

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
2. α) ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ (ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ)
β) ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΟΛΕΩΝ - ΧΩΡΙΩΝ (ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ)
3. ΚΑΤΟΙΚΙΑ - ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
4. ΥΠΟΔΟΜΗ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ

1

A) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον τομέα της χωροταξίας, της οικιστικής ανάπτυξης και γενικότερα του περιβάλλοντος συσσωρεύτηκαν επι δεκαετίες τεράστια και δυσεπίλυτα προβλήματα, ως αποτέλεσμα κύρια πολιτικών επιλογών αλλά και έλλειψης αποτελεσματικών μέτρων πολιτικής.

Η χώρα οδηγήθηκε σε μία κρίση του Εθνικού χώρου, αποτυπωμένη στην κατάσταση των πόλεων και των χωριών, του αστικού και αγροτικού, με την ευρύτερη έννοια, περιβάλλοντος.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στα 6 χρόνια διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ έγινε φανερή στο ευρύτερο κοινό μια συνεχής προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος. Προωθήθηκαν θεσμικές αλλαγές, πάρθηκαν μέτρα και ενεργοποιήθηκαν γράμματα και έργα, για την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της ρύπανσης. Και αυτό μπορεί να εκτιμηθεί περισσότερο, αν αναλογισθούμε το σημείο εκκίνησης.

Συμπληρώνοντας τα 6 χρόνια (το πρώτο πενταετές) και εν όψη του 2^{ου} πενταετούς αντικειμενικά φθάσαμε σε μία νέα αφετηρία. Η πορεία μας και οι ανάγκες του αύριο υπαγορεύουν επικαιροποίηση του προγραμματικού μας λόγου και αποφασιστικότερα μέτρα πολιτικής. Αξιοποιώντας την εμπειρία που αποκτήθηκε αυτά τα χρόνια απαιτείται, να αποσαφηνίσουμε, συμπληρώσουμε αλλά και διορθώσουμε και ακυρώσουμε ακόμα απόψεις να εξειδικεύσουμε μέτρα πολιτικής και προγράμματα να προσδιορίσουμε συγκεκριμένες προτεραιότητες αλλά και τα διατιθέμενα μέσα πρόωθής τους.

2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η αντιμετώπιση της κρίσης του περιβάλλοντος είναι απο τα δυσκολότερα μέτωπα στην πορεία της αλλαγής.

Η άμεση επίλυση των κρίσιμων προβλημάτων, η συγκρότηση και η εφαρμογή μίας μακρόπνοης πολιτικής ανατροπής των αιτίων (πρόληψη) και η ταυτόχρονη προσπάθεια ευαισθητοποίησης των πολιτών, αποτελούν τους τρεις ορατούς στόχους του μετώπου.

Το Σύνταγμα της Ελλάδας επιβάλλει ως υποχρέωση της Πολιτείας την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος με λήψη ιδιαίτερα προληπτικών αλλά και κατασταλακτικών μέτρων.

Μόνο όμως στα πλαίσια μίας μακρόπνοης πολιτικής πρόληψης μπορεί και πρέπει να επιδιώκεται η αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης. Μίας πολιτικής και ενός προγραμματισμού με ευρύτερη προοπτική που δεν ασκείται στο κενό αλλά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και αναπτυξιακής διαδικασίας.

Η πολιτική είναι διατομεακή, διαπερνά και ανσωματώνεται σ' όλες τις πολιτικές, και υλοποιείται μέσα απο το Δημοκρατικό Προγραμματισμό την ενεργό συμμετοχή, την αποκέντρωση, αυτοδιαχείριση και τον κοινωνικό έλεγχο.

Στα πλαίσια αυτής της πολιτικής:

- 2.1 κατοχυρώνεται το δικαίωμα ζωής και ποιότητας ζωής (υγείας-εργασίας-κατοικίας-αναψυχής) καθώς και το δικαίωμα ενημέρωσης εκπαίδευσης των πολιτών σε θέματα περιβάλλοντος (προϋπόθεση ανάπτυξης περιβαλλοντικής συνείδησης).
- 2.2 αναπτύσσεται ο πολιτισμός του τρόπου ζωής και προβάλλονται οι Ελληνικές πολιτισμικές αξίες και παραδόσεις.
- 2.3 επιδιώκεται η χρήση των ήπιων μορφών ενέργειας και τεχνολογίας
- 2.4 εντάσσεται η χώρα μας στη διεθνή προσπάθεια για σταδιακή κατάργηση των πυρηνικών όπλων και περιορισμένη και ελεγχόμενη χρήση της πυρηνικής ενέργειας.

2.5 επιδιώκεται η αλλαγή του τρόπου παραγωγής και κατανάλωσης με πρότυπα συμβατά με το περιβάλλον.

2.6 επιδιώκεται η συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων.

Ειδικότερα επιδιώκονται:

- α) Περιβαλλοντική θεώρηση σε όλες τις τομεακές πολιτικές. Οι ανάγκες για προστασία αποτελούν συνιστώσα των άλλων πολιτικών.
- β) Ανάπτυξη προϋποθέσεων για εφαρμογή προληπτικής πολιτικής.
- γ) Προώθηση αποτελεσματικών μέτρων και ιδιαίτερα τεχνικών και οικονομικών εργαλείων πολιτικής για προστασία και επανόρθωση
- δ) Ενίσχυση διεθνών συνεργασιών.
- ε) Ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης
- στ) Σύνδεση και συνεργασία με το οικολογικό κίνημα.
- ζ) Ανάπτυξη των διαδικασιών κοινωνικού ελέγχου στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Για όλους τους παραπάνω στόχους πρέπει να εφαρμοστεί η γενική οικολογική αρχή "Σκέψου εθνικά δράσε τοπικά".

Κεντρικό Σύνθημα - στόχος "ΑΝΑΠΤΥΞΗ με προστασία του περιβάλλοντος"

3. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

3.1 Η περιβαλλοντική πολιτική της Κυβέρνησης ασκήθηκε μέχρι σήμερα γύρω κύρια απο δύο άξονες: την θέσπιση και έναρξη εφαρμογής ενός σύγχρονου θεσμικού πλαισίου (Ν. 1650/85 για το περιβάλλον και σχετικές διατάξεις) και την αντιμετώπιση της ρύπανσης σε ιδιαίτερα επείγουσες περιπτώσεις (π.χ. νέφος Αθήνας, ακτές κλπ) Οι καθυστερήσεις προώθησης της ανάπτυξης των μηχανισμών πρόληψης σε επίπεδο χώρας, οι ανεπαρκείς πιστώσεις, οι οργανωτικές αδυναμίες, οι κοινωνικές αντιστάσεις κάθε είδους απομείωσαν την αποτελεσματικότητα αυτής της πολιτικής.

Σήμερα είναι περισσότερο απο ποτέ απαραίτητο να υπάρξουν ορατά αποτελέσματα κατά την εφαρμογή μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος.

3.2 Η τεχνογνωσία στον τομέα του περιβάλλοντος παρέμεινε περιορισμένη και αυτό αποτελεί σημαντικό περιοριστικό παράγοντα. Γεγονός που δημιουργεί την ευθύνη για την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων κάθε είδους και βαθμίδας για να υπάρξει αποτελεσματική περιβαλλοντική πολιτική. Ακόμα οι επιστημονικοί σύλλογοι δεν προώθησαν νέεςπροσεγγίσεις στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, ενώ το βάρος έπεσε αποκλειστικά στη διοίκηση, με όλες τις αδυναμίες της.

3.3 Ηπεριβαλλοντική ενημέρωση και συνειδητοποίηση των πολιτών προωθήθηκε πολύ λίγο και ακόμα λιγότερο οι συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη των αποφάσεων περιβαλλοντικού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα, να κυριαρχούν στην κοινή γνώμη φαινόμενα παραπληροφόρησης όπως το ΠΑΚΟΕ που έδρασε σε κάθε κρίσιμη κατάσταση (νέφος, Τσερνομπίλ κ.λ.π.) και πολωτικές κοινωνικές καταστάσεις είτε πλήρους απόρριψης επενδύσεων με επιπτώσεις στο περιβάλλον είτε παντελούς έλλειψης ανησυχίας για περιβαλλοντικές επιπτώσεις μεγάλων δραστηριοτήτων και έργων.

3.4 Το περιβάλλον επιβάλλει σχεδιασμό ευρύτερο και μακροπρόθεσμο.

Κατά την άσκηση της πολιτικής αναδεικνύονται αντιθέσεις όχι μόνο ανάμεσα στα ατομικά και συλλογικά συμφέροντα, αλλά και ανάμεσα στα τοπικά και εθνικά.

Υπάρχει επομένως αντικειμενική αδυναμία για γρήγορα βήματα, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να προψωρήσουμε παγιευμένοι σε δόγματα όπως π.χ. το περιβάλλον και η προστασία του δεν μπορούν να συμβαδίσουν με την ανάπτυξη.

3.5 Η κοινωνική συναίνεση μέσα απο διάλογο δεν αυξάνει μόνο την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής μέτρων καθημερινής πρακτικής.

Κύρια οδηγεί στη χρυσή τομή ανάμεσα στον εφικτό στόχο της "διαχείρησης των περιβαλλοντικών κινδύνων" και τον δύσκολο μέχρι ανέφικτο στόχο της "τέλειας προστασίας". Μόνο ενήμεροι και περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένοι πολίτες, είναι σε θέση να διακρίνουν ανάμεσα σε πρωτεύοντες και δευτερεύοντες κινδύνους από μία επένδυση και να κρίνουν κατά συνέπεια ποιός κίνδυνος (άρα ποιός βαθμός προστασίας) γίνεται αποδεκτός έναντι της πραγματοποίησης μίας επένδυσης ή δραστηριότητας που μπορεί να έχει άλλα οφέλη.

3.6 Θεσμικό και διοικητικό πλαίσιο

Έστω και καθυστερημένα θεσπίστηκε ένα εφικτό νομικό πλαίσιο προς την ορθή κατεύθυνση (Ν.1650/1986). Όμως παραμένει ακόμα ανοικτό το ζήτημα της συστηματικής ενεργοποίησης του ιδιαίτερα λόγω της ύπαρξης πολλών προαπαιτούμενων (πρ. διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις). Έτσι δίνεται η εντύπωση ότι, ένα χρόνο μετά από τη θέσπιση του νόμου 1650/1986, η προστασία του περιβάλλοντος είναι ανενεργός.

Διατυπώθηκαν απόψεις ότι ο Ν.1650 περιέχει ρυθμίσεις που δεν αποτελούσαν μαζική κοινωνική απαίτηση. Από την άλλη μεριά υποστηρίχθηκε ότι ο Ν.1650 περιέχει ένα μίνιμουμ αυτών των διαδικησεων, και ότι θα πρέπει να αντιμετωπισθεί η προσπάθεια για μία ριζική επανεξέταση του τόσο από την άποψη του ουσιαστικού του περιεχομένου, όσο και από την άποψη της εξασφάλισης της επιθυμητής ευελιξίας και ταχύτητας ως προς την εφαρμογή των διατάξεων του.

Η πλέον όμως αποδοτική προοπτική για την πενταετία εμφανίζεται η αποφασιστική και γρήγορη αλλά σταδιακή και με βάση προτεραιότητες, υλοποίηση του θεσμικού πλαισίου του Ν.1650.

3.7 Οικονομική ανάπτυξη και περιβάλλον - πόροι

- Η επενδυτική έκρηξη για προστασία περιβάλλοντος της δεκαετίας

60-70 δεν άγγιξε την Ελλάδα.

- Σήμερα έχει συσσωρευθεί ένα κόστος για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων πολλαπλάσιο εκείνου που θα μπορούσε να είναι, αν είχαν επενδυθεί πόροι έγκαιρα.
- Ωστόσο εκείνο που μπορούμε ακόμα να προλάβουμε, με σχετικά μικρό κόστος για την προστασία του περιβάλλοντος, είναι το "τραίνο του εκσυγχρονισμού" των επιχειρήσεων. Αν όλες οι εκσυγχρονιζόμενες επιχειρήσεις μας προσανατολιστούν σε νέες τεχνολογίες, αγορές ή υπηρεσίες περιβαλλοντικά συμβατές αυτό θα είναι ένα σημαντικό όφελος, όχι μόνο περιβαλλοντικό αλλά και οικονομικό (εξοικονόμηση πρώτων υλών, ενέργεια κ.λ.π.)
- Στην Ελλάδα πρέπει να αντιληφθούμε ότι η περιβαλλοντική προστασία δεν είναι δαπάνη σε βάρος του "επενδυτικού κλίματος" αλλά "παραγωγική επένδυση" τεράστιας σημασίας για τομείς όπως ο τουρισμός, η υγεία, η αναψυχή.
- Το ποσοστό του ΑΕΠ που αφορά την προστασία του περιβάλλοντος ήταν πολύ μικρό μέχρι σήμερα χωρίς ιδιαίτερα μεγάλες αυξήσεις (τάξη μεγέθους 0.5%) που δεν μπορεί να λύσει το συσσωρευμένο πρόβλημα.
- Δεν έχουν μελετηθεί στην Ελλάδα ειδικά οι πιθανές επιπτώσεις μίας αυστηρής περιβαλλοντικής πολιτικής στον πληθωρισμό και την ανεργία. Σχετικές μελέτες και μοντέλα σε χώρες του ΟΟΣΑ έδειξαν ότι οι επιπτώσεις αυτές είναι αμελητέες ακόμα και αν δεν ληφθούν υπόψη τα έμμεσα οικονομικά οφέλη από την περιβαλλοντική προστασία (ENVIROMENTAND ECONOMICS PARIS OECD 1985). Επίσης σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης διαπιστώθηκε ότι το κόστος θέσεων εργασίας σε προγράμματα περιβαλλοντικής προστασίας, ήταν σχετικά μικρότερο από άλλους παραγωγικούς τομείς με αποτέλεσμα να προτείνονται τα προγράμματα αυτά για την καταπολέμηση της ανεργίας.

3.8.

Περιβαλλοντικό Κίνημα.

Υπάρχουν τρία βασικά ερωτήματα που χρειάζονται απάντηση, προκειμένου να γίνουν οι απαραίτητες διαπιστώσεις:

- α) Έχουμε περιβαλλοντικό κίνημα στην Ελλάδα;
- β) Ποιά είναι η σχέση του με τα κόμματα και ποιά θάπρεπε νάναι;
- γ) Ποιά η σημασία του περιβαλλοντικού κινήματος για την προστασία του περιβάλλοντος;

- Γενικά εκτιμάται ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για οικολογικό κίνημα στην Ελλάδα. Υπάρχουν απλώς κάποιες κινήσεις με "αριστερίστικα" χαρακτηριστικά. Δεν έχουν αυτές οι κινήσεις συνολική και συλλογική αντίληψη για το περιβάλλον αλλά απλώς κάποιες αποσπασματικές διεκδικήσεις.

Οι περισσότερες κινήσεις δεν φιλοδοξούν ακόμα να παίξουν ρόλο στην άσκηση της εξουσίας αλλά λειτουργούν περισσότερο σαν εκφράσεις διαμαρτυρίας.

- Ως λόγοι που δεν έχει αναπτυχθεί περιβαλλοντικό κίνημα εντοπίζονται: α) Ότι το περιβαλλοντικό κίνημα εμφανίζεται σε χώρες που πολιτιστικά και οικονομικά βρίσκονται σε ανώτερη φάση εξέλιξης από τη δική μας β) ότι εμφανίζεται επίσης σε χώρες όπου η αριστερά είναι είτε εξουθενωμένη είτε καθηλωμένη, οπότε προσφέρεται μιιά καλή εναλλακτική λύση γ) ότι εμφανίζεται τέλος σε χώρες όπου οι πολίτες αποφεύγουν να οργανώνονται σε πολιτικές οργανώσεις.

Εκτιμάται ότι αυτά τα χαρακτηριστικά δεν υπάρχουν στην κοινωνία μας.

- Σήμερα υπάρχουν περί τις 77 τοπικές περιβαλλοντικές κινήσεις με μέσο όρο ζωής 2 χρόνια. Οι πρώτες οργανώσεις χρονολογούνται από το 1973 (με την κίνηση ενάντια στην STRAN των Μεγάρων).

Κινήσεις πανελλαδικής εμβέλειας είναι:

Εναλλακτική Κίνηση Οικολόγων, Φίλοι της Γής ΕΠΟΙΣΩ, Ένωση Ελλήνων Οικολόγων, Νέα Οικολογία. Η διεκδίκηση πολιτικού χώρου έχει γίνει μέχρι σήμερα σε πολύ περιορισμένη και άνευ σημασίας κλίμακα ("ελεύθεροι" κλπ) με μόνη σημερινή σοβαρή πιθανή τέτοια διεκδίκηση αυτής της Νέας Οικολογίας.

- Απο την άλλη όμως μεριά τα κόμματα έχουν περιορισθεί στην ενασχόληση τους με το περιβάλλον, είτε σε γενικολογίες, είτε σε "καταλόγους μέτρων" χωρίς βαθύτερη μελέτη-ανάλυση-τεκμηρίωση (πρόβλημα γενικότερο και του συνδικαλιστικού κινήματος) και ουσιαστική επιρροή της πολιτικής τους πλατφόρμας, απο την αυξανόμενη συνειδητοποίηση και τις κοινωνικές ανάγκες σε σχέση με τα θέματα περιβάλλοντος.
- Υπάρχουν εκτιμήσεις ότι περιβαλλοντικό κίνημα θα μείνει περιθωριακό για πολύ λίγο καιρό και για επιπλέον ειδικούς λόγους όπως, η έλλειψη ενημέρωσης, το χαμηλό επίπεδο "γνώσης" η έλλειψη τοπικών στελεχών μεσαίας εμβέλειας, που θα μπορούσαν να προωθήσουν τις διάφορες κινήσεις σε εθνικό επίπεδο, η συνδικαλιστική δυναμική στον τομέα, η διάχυση των στόχων κλπ.

4. ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Με βάση τους στρατηγικούς στόχους τις διαπιστώσεις και τις ανάγκες, προσδιορίζονται οι παρακάτω αρχές-κατευθύνσεις πολιτικής για το περιβάλλον.

4.1 Ανάπτυξη με προστασία του περιβάλλοντος

Η απάντηση στο ψευτοδίλημμα ανάπτυξη ή προστασία του περιβάλλοντος, είναι αλληλένδετη και συναρτάται με την Περιφεριακή ανάπτυξη. Ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος μπορεί να προωθηθεί μόνο στα πλαίσια πολιτικής για την ανάπτυξη της περιφέρειας που προϋποθέτει σχεδιασμό με περιβαλλοντική θεώρηση, επιλογές και κατευθύνσεις στα πλαίσια του Δημοκρατικού

προγραμματισμού, αναπτυξιακά μέτρα υλοποίησης, φορείς υλοποίησης στη βάση της αποκέντρωσης και συμμετοχικές διαδικασίες με στόχο τη συναίνεση και τον κοινωνικό έλεγχο.

Βασική προϋπόθεσή, προς αυτή την κατεύθυνση αποτελούν:

- α) Η επεξεργασία και εφαρμογή χωροταξικών κατευθύνσεων στο επίπεδο της περιφέρειας και η ενεργοποίηση προγραμμάτων περιφεριακής κλίμακας για την αξιοποίηση και προστασία του πλουτοπαραγωγικών πόρων Εθνικής κλίμακας.
- β) Ο σχεδιασμός και προσδιορισμός (ορθολογική χωροθέτηση) ζωνών καταλληλότητας (παραγωγικές, κτηνοτροφικές, καλλιεργειών κλπ) για συγκεκριμένες χρήσεις γής. Σ' αυτή την προσπάθεια επιβάλλεται πάντα η επιλογή του αποδεκτού κοινωνικού οφέλους (π.χ. απο προστασία φυσικών πόρων, οικοσυστημάτων κλπ) και του αντίστοιχου κόστους (π.χ. απο περιορισμό χρήσεων, επενδύσεις κλπ)
- γ) Η προώθηση ανασυγκρότησης πόλεων και οικισμών στα πλαίσια της ΕΠΑ, η προστασία παραδοσιακών οικισμών κ.λ.π. καθώς και ανάδειξη και αναβάθμιση ιστορικών κέντρων πόλεων και οικισμών.
- δ) Η προώθηση νέων τεχνολογιών περιβαλλοντικά συμβατών (καθαρές τεχνολογίες) μέσα απο τον εκσυγχρονισμό των παραγωγικών μονάδων και γενικότερα με εφαρμογή προγραμμάτων αντιρρύπανσης (π.χ. 5ετές αντιρρύπανσης Αθήνας). Έτσι όχι μόνο προσανατολίζεται ο τρόπος παραγωγής σε πρότυπα συμβατά με το περιβάλλον, αλλά υπάρχουν σοβαρά οικονομικά αποτελέσματα. Εδώ εντάσσονται και τα θέματα ανακύκλωσης.

4.2 Η συστηματική προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και μή πόρων καθώς και των ευαίσθητων περιοχών. Κατεύθυνση αποτελεί η αναπτυξιακή και όχι στατικά προστατευτική "οπτική", μέσα απο την διαχείριση, ενεργοποίηση και αξιοποίηση ζωνών

προστασίας. Προϋποθέτει καταγραφή και αξιοποίηση όλων των προστατευμένων περιοχών, και εφαρμογή συγκεκριμένων προγραμμάτων (διαχείρισης-προστασίας), όπως για δάση, βιότοπους, θαλάσσια οικοσυστήματα και πόρους, λίμνες και ποτάμια, τοπία ιδιαίτερου κάλλους.

Υπάρχουν εμπειρίες από προγράμματα πιλότους (π.χ. Πάρκο Βόρειων Σποράδων)

4.3. Η μάχη για την αντιμετώπιση της ρύπανσης.

Η μάχη προσδιορίζεται πολυμέτωπη και αφορά ατμόσφαιρα-έδαφος-νερό κ.λ.π.

και προϋποθέτει την εφαρμογή συγκεκριμένων προγραμμάτων όχι μόνο στις περιοχές με οξυμμένα προβλήματα (νέφος, αιτές κλπ.) αλλά και στις περιοχές που αν δεν αλλάξει γρήγορα η φορά, θα παρουσιάσουν σύντομα, έντονα προβλήματα.

4.4.

Η προώθηση του νέου, στα πλαίσια του Ν.1650, οργανωτικού κλπ. σχήματος αντιμετώπισης που υλοποιεί την ενιαία έκφραση στη χάραξη και παρακολούθηση της πολιτικής και κατοχυρώνει την αποκεντρωμένη λειτουργία και τη συμμετοχική διαδικασία στην εφαρμογή.

4.5.

Η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης.

Η περιβαλλοντική κρίση πέρα από τον τρόπο και τις διαδικασίες παραγωγής και διανομής, σχετίζεται και με το βαθμό ανάπτυξης περιβαλλοντικής συνείδησης και ευθύνης στα άτομα και την κοινωνία. Αυτό έχει σχέση και με τα καταναλωτικά πρότυπα.

- Πρώτη απαίτηση προς αυτή την κατεύθυνση είναι η σωστή ενημέρωση, με προσφορότερους μηχανισμούς ενημέρωσης, τα κρατικά μέσα ενημέρωσης, τον τύπο και την Δημοτική Ραδιοφωνία.
- Δεύτερο στοιχείο είναι η εκπαίδευση.

Είναι ώριμες οι συνθήκες για προγράμματα τακτικά στην Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και για

προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης μέσα από θεσμούς όπως ΝΕΛΕ, Ανοικτά Πανεπιστήμια κλπ.

- Τρίτη και καθοριστική προϋπόθεση είναι η ανάπτυξη και ο σωστός προσανατολισμός του κινήματος.

4.6

- Πολιτικά Κινήματα όπως το ΠΑΣΟΚ πρέπει να "αφουγκράζονται" και να τροφοδοτούνται συνεχώς από τον κοινωνικό χώρο και τις διάφορες κινήσεις που πρέπει να διευκολύνονται ν'ανθίσουν. Και παρ'όλο που δεν υπάρχει μία άποψη για τα περιβαλλοντικά θέματα (πάντοτε συζητάμε για τη βέλτιστη μεταξύ πολλών εναλλακτικών λύσεων).

Είναι βασική κατεύθυνση να αποκτήσουν οι θέσεις μας περιβαλλοντική συμβατότητα ώστε να μπορούμε να προωθήσουμε πρωτοβουλιακά τη δημιουργία μιάς έννοιας "ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΤΑΣΗΣ" όπως η έννοια της "ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΑΣΗΣ" ή της "ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ".

- Βέβαια όπως φαίνεται και απο τις γενικές κατευθύνσεις κυρίαρχο ζήτημα σήμερα για το ελληνικό περιβάλλον είναι μία αποτελεσματική περιβαλλοντική διοίκηση και ένα ρεαλιστικό πρόγραμμα πρόληψης και θεραπείας. Προώθηση όμως αυτών των πολιτικών εξασφαλίζεται μόνο στο μέτρο που εντάσσονται σε συνολικό σχεδιασμό και στηρίζονται στη δυναμική μαζικών κινήσεων.

4.7 Ο προσανατολισμός και η αξιοποίηση των πόρων

- Η άσκηση αποτελεσματικής πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος περνάει μέσα απο τον προσανατολισμό των πόρων και επενδύσεων προς την κατεύθυνση αυτή.

Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει όχι μόνο μέσα απο το Π.Δ.Ε. αλλά και απο ειδικά χρηματοδοτικά ταμεία (π.χ. διαχείρισης εθνικών δρυμών ή ακτών) με ποικίλους τρόπους (συμμετοχές ρυπαινόντων και ωφελούμενων απο την αξιοποίηση κράτους, δωρητών κ.λ.π.)

- Οι επιδοτήσεις στη ουσία είναι ένα μέσο αναγνώρισης του δικαιώματος "υποβάθμισης" του περιβάλλοντος. Αυτό αντίκειται στην αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει", ωστόσο προκειμένου να υπάρχει αποτέλεσμα θα μπορούσαμε με κάποιες προϋποθέσεις να δεχτούμε και αυτό το μέσο για την άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής. Τα κίνητρα του νόμου 1262 ίσως θα έπρεπε να αναφέρονται σε νέες τεχνολογίες που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος καθώς και στην υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων.

- 4.8 - Η ΕΟΚ είναι σημαντική πηγή περιβαλλοντικών επιμέρους πολιτικών με προοπτική να διευρύνεται ο ρόλος των πολιτικών αυτών μέσα από την αναδιάρθρωση των ταμείων της. Στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη προβλέπονται οι αρχές και τα όρια δράσης της Κοινότητας για το περιβάλλον. Χρειάζεται μετέωρη αντιμετώπιση από την πλευρά την Ελληνική, για την αξιοποίηση των σχετικών ευκαιριών.

5. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

5.1 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- α) Υπάρχουν πολιτικοκοινωνικές ιδιομορφίες του προβλήματος για το φυσικό περιβάλλον όπως:

- Συνέπειες όχι τόσο άμεσα αντιληπτές από τον πολίτη όσο στη ρύπανση. Άρα, μειωμένες διεκδικήσεις.
- Μακροπρόθεσμο πολιτικό όφελος, πιθανό άμεσο πολιτικό κόστος. Άρα προβληματισμός σε κυβερνητικές πρωτοβουλίες
- Επίδραση από γενικότερες παραμέτρους, όπως:
 - επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και οικονομική συγκυρία
 - πολιτιστικό επίπεδο
 - πολιτική συνειδητοποίηση

- κοινωνική συνείδηση

Γενικά οι συνθήκες δεν ευνοούν την ανάπτυξη ουσιαστικού μαζικού κινήματος για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ την ίδια περίοδο η ελληνική φύση υφίσταται υποβαθμίσεις και σημαντικές αλλοιώσεις.

Επομένως για την πρόληψη το βάρος πέφτει στις παρεμβάσεις της πολιτείας. Ταυτόχρονα απαιτείται στροφή σε ουσιαστική περιβαλλοντική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών (διάλογος, συναίρεση, κοινωνικός έλεγχος).

Σε τελευταία ανάλυση, συμφέρει να αξιοποιηθούν "πιέσεις" δικιδικητές και ελέγχοντες προς αυτή την κατεύθυνση γιατί κατά βάθος πρόκειται για "συμμάχους" στην μάχη για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

β) Τρόποι προσέγγισης - επίπεδα δράσης

- Αναγνώριση της κατάστασης, εντοπισμός των προβλημάτων και δυνατοτήτων (συχνή η ανάλυση, σπάνια η σύνθεση και η υλοποίησή μέχρι τέλους). Ως πρώτο βήμα απαιτείται σύνθεση των μέχρι σήμερα επιθέσεων αναγνώρισης του φυσικού περιβάλλοντος με διεπιστημονική προσέγγιση, και προσδιορισμός προτεραιοτήτων και αξόνων δράσης ανά τομέα και χωρική ενότητα.

Στα πλαίσια αυτά, οι διεθνείς δεσμεύσεις και οι τυχόν πιέσεις περιβαλλοντικών φορέων μπορεί να αποβούν θετικές και όχι να αποπροσανατολίσουν συγχυριστά την εθνική και περιφερειακή περιβαλλοντική πολιτική.

Το ίδιο ισχύει και για τα περιβαλλοντικά προγράμματα των κομμάτων στα οποία θα ήταν χρήσιμο να υπάρξει "σύγκλιση" στη βάση ελάχιστα αποδεικτών σημείων.

γ) Α ξ ο ν ε ς π ρ ο τ ε ρ α ι ο τ η τ γ ι α τ ο
φ υ σ ι κ ο π ε ρ ι β α λ λ ο ν

- Ουσιαστική διαχείριση προστατευόμενων περιοχών (και ΠΔ με βάση άρθρο 21/ν.1650)-Αποτελεσματικότητα, αξιοπιστία.
- Αντιμετώπιση πυρκαγιών και διάβρωσης/ερημοποίησης ή οικολογικής αποποίησης που συχνά ακολουθούν. Εξασφάλιση μηχανισμών προστασίας δασών και εκ των υστέρων αποκατάστασης τους.
- Οριοθέτηση και διαχείριση υδροβιότοπων RAMSAR.
- Καταγραφή όλων των προστατευτέων περιοχών και ειδών, αξιολόγηση τους και περιορισμός μη συμβατών χρήσεων μέχρι τη νομική τους και ουσιαστική προστασία.
- Διαχείριση των θαλασσιών οικοσυστημάτων και πόρων (έμφαση: απειλούμενα είδη, ακτές, βυθός. Σημεία προσοχής: χερσαίες πηγές ρύπανσης, ναυσιπλοΐα, αλιεία, MONITORING, έρευνα).
- Προστασία λιμνών, ποταμών (έμφαση: απειλούμενα είδη, ευτροφισμός. Σημεία προσοχής: χερσαίες πηγές ρύπανσης, γεωργικά φάρμακα, MONITORING , μελέτη επάρκειας και αξιοποίησης πόρων).
- Στρατηγική κήρυξης νέων προστατευόμενων περιοχών (π.χ. στα πλαίσια του προγράμματος S.P.A./M.A.P./GENOA DECLARATION).
Για τη γρηγορότερη και σωστότερη υλοποίηση μίας τέτοιας στρατηγικής, θα διευκόλυνε η επιλογή μίας πειραματικής περιοχής όπου να ολοκληρωθούν όλα τα στάδια μελέτης, κήρυξης και διαχείρισης όσο θα εντοπίζονται και μελετώνται οι υπόλοιπες περιοχές (π.χ. περίπτωση Σποράδων).
- Μελέτη πρόσφορων μορφών οικοανάπτυξης (έλλειψη εμπειριών, επιφυλακτικότητα πολιτών, διαρθρωτική αλλαγή αναπτυξιακών μοντέλων, ανάγκη δημόσιου διάλογου).
- Δημιουργία νέων πνευμόνων πράσινου (αναδασώσεις, αποκατάσταση λατομείων, περιαστικό και αστικό πράσινο./Προσοχή στην επιλογή των ειδών).

- Αξιοποίηση των Διεθνών Οργανισμών (εμπειρία διαχείρισης, πηγές χρηματοδότησης, επιστημονική γνώση).

Ειδικότερα σημειώνονται τα εξής όσον αφορά θέματα πρώτης προτεραιότητας στον τομέα της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας:

!) ΕΡΗΜΟΠΟΙΗΣΗ:

Το φυσικό περιβάλλον της χώρας τόσο το χερσαίο όσο και το υδατικό υποφέρουν από σημαντικές διαταραχές και αλλοιώσεις.

Ιδιαίτερα στις μη πεδινές περιοχές όπου δεν ήταν δυνατόν να εφαρμοσθεί η εκμηχάνιση της γεωργίας, η εγκατάλειψη της καλλιέργειας σε αναβαθμίδες και η χωρίς έλεγχο κτηνοτροφία οδηγεί σ' αυξημένη υποβάθμιση η οποία, πέρα από τις περιβαλλοντικές της διαστάσεις επηρεάζει σημαντικά και τις κοινωνικές και τις οικονομικές συνιστώσες.

Έχοντας αυτό υπόψη η αντιστροφή αυτού του φαινομένου της ερημοποίησης που μαστίζει τόσο τα νησιά όσο και τις ορεινές περιοχές της χώρας θεωρείται προτεραιότητα υψίστης σημασίας για την οποία θα πρέπει να κινητοποιηθεί όχι μόνο ο κρατικός αλλά όλος εκείνος ο μηχανισμός ο οποίος έχει την δυνατότητα να λάβει μέρος.

Η ίδρυση του φορέα αξιοποίησης των υδάτινων πόρων συνιστά το πρώτο βήμα, μιά και η προϊούσα ερημοποίηση επιδρά άμεσα και στους υδάτινους πόρους.

!!) ΠΥΡΚΑΙΕΣ.

Οι δασικές πυρκαϊές είναι εθνικό πρόβλημα που απαιτεί συνεχή εκσυγχρονισμό, προβλεπτικότητα και σωστούς χειρισμούς. Ο καθορισμός των επικίνδυνων περιοχών το χειμώνα με ελαχιστοποίηση της νεκρής και εύφλεκτης βιομάζας, θα μειώσει σημαντικά τους καλοκαιρινούς κινδύνους. Οι οδοί φυσικής επανάκαμψης των οικοσυστημάτων μετά την φωτιά πρέπει να διερευνηθούν σε νέες σύγχρονες βάσεις.

!!!!) ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΕΥΤΡΟΦΙΣΜΟΣ ΛΙΜΝΩΝ.

Μολονότι δεν φαίνεται να έχει επισημανθεί επαρκώς, η σύγχρονη γεωργία, με την υπερχρησιμοποίηση των λιπασμάτων και των φυτοφαρμάκων, προκαλεί σημαντικές διαταραχές ιδιαίτερα στους υδατικούς αποδέκτες τόσο τις λίμνες όσο και τους κλειστούς κόλπους.

Η προσπάθεια εξυγίανσης των λιμνών με την ελάφρυνσή τους από τα υπερβολικά οργανικά φορτία που υπάρχουν ήδη σ' αυτές και ο προγραμματισμός στην σωστή χρήση των λιπασμάτων, των οποίων οι εισοδοι στους κλειστούς κόλπους συχνά προκαλούν φαινόμενα ευτροφισμού, είναι επίσης προτεραιότητα.

iv) ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

Η αποκατάσταση και επέκταση του πράσινου στις πόλεις απαιτείται να εκσυγχρονισθεί, με κεντρικό συντονισμό, συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και επιστημονικά τεκμηριωμένα προγράμματα.

Η σωστή διαχείριση προϋποθέτει γνώση την οποία θα ζητηθεί να προσφέρουν, στα πλαίσια ειδικών προγραμμάτων, όλοι εκείνοι οι φορείς οι οποίοι την διαθέτουν. Τα προγράμματα αναφέρονται πέραν των άλλων και στα είδη που οι κλιματολογικές, περιβαλλοντικές, πολιτιστικές, παραδοσιακές και λειτουργικές ανάγκες των πόλεων επιβάλλουν.

v) ΟΙ "ΝΕΟΙ" ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ

Έχουν αποξηρανθεί στο παρελθόν αρκετοί υγροβιότοποι οι οποίοι περιέκλειαν πλουσιότατη βιολογική ποικιλότητα. Έχουν, όμως, δημιουργηθεί και νέοι είτε με αποκλειστικό στόχο την άρδευση είτε με παράλληλο στόχο την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Ήδη, μερικοί από αυτούς, όπως η Κερκίνη, εξελίσσονται σ' ανεπανάληπτους υγροβιότοπους.

Επιβάλλεται να υπάρξει πρόγραμμα βιολογικής τους αναβάθμισης με τελικό στόχο την δημιουργία νέων υδροβιότοπων.

ν!) ΚΥΝΗΓΙ

Η νομοθεσία για το κυνήγι απαιτείται να εκσυγχρονισθεί.
Η παλαιά θεώρηση των "επιβλαβών" να ενταχθεί μέσα στις σύγχρονες απόψεις για τη σωστή περιβαλλοντική διαχείριση και ισορροπία.

ν!!) ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΙ

Η διαπιστωμένη ανεπάρκεια με την οποία έγιναν στο παρελθόν οι λεγόμενοι "εμπλουτισμοί", επιβάλλουν στροφή στην προσεκτική ανάλυση της υπάρχουσας βιολογικής δομής, προκειμένου να μην διαταραχθούν τα οικοσυστήματα τόσο τα χερσαία όσο και τα υδατικά.

δ) Εργαλεία υλοποίησης της πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον.

- Σχεδιασμός (Ρυθμιστικά σχέδια, Ε.Π.Α., Ζ. Ο.Ε., Ζ.Ε.Π.Ε., αδειοδότηση νέων εγκαταστάσεων, θεσμός Μ.Π.Ε., κλπ.).
- Παρακολούθηση των σημαντικότερων περιοχών και ειδών
- Κτηματολόγιο (ουσιαστική προϋπόθεση αντιμετώπισης ιδιοκτησιακών προβλημάτων).
- Οικονομικά κίνητρα.
- Αύξηση των δαπανών του Π.Δ.Ε. Αξιοποίηση των έστω και μικρών διεθνών χρηματοδοτήσεων. Συντονισμός διαφορετικών φορέων για συνδυασμό κονδυλίων τους. Ενσωμάτωση κονδυλίων για φύση σε αναπτυξιακές πιστώσεις.

- Στελέχωση των υπηρεσιών (πολυεπιστημονική)
- Ευαισθητοποίηση των πολιτών και διευκόλυνση της πρόσβασης τους, στη φύση ώστε να αισθανθούν τη φύση "δική τους" και ν'αναλάβουν μελλοντικά πρωτοβουλίες για την προστασία της (π.χ. λογική αλσών αναψυχής).

ε) Φορέας υλοποίησης της πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον.

- Αναγκαία η συνεργασία πολλών συναρμοδίων Υπουργείων (π.χ. δάση, βοσκότοποι, θάλασσα, αλιεία), στα πλαίσια της εφαρμογής της πολιτικής για το περιβάλλον. Αυτό δυσκολεύει τον συντονισμό και την αποτελεσματικότητα.
- Η πολιτική προστασίας της φύσης προσδιορίζεται απο τις συνθήκες του χώρου. Άρα ο μηχανισμός πρέπει να προβλέπει εισροές απο όλους τους ενδιαφερόμενους και υλοποίηση σε τοπικό επίπεδο.

Επομένως προτείνεται:

- * Εθνικό Συμβούλιο Προστασίας Περιβάλλοντος παρά τω Πρωθυπουργό (με τη συμμετοχή όλων των συναρμόδιων Υπουργών), σαν επιτελικό όργανο που παίρνει τις πολιτικές αποφάσεις.
- * Να λειτουργήσει Συμβουλευτικό Όργανο (στον Ενιαίο Φορέα) με τη συμμετοχή των κοινωνικών φορέων, ώστε να εξασφαλίζεται η κοινωνική συναίνεση χωρίς όμως να παρεμποδίζεται η εφαρμογή τεκμηριωμένων επιλογών απο μικροοικονομικές αντεκλήσεις.
- * Να μεταφερθούν αρμοδιότητες υλοποίησης στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (π.χ. μέσω Ειδικών Διαχειριστικών Ομάδων), με παράλληλη εξασφάλιση ειδικευμένου προσωπικού, πόρων και σχετικών τεχνικών οδηγιών.

5.2 ΡΥΠΑΝΣΗ

- α) Τα περισσότερα προβλήματα ρύπανσης του αέρα είναι τοπικού χαρακτήρα, που απο τη φύση τους είναι πιο απλά σε σχέση με

εκείνα της μεταφερόμενης

ρύπανσης στην κεντρική Ευρώπη, η οποία έχει πιά φτάσει

στο σημείο να κατισχύει των τοπικών περι/κών προβλημάτων (όξινη βροχή).

Τα έντονα τοπικά προβλήματα όπως το νέφος οφείλονται στη συγκέντρωση μεγάλου μέρους του πληθυσμού και πολλών δραστηριοτήτων σε ένα μικρό χώρο χωρίς υποδομή, χωρίς εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων και χωρίς σωστή διαχείριση της λειτουργίας (MANAGEMENT) της πόλης. Ο εκσυγχρονισμός και η οργάνωση της πόλης έχουν από τη φύση τους έντονο αναπτυξιακό χαρακτήρα. Βέβαια για την υποδομή, που δεν έγινε τις τελευταίες 10ετίες, απαιτούνται τεράστιες επενδύσεις σε συνδυασμό και με πολλά άλλα ριζοσπαστικά μέτρα (π.χ. μεώωση συντελεστή δόμησης, πράσινο). Στην ανακούφιση της Αθήνας πρέπει και μπορεί να συμβάλει η περιφερειακή ανάπτυξη στο βιομηχανικό τομέα, που προϋποθέτει όμως σχεδιασμό, υποδομή κλπ. Πρέπει να γίνει σαφές ότι η βιομηχανία δεν μπορεί να αναπτυχθεί στην περιφέρεια αν δεν δραστηριοποιηθεί όλος ο κρατικός μηχανισμός, ώστε να υπάρξουν οι προϋποθέσεις ανάπτυξης. Κίνητρα για την απαραίτητη ροή κεφαλαίων, έχουν ήδη θεσπιστεί απ' την Κυβέρνηση. Ανασταλτικός παράγοντας για την εγκατάσταση μίας νέας βιομηχανίας στην περιφέρεια, είναι η έλλειψη αξιοπιστίας στο θέμα του ελέγχου. Πιστεύουμε ότι η ολοκλήρωση του προγράμματος για την αντιρρύπανση στη βιομηχανία στην Αθήνα (1988), θα αλλάξει σταδιακά αυτή την αντίληψη.

Στην πενταετία που διανύουμε οι κύριες προτεραιότητες αφορούν

- . Συνεπής εφαρμογή του προγράμματος αντιρρύπανσης Αθήνας
- . Κατάρτιση πενταετών προγραμμάτων και έναρξη εφαρμογής τους για Θεσ/νίκη, Πτολεμαΐδα, Μεγαλόπολη και άλλες κρίσιμες περιοχές.

β) Στο θέμα της ρύπανσης των νερών τα προβλήματα έχουν τοπικό χαρακτήρα. Έτσι οι ακτές της Ελλάδας που έχουν μήκος 1.000 χλμ. (το μισό περίπου εκείνων της Αφρικής), βρίσκονται σε εξαιρετικά καλή κατάσταση, με εξαίρεση ένα μικρό ποσοστό (200 περίπου χλμ.). Ο σωστός σχεδιασμός

και η προώθηση των εγκαταστάσεων καθαρισμού καθώς και η λειτουργία τους, μπορεί και πρέπει να μειώσει στο ελάχιστο αυτό το ποσοστό.

Το πρόγραμμα που υλοποιείται πρέπει να επιταχυνθεί.

Για τη χωροθέτηση της νέας μεσαίας-μικρής βιομηχανίας, που δεν δημιουργεί πρόβλημα ρύπανσης αέρα, σημαντικό περιβαλλοντικό κριτήριο είναι η αξιοποίηση της υποδομής των πόλεων (αποχετεύσεις-καθαρισμός). Μ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται στις περισσότερες περιπτώσεις η κοινή επεξεργασία λυμάτων και βιομηχανικών υγρών αποβλήτων, ώστε και το περιβάλλον να προστατεύεται και η βιομηχανία να γίνεται ανταγωνιστική στις δύσκολες συνθήκες του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας.

Όσον αφορά στην εγκατάσταση ενός εκτενούς και πλήρους δικτύου παρακολούθησης της ποιότητας των επιφανειακών νερών της χώρας, πρέπει να λειτουργήσουν σύντομα τα 12 περιφερειακά κέντρα, που θα καλύψουν μό-
νιμα τις κυριώτερες λεκάνες απορροής. Με τις γνώσεις που θα αποκτηθούν με το δίκτυο αυτό, θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε και στην προώθηση νέων δυναμικών δραστηριοτήτων αφού θα γνωρίζουμε πλέον λεπτομερώς την αφομοιωτική ικανότητα των υγρών αποδεκτών.

- γ) Η διαχείριση των απορριμάτων, εφαρμόζοντας πιά απλές αλλά αποδεκτές μεθόδους διάθεσης, έχει επίσης έντονο αναπτυξιακό χαρακτήρα, μιά και αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ανεξέλεγκτης απόρριψης σε όλη τη χώρα. Η ανεξέλεγκτη απόρριψη είναι μιά από τις αιτίες των συχνών πυρκαϊών και όχι μόνο υποβαθμίζει το περιβάλλον, αλλά συχνά απειλεί και τη δημόσια υγεία, δημιουργώντας σοβαρές εστίες ρύπανσης και προφανή προβλήματα στον Τουρισμό. Το όλο πρόβλημα είναι κύρια οργανωτικό αφού με μικρές σχετικά επενδύσεις μπορεί να αντιμετωπισθεί επιτυχώς σε όλη την Ελλάδα. Έδη προωθούνται με επιτυχία λύσεις κοινής συλλογής και διάθεσης σε πολλά νησιά με ευαισθητοποίηση όλων των εμπλεκομένων Ο.Τ.Α. Επιβάλλεται να ληφθούν μέτρα και να παρθούν οι αποφάσεις που αφορούν μεγάλα αστικά κέντρα.

Όσον αφορά τώρα στα ατυχήματα μεγάλης έντασης στο βαθμό που η πολιτεία δεν θα μπορέσει να πείσει ότι μπορεί να αυξήσει το βαθμό ασφαλείας των μεγάλων εγκαταστάσεων και να μειώσει δραστηκά τις δυσμενείς επιπτώσεις τους από συναφή ατυχήματα, είναι σαφές ότι δεν θα εξασφαλιστεί καν η κοινωνική συναίνεση για την εγκατάσταση και λειτουργία τέτοιων βιομηχανικών μονάδων.

- ε) Στα αστικά κέντρα εντείνονται συνεχώς τα προβλήματα θορύβου. Είναι επαρκείς και αποτελεσματικές οι διατάξεις του 1650/86 και καλύπτουν όλες τις πηγές των θορύβων, χρειάζονται όμως εφαρμογή. Επείγει να υλοποιηθεί ο θεσμός των αντιθορυβικών ζωνών επίσης.

5.3 Ζώνες ειδικών περιβαλλοντικών ενισχύσεων.

Επιβάλλεται η ανάπτυξη ζωνών σύμφωνα με το άρθρο 23 του Ν.1650/86.

Υπάρχουν δύο βασικά ζητήματα που απαιτούν περαιτέρω επεξεργασία στο πρόγραμμα:

- . η ιεράρχηση των περιοχών που πρέπει να προχωρήσουμε άμεσα
- . οι τυχόν οικονομικές ενισχύσεις που απαιτούνται πέρα από τα προβλεπόμενα ανταποδοτικά τέλη και η μορφή που μπορεί να έχουν.

5.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΚΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ-ΛΙΜΝΩΝ-ΠΟΤΑΜΩΝ, ΥΠΟΓ. ΝΕΡΩΝ.

Για τα προγράμματα προστασίας ακτών-θαλασσών, ποταμών, λιμνών, υπογ. νερών επισημαίνονται :

- . η ανάγκη ιεράρχησής τους στα πλαίσια και των διεθνών συμφωνιών και δεσμεύσεων.
- . ο συντονισμός στην εφαρμογή των προγραμμάτων από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς (ΥΕΝ, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΓΕΙΑΣ, ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ κλπ.).
- . η αξιοποίηση των νόμων, Ν.1650 και του νόμου για προστασία και διαχείριση των νερών, προς την κατεύθυνση της προώθησης ενιαίας περιβαλλοντικής πολιτικής.

- η ενίσχυση των δυνατοτήτων (θεσμικές, διοικητικές, οικονομικές) της Τ.Α. για ολοκληρωμένη παρέμβαση στην προστασία των αιτών των περιοχών τους.
- ο επανακαθορισμός του ρόλου των δημοτικών και κοινοτικών επιχειρήσεων ύδρευσης - αποχέτευσης.

5.5. ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Για να είναι η εργασία επωφελής στον άνθρωπο και όχι μόνο η αμοιβή της, πρέπει νάναι πάνω απ'όλα ανθρώπινη εργασία, όπου ο άνθρωπος να εντάσσεται ολόκληρος, με την καρδιά του, το νού, και τις προτιμήσεις του.

Οι καλές συνθήκες δουλειάς, είναι έκφραση του ανθρωπισμού, που θέλει τον άνθρωπο υπέρτατο ον, σκοπό και αξία της κοινωνικής ζωής, και όχι απλό μέσο για εκμετάλλευση στα χέρια άλλων ανθρώπων.

Η Υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας, αποτελούν κύριες προκλήσεις ενός σοσιαλιστικού οράματος που επιδιώκει όχι τον πολιτισμό της εκδήλωσης, αλλά τον πολιτισμό του τρόπου ζωής. Και η δουλειά είναι ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής μας.

Γι'αυτό, το δικαίωμα στη ζωή πρέπει να μπει σε πρώτη προτεραιότητα σε σχέση με τα υπόλοιπα δικαιώματα των εργαζομένων, που είναι το δικαίωμα στη δουλειά, στην αμοιβή, στα κοινωνικά αγαθά, στις συνδικαλιστικές ελευθερίες. Το δικαίωμα αυτό το ξεχνούν και οι ίδιοι οι εργαζόμενοι. Η ζωή όμως δεν είναι ανταλλακτική αξία, και η αδιαφορία για τη λήψη μέτρων υγιεινής και ασφάλειας δεν είναι παληκαριά, είναι ανευθυνότητα, δεν είναι απλή παράλειψη, αλλά έγκλημα.

Η μάχη για την ποιότητα της ζωής στο χώρο δουλειάς, εξυπηρετεί ταυτόχρονα και δύο άλλους εξ ίσου σοβαρούς στόχους: την ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος (η υγεία δεν έχει χρώμα) και την αύξηση

της παραγωγικότητας μέσα από την καλύτερη οικονομία της εργατικής δύναμης και τη μείωση των απωλειών από ατυχήματα. Και οι δύο στόχοι με τη σειρά τους βοηθούν την αύξηση του εθνικού προϊόντος και την ανάπτυξη.

Βελτιώσεις νόμου 1568/85 - πρόσθετα μέτρα

Ο νόμος 1168/85 αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος, με τον θεσμό του γιατρού εργασίας, του τεχνικού ασφάλειας, των Επιτροπών Υγιεινής και Ασφάλειας Εργαζομένων και των Νομαρχιακών Επιτροπών Υγιεινής και Ασφάλειας. Η μέχρι τώρα εφαρμογή του νόμου έχει δείξει, ότι υπάρχουν περιθώρια για σημαντικές βελτιώσεις όπως:

- (α) Ισχυροποίηση του ρόλου των Επιτροπών Υγιεινής και Ασφάλειας εργαζομένων που σήμερα είναι μόνο γνωμοδοτική.
- (β) Ένταξη των επενδύσεων για μέτρα υγιεινής και ασφάλειας στο νόμο των κινήτρων.
- (γ) Ριζική αναμόρφωση του συστήματος των αποζημιώσεων σε περίπτωση
- (δ) Ενίσχυση των συνδικαλιστικών οργανώσεων για ανάπτυξη ενημερωτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε θέματα Υ+Α κατά κλάδους.
- (ε) Ίδρυση Ινστιτούτων Υ+Α σε διάφορες περιφέρειες προκειμένου να στηριχθεί η λειτουργία των επιθεωρήσεων εργασίας.
- (στ) Αναμόρφωση των επιθεωρήσεων εργασίας με χωρισμό τους σε κοινωνικές τεχνικές και υγειονομικές, μηχανοργάνωσή τους, εξόπλισή με τα κατάλληλα όργανα.
- (ζ) Επέκταση του θεσμού των μικτών επιτροπών ελέγχου (εργαζόμενοι + Επιθεώρηση + τεχνικοί σύμβουλοι) όπου το μέγεθος των επιχειρήσεων δεν επιτρέπει την σύσταση Επιτροπής Υγιεινής και Ασφάλειας Εργαζομένων, με κατάλληλη οικονομική του κάλυψη.

(η) Εφαρμογή του θεσμού των σημάτων ασφάλειας σε μηχανήματα, εργαλεία, μέσα ατομικής προστασίας με ανάπτυξη του κατάλληλου εργαστηριακού εξοπλισμού ελέγχου.

(θ) Αναμόρφωση της στατικής βάση δεδομένων, για την παρακολούθηση των εργατικών ατυχημάτων, και επαγγελματικών παθήσεων.

(ι) Χρηματοδότηση μελετών και ερευνών για κλαδικές μελέτες εφαρμογής μέτρων Υ+Α εργασίας.

(κ) Οργάνωση και εφαρμογή σχεδίων λήψης μέτρων και σχεδίων έκτακτης ανάγκης, σε επιχειρήσεις εξαιρετικού κινδύνου, για πρόκληση ατυχημάτων μεγάλης έκτασης, με επιπτώσεις όχι μόνο στους εργαζόμενους αλλά και στο περιβάλλον.

Ιεράρχηση αναγκών κατά κλάδους εργασιακού περιβάλλοντος.

Με βάση τις μέχρι σήμερα στατιστικές του ΙΚΑ, οι κλάδοι που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη συχνότητα ατυχημάτων, και τα τμήματα του σώματος που υπόκεινται τα ατυχήματα, καθώς και οι σχετικές αιτίες, φαίνονται παρακάτω και κατά προτεραιότητα πρέπει να ληφθούν μέτρα για:

Υφαντικές βιομηχανίες, βιομηχανία ξύλου, , επίπλων.

Βιομηχανία προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά

Κατασκευή μηχανών και μεταφορικών μέσων.

Οικοδομήσεις και δημόσια έργα

Δημόσιες υπηρεσίες

και για προστασία των άνω και κάτω άκρων με κύρια έμφαση στην πρόληψη των ατυχημάτων από:

- μηχανές
- πτώσεις
- πτώσεις αντικειμένων
- εργαλεία
- είσοδο ξένου σώματος

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (Πρώτη σύνθεση από την επεξεργασία στην ομάδα δουλειάς).

B.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΕΟ-
ΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

(ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ-ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ-ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ)

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολιτικές δεκαετιών, που αντανάκλασες τους ήταν η εγκατάλειψη και εξάρτηση της επαρχίας από το κέντρο, η αποδιοργάνωση του παραγωγικού συστήματος της περιφέρειας, η πολεοδομική υποανάπτυξη των πόλεων και οικισμών, η σταδιακή υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, οδήγησαν σε κρίση του χώρου και του περιβάλλοντος που είχε πάρει εδώ και πολλά χρόνια τις διαστάσεις εθνικής κρίσης. Κρίσης που υπέσκαπτε τις προοπτικές οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας.

Το Π.ΣΟΚ με τις προγραμματικές του διακηρύξεις προσδιόρισε ως ένα από τους κατευθυντήριους στόχους της πολιτικής του και με συγκεκριμένα προγράμματα & μέτρα ως Κυβέρνηση προωθεί την οικολογική, δημογραφική και παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας και τη συστηματική προσπάθεια για ισόρροπη ανάπτυξη των περιφερειών της, στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού δημοκρατικού σχεδιασμού.

Στην προσπάθεια αυτή για την ανάπτυξη της κάθε περιφέρειας, απαραίτητες παράμετρος και συνιστώσες αποτελούν ο πολεοδομικός σχεδιασμός και η ανασυγκρότηση των πόλεων και των χωριών μας με παράλληλη περιβαλλοντική προστασία του αστικού, περιουσιακού και αγροτικού χώρου.

Η συνεχής προσέγγιση και κατάκτηση αυτών των στόχων παραμένει ως
μας
βασική επιδίωξη της πολιτικής/και για την επόμενη πενταετία.

2. Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

(Χ Ω Ρ Ο Τ Α Ξ Ι Α) -

2.1. Αρχές - Κατευθύνσεις

2.1.1. Θεμελιώδης αρχή μας είναι: ο σχεδιασμός για την ανάπτυξη της
Αναπτυξιακός περιφέρειας δεν μπορεί να είναι στατικός και παθητικός, δηλ. απλά
Σχεδιασμός και μόνο ρυθμιστικός, συρρικνούμενος μόνο σε σύνολα κανονιστικών-
περιοριστικών ή απαγορευτικών μέτρων και όρων για τον έλεγχο των
δραστηριοτήτων στο χώρο και την προστασία των φυσικών η ανθρωπο-
γενών πόρων (π.χ. χρήσεις γής, όροι δόμησης, όριο κατάτμησης κλπ.).
Κύριο χαρακτηριστικό του πρέπει να είναι η αναπτυξιακή δυναμική
περιβαλλοντική διάσταση
που προϋποθέτει/επιλογές και κατευθύνσεις δημοκρατικά επιλεγμένες,
περιέχει τους τρόπους και τα αναπτυξιακά μέτρα υλοποίησής του,
δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων,
στη συγκεκριμενοποίηση των φορέων υλοποίησης και την εξασφάλιση
αποτελεσματικής λειτουργίας τους, καθώς και στην πρόδηση συν-
ναυτικών διαδικασιών μέσα από την εκπαίδευση, την πληροφόρηση
και τη συμμετοχή των ίδιων των πολιτών, των τοπικών τους φορέων
και όλων των φορέων παραγωγής (εργαζομένων - επενδυτών).

2.1.2. Μια δεύτερη αρχή, που συνδέεται διαλεκτικά με την προηγούμενη,
Ισορροπία είναι η σωστή, συστηματική και σχεδιασμένη αξιοποίηση των πλου-
ανάπτυξη τοπαραγωγικών πόρων και των παραγωγικών δυνατοτήτων της κάθε
περιοχής, που προϋποθέτει και οδηγεί στην δραστηνότερη συνει-
μείωση των ανισοτήτων ανάμεσα στις "προβληματικές" και "αναπτυ-
μένες" περιφέρειες, και ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια,
και διασφαλίζει την προστασία του περιβάλλοντος

3 -

Ανισότητες που είναι υπαρκτές στον κοινωνικό εξοπλισμό στην τεχνική υποδομή, στο ύψος και την ποιότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων και στη δημογραφική εξέλιξη. Για να είναι ακόμη πιο αποτελεσματική η πορεία προς την "ισόρροπη" περιφερειακή ανάπτυξη, ο αναπτυξιακός σχεδιασμός οφείλει να κατευθύνεται κατά προτεραιότητα σε αναπτυξιακά έργα περιφερειακής ή και εθνικής κλίμακας, καθώς και στη σταδιακή δημιουργία ευνοϊκών όρων (και από τη χωροταξική άποψη) για επενδύσεις στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες που παρουσιάζουν και επιζητούν περισσότερο παραγωγικές επενδύσεις και δραστηριότητες.

3. Τρίτη κατεύθυνση και προϋπόθεση για την ανάπτυξη της περιφέρειας είναι η συστηματική προσπάθεια για την ενίσχυση της "οντότητας" της περιφέρειας, η οργανωτική και τεχνοκρατική υποστήριξη των περιφερειακών υπηρεσιών και η μεταβίβαση προγραμματισμών -επιτελικών αρμοδιοτήτων. Σ' αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η ανάγκη επεξεργασίας ειδικών χωροταξικών κατευθύνσεων και για τις δεκατρείς περιφέρειες που θα καταλήγουν σε συγκεκριμένα προγράμματα-προτάσεις περιφερειακής πλέον και όχι νομαρχιακής κλίμακας.

Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των κατευθύνσεων είναι, ότι η παραγωγική ανάπτυξη της περιφέρειας δεν μπορεί να βασίζεται μονοδιάστατα στην "μονοκαλλιέργεια" ενός μόνο τομέα (π.χ. ανάπτυξη μόνο του τουρισμού ή μόνο της γεωργίας). Ακόμα και σε περιοχές με κυρίαρχη την τουριστική δραστηριότητα (π.χ. Αθωκεάνησος, Κυκλάδες) επιβάλλεται η ενίσχυση και άλλων τομέων παραγωγής όχι μόνο για λόγους ιστορικο-πολιτιστικούς, αλλά κύρια γιατί η σταθεροποίηση παράλληλα με τη σχετική αυτοδυναμία στην οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας επιβάλουν τη συμπληρωματικότητα των τομέων παραγωγής.

2.1.4.

Ενεργοποίηση
του "νέου δή-
μου" και της
νομαρχιακής
αυτοδιοίκησης

Από τις καθοριστικές μάχες για την επιτάχυνση της ανάπτυξης της περιφέρειας είναι και η μάχη για τη σταδιακή δημιουργία και ενίσχυση του "νέου Δήμου", η ανακυττάρωση της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης μέσα από τη συγχώνευση γειτονικών κοινοτήτων σε μια νέα αναβαθμισμένη μορφή αυτοδιοίκησης. Κι' ακόμη η ενεργοποίηση της δευτεροβάθμιας νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.

Για τις αγροτικές περιοχές και ειδικότερα για τις απομακρυσμένες, τις ορεινές και τις νησιώτικες κοινότητες η δημιουργία και ενεργοποίηση του νέου δήμου είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να αποκτήσει η αγροτική Ελλάδα αναβαθμισμένη υποδομή σε εξυπηρέτησεις που λείπουν και που είναι απαράδεκτο να διασπείρονται σε κάθε σημερινή κοινότητα και από την λειτουργική και την οικονομική άποψη. Έτσι, ο νέος δήμος είναι η προϋπόθεση για να αποκτήσουν οι οικισμοί του πελαγονικά τις πολεοδομικές δυνατότητες και λειτουργίες της "ανοικτής πόλης" που δεν θα υστερούν σε δραστηριότητες από αυτές του σημερινού αστικού κέντρου.

2.1.5.

Δημιουργία
υποδομής σε
έκτους παρα-
γωγής.

Για τη δημιουργία της απαραίτητης υποδομής και την προώθηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και επενδύσεων, στην περιφέρεια σημαντικό ρόλο παίζει η ορθολογική χωροθέτηση και πολεοδομική παραγωγικών ζωνών (τουριστικές ζώνες, βιομηχανικές περιοχές (ΒΙΠΕ), βιοτεχνικά-βιομηχανικά πάρκα (ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ), κτηνοτροφικές ζώνες, ζώνες εντατικών καλλιεργειών κ.λ.π.

Η ενίσχυση της υποδομής αυτών των χώρων θα πρέπει να επιδιωχθεί και με τη δημιουργία των αντίστοιχων εγκαταστάσεων επανεκπαίδευσης και επαγγελματικού προσανατολισμού του εργατικού δυναμικού, εγκαταστάσεων πρόνοιας και ευνοϊκών όρων κατοικίας κοντά στις παραγωγικές ζώνες. Η υποστήριξη με ολοκληρωμένο τρόπο πολεοδομικών προγραμμάτων είναι εφικτή, για παράδειγμα στον τομέα της βιομη-

χανίας, σε αστικά κέντρα των ζωνών Β και ιδιαίτερα Γ (των κινή-
τρων) που παρουσιάζουν σχετική ζήτηση για βιομηχανικές επενδύσεις.
θα πρέπει επομένως να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ολοκλήρωση και
ενεργοποίηση παρόμοιων προγραμμάτων στα συγκεκριμένα αστικά κέντρα
από όλα τα συναρμόδια Υπουργεία (ΥΠΕΘΟ, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΒΕΤ).

Σημειώνουμε, ότι για να είναι "ελκυστικές" οι παραγωγικές αυτές
ζώνες θα πρέπει ακόμα να χαρακτηρίζονται από φανερά ευνοϊκότερους
από τους σημερινούς (στις εκτός σχεδίου περιοχές) όρους δόμησης,
λειτουργίας, οργάνωσης και υποδομής.

1.6. Στα πλαίσια της χωροταξικής ανασυγκρότησης της χώρας στα-
τική ευξη και θερή κατεύθυνση παραμένει η συστηματική προστασία, ανάδειξη και
αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων κάθε περιοχής. Πόρων που
ου περιβάλ- δεν περιορίζονται μόνο στον ορυκτό πλούτο, στη γή υψηλής παραγωγι-
ντος. κότητας και στις ενεργειακές μας πηγές, αλλά περιλαμβάνουν κύρια
τις ακτές μας, την πολιτιστική κληρονομιά μας (αρχαία και νεότε-
ρη), τους σημαντικούς μας βιότοπους (λίμνες, κλειστοί κόλποι,
θαλάσσια πάρκα, εναπομείνοντα δάση κλπ.).
Είναι πλέον κοινή διαπίστωση η ανάγκη προστασίας ευαίσθητων περιο-
χών που αποτελούν αναντικατάστατους πλουτοπαραγωγικούς και φυσι-
κούς πόρους με μια πολιτική και μετέωπη ανάπτυξη και όχι
απλά "προστατευτική", μέσα και από τη διαχείριση, ενεργοποίηση
και αξιοποίηση (με κίνητρα) ειδικών ζωνών προστασίας (του Ν.1650/
86 ή του Ν.1337/83 - ζώνες οικιστικού ελέγχου). Για να είναι απο-
τελεσματικά και αναπτυξιακά παρόμοια προγράμματα, απαραίτητος μέ-
τοχος και οφελούμενος θα πρέπει να είναι η τοπική κοινότητα, ο
τοπικός αναπτυξιακός φορέας ο ίδιος ο πολίτης (π.χ. θαλάσσιο πάρ-
κο Βόρειων Σποράδων με τη συμμετοχή της κοινότητας Αλοννήσου και
του τοπικού αλιευτικού συνεταιρισμού).

1.7. Τέλος, απαραίτητο εργαλείο για την χωροταξική ανασυγκρότηση της χώ-
ρα, την άσκηση συγκεκριμένης πολιτικής γής, τη διαφύλαξη της
εθνικής & δημοτικής περιουσίας και το συστηματικό έλεγχο των
γής είναι η δημιουργία του ενιαίου Εθνικού Κτηματολογίου.

Τη σταδιακή εκπόνηση που ξεκινάει ήδη ο αρμόδιος Οργανισμός Κτηματολογίου (ΟΚΧΕ).

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ.

Από το 1981 υλοποιείται στην πράξη χωροταξική πολιτική που μπορούμε να πούμε ότι σε μεγάλο βαθμό ακολουθεί, συμβαδίζει ή τουλάχιστον δεν συγκρούεται με τις παραπάνω αρχές και κατευθύνσεις. Από την άσκηση αυτής της πολιτικής προκύπτουν ωρισμένες εκτιμήσεις-διαπιστώσεις που είναι απαραίτητο να συνεκτιμηθούν στην πάρα πέρα πορεία.

2.2.1. Μια από τις σημαντικότερες προσφορές της πολιτικής, από τον Οκτώβρη 'Αμβλυνση του 1981, είναι η με γρήγορους ρυθμούς άμβλυνση των ανισοτήτων ανά-ανισοτήτων μέσα στο κέντρο (Αθήνα) και την περιφέρεια. Σήμερα υπάρχουν αρκετάξυ τοί νομοί με ψηλότερο κατά κεφαλή εισόδημα από την Αττική. Τώρα, κέντρου-το ποσοστό απασχόλησης σχεδόν σε κάθε "περιφερειακό" νομό είναι-περιφέ-κατά πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο στην περιοχή της πρωτεύουσας και της συμπρωτεύουσας. Τα τελευταία χρόνια είναι φανερό η τάση για κλείσιμο της φαλίδας στον κοινωνικό εξοπλισμό και στις παραγωγικές επενδύσεις ανάμεσα στην Αθήνα και την ελληνική επαρχία, στην επαρχία που για δεκαετίες σηματοδοτούνταν από την εγκατάλειψη, την παραγωγική και οικιστική αποδυνάμωση, την ολόπλευρη εξάρτηση από το κέντρο. Ο πληθυσμός της Αθήνας δεν διογκώνεται πλέον με τους ρυθμούς των προηγούμενων δεκαετιών αλλά τείνει να μεταβάλλεται μόνο κατά τη φυσική του αύξηση, ακολουθώντας τις θεωρούμενες κάποτε ως "υπεραισιόδοξες" προβλέψεις του Ρυθμιστικού Σχεδίου.

2.2.2. Σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της περιφέρειας έδωσε, πέρα από τα χωροταξι-οικονομικά κίνητρα η προώθηση της αποκέντρωσης και του δημοκρατικού προγραμματισμού. Η καθιέρωση σε πανελλήνια κλίμακα του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού αποτέλεσε βασικό εργαλείο του δημοκρατικού προγραμματισμού. Εδώ και τρία χρόνια προσδιορίζονται κατευθύνσεις για τη χωροταξική ανασυγκρότηση του κάθε νομού,

διατυπωμένες μέσα από δημοκρατικό διάλογο, υιοθετημένες από τα νομαρχιακά συμβούλια. Ήδη επιλέχτηκαν και σχεδιάζονται οι χώροι-ζώνες για την ανάπτυξη παραγωγικών επενδύσεων στη γεωργία, στη βιοτεχνία, στη βιομηχανία, στο τουρισμό, σύμφωνα με τις χωροταξικές κατευθύνσεις και μελέτες. Αυτά τα χρόνια είναι ακόμα φανερό η έμφαση που δίνεται σε σημαντικά έργα κοινωνικής και τεχνικής υποδομής για την περιφέρεια (περιφερειακά νοσοκομεία, πανεπιστημιακές σχολές, λιμάνια, αεροδρόμια, έργα βιολογικών καθαρισμών πόλεων, κυκλοφοριακοί άξονες κλπ.).

2.2.3. Στα θετικά σημεία της πολιτικής μας για τον περιφερειακό προγραμματισμό περιλαμβάνεται η δημιουργία των 13 χωροταξικών-ενοτήτων περιφερειών και η λειτουργία των αντίστοιχων περιφερειακών συμβουλίων. Είναι κρίσιμο να ενδυναμοθεί ο ρόλος των περιφερειακών συμβουλίων και της περιφέρειας. Προς αυτή την κατεύθυνση επιβάλλεται αναδιάρθρωση των περιφ. υπηρεσιών των Υπουργείων με βάση την ενιαία περιφέρεια, και εστίασή τους σε επιτελικές-προγραμματικές μονάδες. Η δραστηριοποίηση των περιφερειών στην εκπόνηση κατευθύνσεων και προγραμμάτων περιφερειακής κλίμακας και προώθηση του κοινωνικού ελέγχου στην αναπτυξιακή διαδικασία, αποτελούν άμεσες προτεραιότητες.

2.2.4. Από τις πιο καθοριστικές μάχες για την επιτάχυνση της ανάπτυξης της περιφέρειας είναι και η μάχη για τη σταδιακή δημιουργία και ενίσχυση του "νέου δήμου", μέσα από την ενοποίηση γειτονικών κοινοτήτων. Η "πρακτική" από τις αποφάσεις νομαρχιακών συμβουλίων έδειξε ότι χρειάζεται (και γίνεται) αναθέωση των περισσότερων από τις αρχικές προτάσεις των "ανοικτών πόλεων" και προσαρμογή τους σε μικρότερες ενότητες (με τελικό αριθμό "ανοικτών πόλεων" χίλιες περίπου για όλη τη χώρα).

θα πρέπει να τονιστούν τα μεγάλα βήματα στην πορεία προς τον νέο δήμο που έγιναν με τις διαδικασίες και προτάσεις για τις "ανοικτές πόλεις" και τη θεσμοθέτηση της εθελοντικής και με κίνητρα ενοποίησης γειτονικών κοινοτήτων με τον Ν.1612.

- 2.2.5. Στα σημεία που προσφέρονται για κριτική μπορούν να σημειωθούν οι καθυστερήσεις στη σχεδιασμένη προσφορά χώρων-ζωνών για παραγωγικές επενδύσεις (ΒΙΟΠΑ, ΒΙΠΑ, Τουριστικές ζώνες κλπ.) καθώς και ανάλογες ή και μεγαλύτερες καθυστερήσεις στην κατοχύρωση ζωνών και όρων προστασίας στους πολλούς και αξιόλογους βιότοπους και στις περιζήτητες ακτές μας. Ακόμα όμως πιά αιτιολογημένη κριτική έχει διατυπωθεί στο ότι προτεραιότητες και έργα κοινωνικής και τεχνικής υποδομής δεν έχουν επιλεγεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, με βάση τη σημαντικότητά τους, αλλά για τη γενικότερη ανάπτυξη της περιφέρειας ή του νομού αλλά υιοθετήθηκαν με βάση απλά τοπικιστικές αντιλήψεις. Με αποτέλεσμα οι περιορισμένοι πόροι και Δημ. Επενδύσεις να διαφεύγουν ορισμένες φορές σε έργα μικρότερου βαθμού προτεραιότητας.

2.3. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ (ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ).

Από το σύνολο των εκτιμήσεων-διαπιστώσεων, καθώς και από τις γενικές κατευθύνσεις που συνοπτικά αναφέρθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους, προκύπτει η σημαντική ανάγκη, στα επόμενα χρόνια, να διευρυνθεί η διάσταση της χωροταξικής οργάνωσης στο αναπτυξιακό σχέδιο της περιφέρειας. Ως βασικές προτεραιότητες για το σχεδιασμό ανάπτυξης της περιφέρειας προσδιορίζονται οι παρακάτω:

- 2.3.1. Σε συνάρτηση με τη θεμελιώδη αρχή της πολιτικής μας για σχεδιασμό όχι απλά ρυθμιστικό αλλά αναπτυξιακό, είναι απαραίτητη η προώθηση "ολοκληρωμένων" προγραμμάτων "πιλότων" και στο επίπεδο του νομού και στο επίπεδο της περιφέρειας. Προγραμμάτων όπου μπορούν να

συμμετάσχουν όλα τα αναπτυξιακά Υπουργεία και φορείς και που προωθούν παράλληλα όλους σχεδόν τους σημαντικούς τομείς παραγωγής.

Η επιλογή νομών-πιλότων για την εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης θα πρέπει να γίνει ανάμεσα σε εκείνους που εμφανίζουν δυνατότητες και τάσεις ανάπτυξης σε ποικίλους τομείς (βιομηχανία, τουρισμός, γεωργία κλπ.) και για τους οποίους η πολυκλαδική εξέλιξη της οικονομίας τους θα συνεισφέρει στην ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη (π.χ. Εύβοια, Λέσβος, Καβάλα, Πρέβεζα κλπ.).

2.3.2. Σε αναφορά με την κατεύθυνση για δραστική μείωση των ανισοτήτων ανάμεσα σε "προβληματικές" και "αναπτυγμένες" περιφέρειες θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια αναπτυξιακού κλίματος και προώθησης ειδικών κινήτρων σε έργα αναπτυξιακού χαρακτήρα και περιφερειακής ή εθνικής κλίμακας σε "προβληματικές" περιφέρειες, όπως για παράδειγμα η Ήπειρος και το Β.Αιγαίο. Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να προωθηθεί με ιδιαίτερη έμφαση, για παράδειγμα η αξιοποίηση και προστασία αναξιοποίητων μέχρι τώρα πλουτοπαραγωγικών πόρων εθνικής κλίμακας, όπως π.χ. του Αμβρακικού ως ιχθυοπαραγωγικού πόρου.

2.3.3. Σε σχέση με την κατεύθυνση για συγκροτημένη οργάνωση της περιφέρειας άμεση προτεραιότητα έχει η επεξεργασία και εφαρμογή χωροταξικών κατευθύνσεων στο επίπεδο της περιφέρειας και η ενεργοποίηση προγραμμάτων περιφερειακής κλίμακας. Απαραίτητο πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση είναι η συντονισμένη δραστηριοποίηση ΥΠΕΘΟ, ΥΠΕΣ, ΥΠΕΧΩΔΕ και περιφερειακών συμβουλίων σε καίρια ζητήματα που αναδεικνύουν το ρόλο της περιφέρειας και του περιφερειακού συμβουλίου ως επιτελικού οργάνου προώθησης και συντονισμού του σχεδιασμού της.

Η έγκριση χωροταξικών κατευθύνσεων και για τις 13 περιφέρειες μπο-
ρεί να και πρέπει να ολοκληρωθεί στο 1988, παράλληλα με τις διαδι-
κασίες ολοκλήρωσης του πενταετούς 88-92. Πρώτη προτεραιότητα στα
έργα και προγράμματα περιφερειακής κλίμακας έχουν εκείνα που συμβά-
λουν στην πολυεπίπεδη εξέλιξη της περιφέρειας και περιορίζουν τις
τάσεις για "μονοκαλλιέργεια" ενός τομέα παραγωγής. Έτσι για παρά-
δειγμα στο Ν.Αιγαίο που κυριαρχεί ο τουρισμός, θα ήταν σκόπιμο και
για την έμμεση αναβάθμιση και "απομαζικοποίηση" του τουρισμού, οι
περιορισμένες πεδινές, εύφορες εκτάσεις (πέρα από τις παραλιακές
ζώνες) να διατεθούν για εντατικές καλλιέργειες και για οργανωμένη
κτηνοτροφία με την ενεργοποίηση σοβαρών κινήτρων (για θερμοκήπια
κηπευτικών, κτηνοτροφικές ζώνες κ.α.). Αντίστοιχη έμφαση οφείλει
να πάρει η ικθυοκαλλιέργεια στην περιοχή. Αντίθετα, στο Β.Αιγαίο
θα ήταν σκόπιμο να ευνοηθεί κατά προτεραιότητα η τουριστική ανά-
πτυξη που βρίσκεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.

2.3.4. Για την ενίσχυση και δημιουργία του νέου δήμου η προσοχή μας πρέ-
πει να στραφεί κατά προτεραιότητα στα σύνολα εκείνα των κοινοτήτων
που είναι επείγουσα η ανάγκη για συγχώνευσή τους, λόγω της συνεχι-
ζόμενης μείωσης του πληθυσμού τους, της δυσπρόσιτης ορεινής τοπο-
θεσίας τους, της μεγάλης απόστασής τους από το αστικό κέντρο και
της γενικότερης οικονομικής τους δυσπραγίας και καχυστερήσης.
Το δυνάμωμα κύρια του κεφαλοχωριού με εγκαταστάσεις κοινωνικού εξο-
πλισμού και παραγωγικής υποδομής μπορεί να βοηθήσει στη συνειδη-
τοποίηση της ανάγκης για μιά νέα λειτουργική και αυτοδιοικούμενη
ενότητα.

2.3.5. Στην προσπάθεια για τη δημιουργία της απαραίτητης υποδομής σε
"χώρους παραγωγής", κύρια έμφαση παίρνει η ενεργοποίηση βιοτεχνι-
κών και βιομηχανικών πάρκων, βιομηχανικών ζωνών και βιομηχανικών

περιοχών, στους νομούς και στις πόλεις που από τις μελέτες των χωροταξικών κατευθύνσεων των νομών και των Γενικών πολεοδομικών σχεδίων παρουσιάζεται αυξημένη ζήτηση στους τομείς της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας, (τέτοιες πόλεις και νομοί είναι κύρια περιοχές στις ζώνες Β και Γ των κινήτρων και λιγότερες της ζώνης Δ).

Η υποστήριξη σε υποδομή των "παραγωγικών ζωνών" περιλαμβάνει:

- Δημιουργία μέσα ή δίπλα στα βιοτεχνικά-βιομηχανικά πάρκα σχολών μαθητείας και επανεκπαίδευσης που συνδέονται με συγκεκριμένα προγράμματα παραγωγής κρατικά ή φυτωρίων ιδιωτικών επιχειρήσεων και αξιοποιούν τον τεχνικό εξοπλισμό των ΒΙΟΠΑ και ΒΙΠΑ.
- Ευνοϊκοί χρηματοδοτικοί και πολεοδομικοί όροι για βιώσιμους κλάδους βιομηχανικής παραγωγής και αντίστοιχα ευνοϊκοί όροι για εξασφάλιση ψυγής και καλής ποιότητας κατοικίας για τους εργαζόμενους στις ζώνες αυτές.
- Διοχέτευση επενδύσεων και χρηματοδοτικών και πολεοδομικών κινήτρων για την ανάπτυξη εργατικών συνοικιών της πόλης.

2.3.6. Παράλληλη προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στην ενεργοποίηση ή αναβάθμιση περιοχών και ζωνών τουριστικών δραστηριοτήτων.

Συγκεκριμένα, ανάλογα με το μέγεθος και τον χαρακτήρα της μέχρι τώρα τουριστικής δραστηριότητας, οι περιοχές που προσφέρονται για οργανωμένες τουριστικές εγκαταστάσεις μπορούν να διακριθούν σε τέσσερεις διαφορετικές ζώνες:

- στις ζώνες "ανάσχεσης" του μαζικού αυξανόμενου ρυθμού τουριστικών εγκαταστάσεων στις λεγόμενες κορεσμένες τουριστικά περιοχές (π.χ. τμήμα Β.Α. Κρήτης, Β.Ρόδος, Κέρκυρα, Σαντορίνη), όπου η βασική προτεραιότητα είναι η ριζική αναβάθμιση των τουριστικών εξυπηρετήσεων με παράλληλη αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου

και ταυτόχρονη αποφυγή "μαζικοποίησης" του τουρισμού.

- στις "ζώνες ελεγχόμενης τουριστικής ανάπτυξης" (π.χ. Β.Δ. Κρήτη) που χαρακτηρίζονται από γεωμετρικά αυξανόμενη ζήτηση και γιαυτό θα πρέπει να σχεδιαστούν έτσι ώστε να μην καταλήξουν σαν τις κορεσμένες τουριστικά περιοχές.
- στις "ζώνες τουριστικής ανάπτυξης", που χαρακτηρίζονται από σημαντικούς τουριστικούς πόρους, αλλά στερούνται ικανής υποδομής και για τις οποίες είναι άμεση προτεραιότητα να δοθούν κίνητρα (χρηματοδοτικά, χωροταξικά και πολεοδομικά) ανάπτυξης με ταυτόχρονη εξασφάλιση της αναγκαίας υποδομής (π.χ. Δ. Πελοπόννησος, Ακτές Ηπείρου, νησιά Β. Αιγαίου, Β. Εύβοια κ.α.)
- στις "ζώνες ειδικών ρυθμίσεων" που βρίσκονται σε άμεση σχέση με τοπία φυσικού κάλλους, σημαντικούς βιότοπους, αρχαιολογικούς χώρους και που η ανάπτυξή τους θα πρέπει να συνδυαστεί με τη διαφύλαξη και αξιοποίηση του τοπίου και των φυσικών του πόρων. Στόχος είναι όλες οι παραπάνω ζώνες να έχουν οριοθετηθεί και εγκριθεί μέχρι τις αρχές του 1989.

2.3.7. Ακόμα οι προτεραιότητες και η ιεράρχηση στα έργα υποδομής περιφερειακού κλίμακας οφείλουν να καθορίζονται πλέον με βάση τη σημασία τους στη γρήγορη και ορθολογική λειτουργία των κύριων παραγωγικών τους ζωνών. Και σ' αυτά τα έργα για την περιφέρεια πρέπει να κατανέμονται κατά προτεραιότητα οι πόροι του Π.Δ.Ε.

2.3.8. Τέλος προς την κατεύθυνση της συστηματικής προστασίας αλλά και αξιοποίησης των σημαντικών βιότοπων (συνθήκης RAMSAR κ.α.) των τοπίων φυσικού κάλλους και ευαίσθητων περιοχών που δέχονται μεγάλες πιέσεις για τουριστική εκμετάλλευση ή για παραθεριστική χρήση, είναι άμεση ανάγκη εφαρμογής γενικών σχεδίων ελέγχου και διαχείρισης των περιο-

χών αυτών. Διαχείρισης και προστασίας που με έμφαση προτείνεται να γίνει μέσα από την ενεργοποίηση ειδικών ζωνών προστασίας, με τη μορφή των ζωνών οικιστικού ελέγχου (ΖΟΕ) ή των ζωνών προστασίας του Ν. 1650/86. Πρώτη προτεραιότητα έχουν οι βιότοποι που δέχονται τις μεγαλύτερες πιέσεις για εξαφάνισή τους (κύρια της συνθήκης RAMSAR) και οι αντίστοιχες ακτές φυσικού κάλλους.

- 2.3.9. Σε συνάρτηση με την προώθηση του Ενιαίου Εθνικού Κτηματολογίου πρώτη προτεραιότητα για την κατάρτισή του έχουν οι τομείς εκείνοι που δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα σε σχέση με την ιδιοκτησιακή τους κατάσταση και καθαρότητα. Στους τομείς δηλαδή που θα υπάρξει συναίνεση για τη γρήγορη κατάρτισή του. Παρόμοιοι τομείς, που χρηματοδοτούνται και από την ΕΟΚ, είναι το αμπελουργικό κτηματολόγιο και το ελαιουργικό κτηματολόγιο. Παράλληλα, με την κύρωση των πράξεων εφαρμογής στις επεκτάσεις των σχεδίων πόλεων και την παράλληλη ίδρυση σε κάθε πολεοδομική υπηρεσία κτηματικού γραφείου έχει ετοιμαστεί η υποδομή για την απαρχή της λειτουργίας και μέρους του αστικού Κτηματολογίου για τις παραπάνω περιοχές.

3.1.

ΑΡΧΕΣ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

3.1.1. Μια από τις πιο ορατές και άμεσες προοπτικές της πολεοδομικής Πανελλήνιας κα- μας πολιτικής είναι η ουσιαστική κατοχύρωση του δημοκρατικού τοχύρωση του σχεδιασμού σε κάθε γωνιά της ελληνικής γης. Αυτό σημαίνει πως, δημοκρατικού κάθε αναπτυσσόμενος οικισμός, έστω και μικρός, αποκτά τη δυνα- πολεοδομικού τότητα να εξελίσσεται με βάση το δικό του σχέδιο οικιστικής σχεδιασμού ανασυγκρότησης. Και είναι γεγονός ότι μετά την Ε.Π.Α. αυτή η προοπτική δεν είναι μακρινό όραμα, αλλά σημερινή και αυριανή πραγματικότητα. Είναι σαφές ότι σ'αυτή την προσπάθεια δεν επι- διώκεται απλά και μόνο να αποκτήσουν ανθρώπινα σχέδια όλες οι περιοχές των αυθαιρέτων. Στόχος μας με ορίζοντα το 2000 είναι η συνολική και μακρόπνοη ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών μας με την εξασφάλιση του αναγκαίου κοινωνικού εξοπλισμού και της τεχνικής και παραγωγικής υποδομής.

Απαραίτητη προϋπόθεση στην πορεία για την κατοχύρωση του δημο- κρατικού σχεδιασμού είναι ότι οι προτάσεις τα σχέδια και η εφαρμογή τους απαιτούν την ευρύτερη δυνατή συναίνεση. Οπωσδή- ποτε όμως τη συναίνεση των κοινωνικών ομάδων που τα συμφέρον- τά τους συμπίπτουν ή μπορούν να συμβαδίσουν με την καθιέρωση του σχεδιασμού. Για την προώθηση βέβαια της συναίνεσης ο σχε- διασμός επιβάλλεται να είναι:

- συμμετοχικός και αποκεντρωτικός
- αναπτυξιακός, δίνοντας κίνητρα ανάπτυξης των διάφορων παρα- γωγικών τομέων με βάση ένα σωστά σχεδιασμένο περιβάλλον.
- κοινωνικά προσανατολισμένος, προωθώντας το συμφέρον της πόλης, της συναικίας, του οικισμού και ενισχύοντας την κοι- νωνική ιδιοκτησία του χώρου.

- ρεαλιστικός και ευέλικτος βελτιώνοντας δραστικά καταστάσεις που έχουν από χρόνια δημιουργηθεί και είναι ανέφικτο να αγνοηθούν.
- προστατευτικός και ανασταλτικός απέναντι στην αυθαιρεσία και την υπερεκμετάλλευση της γής.

1.2. Ωστόσο, για να είναι ουσιαστική η κατοχύρωση των σχεδίων και των εφαρμογών των μελετών θα πρέπει να μπορούν ολοκληρωμένα να εφαρμοστούν. Διαφορετικά η όποια προσπάθεια εδραίωσης του σχεδιασμού, όσο συστηματική και να είναι, κινδυνεύει να ναρκοθετηθεί.

Έτσι, κυρίαρχη κατεύθυνση της πολιτικής μας στα επόμενα χρόνια είναι η ολοκληρωμένη εφαρμογή του σχεδιασμού πάνω στη γή των πόλεων και των οικισμών μας. Σ' αυτή την κατεύθυνση οφείλουν να προσανατολιστούν με όλες τις δυνάμεις οι Ο.Τ.Α., οι πολεοδομικές επιτροπές γειτονιάς, τα συνοικιακά συμβούλια, οι φορείς των τεχνικών. Για την πλατύτερη συμμετοχή των πολιτών θα πρέπει να δημιουργηθούν και ανάλογα κίνητρα.

Άμεσα σημεία αιχμής στην προσπάθεια για εφαρμογή του σχεδιασμού είναι:

- η ολοκλήρωση των "πράξεων εφαρμογής" των περιοχών επέκτασης των σχεδίων με άμεσα αποτελέσματα τη δημιουργία και εξασφάλιση του κοινόχρηστου-κοινωνικού ιστού της κάθε νέας γειτονιάς μέσα από την υλοποίηση των εισφορών, την κατασκευή των έργων υποδομής και τη δυνατότητα νόμιμης απόκτησης στέγης.
- η συστηματική ενεργοποίηση του γενικού πολεοδομικού σχεδίου της κάθε πόλης για να δρομολογηθεί η συνολική σχεδιασμένη ανάπτυξή της, με παρεμβάσεις "κλειδιά".
- η σταδιακή αναθεώρηση των παλαιών σχεδίων πόλεων με άμεση

προοπτική τη δραστική αύξηση των χώρων πράσινου και αναψυχής, τη δημιουργία χώρων στάθμευσης και δικτύου πεζών καθώς και τη μείωση των υψηλών συντελεστών δόμησης.

- .1.3. Για την κατοχύρωση του πολεοδομικού σχεδιασμού και υλοποίησή του απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεχής ανάδειξη και ενεργοποίηση στην πράξη των νέων εργαλείων της οικιστικής νομοθεσίας.
- Έγινε πλέον φανερό και στους επικριτές, ότι η προσπάθεια για ανασυγκρότηση των πόλεών μας δεν μπορούσε να στηριχτεί στις περιορισμένες δυνατότητες παρέμβασης που χαρακτηρίζαν την προηγούμενη από τον Ν.1337/83 νομοθεσία. Για να γίνουν οι απαραίτητες, συνολικότερες και δραστικότερες επεμβάσεις που δίνουν λύσεις στα προβλήματα της έλλειψης της δημόσιας γης, της ακριβής στέγης, της ισχνότητας των χώρων πράσινου, αναψυχής και κοινωνικού εξοπλισμού στα παλιά σχέδια απαιτείται η πολυεπίπεδη αξιοποίηση θεσμικών εργαλείων της νέας οικιστικής νομοθεσίας, όπως και η θεσμοθέτηση καινούργιων. Από τους ήδη γνωστούς μηχανισμούς δραστήριας παρέμβασης περιοχών αναφέρουμε:
- την αξιοποίηση της χρήσης του κοινωνικού συντελεστή δόμησης (για αύξηση της δημόσιας ή δημοτικής γης, παροχή φθηνότερης κατοικίας σε άστεγους και σε χαμηλά και μεσαία εισοδήματα, εξασφάλιση χώρων για κοινωνικές εξυπηρετήσεις, π.χ. σχολείο, αθλητικό κέντρο κλπ.).
 - το νέο τύπο οικοδομικού συνεταιρισμού για τη δημιουργία γειτονιών υποδειγματικών με σύγχρονες διεθνείς πολεοδομικές προδιαγραφές.
 - την καθιέρωση σε μεγάλη κλίμακα του ενεργού οικοδομικού τετραγώνου και την ενεργοποίηση του θεσμού της συνέλευσης των κατοίκων του οικοδομικού τετραγώνου για την αύξηση, ενοποίηση, λειτουργικότερη διαμόρφωση του κοινόχρηστου ελεύθερου χώρου του τετραγώνου κλπ.

- την προώθηση συνολικώτερων ακόμα παρεμβάσεων μέσα από τις ζώνες ενεργού πολεοδομίας (ΖΕΠ), ζώνες ειδικών κινήτρων (ΖΕΚ), και τις ζώνες ειδικής ενίσχυσης (ΖΕΕ).

1.4.
αναβάθμιση
υποβαθμισμέ-
νων περιοχών.

Οι πολεοδομικές παρεμβάσεις στα πλαίσια του Γ.Π.Σ. για να έχουν ορατά αποτελέσματα και για να υλοποιήσουν το στόχο για ουσιαστική άμβλυνση των ανισοτήτων ανάμεσα στις υποβαθμισμένες και τις αστικές συνοικίες της πόλης, οφείλουν να έχουν κύριες προτεραιότητες τις πιο προβληματικές -υποβαθμισμένες συνοικίες (π.χ. Δυτικό Λεκανοπέδιο, δυτικές συνοικίες Θεσσαλονίκης, "Παλιά" Βόλου, περιοχές αυθαιρέτων κλπ.).

Η ριζική αναβάθμιση προβληματικών εργατικών και χαμηλού εισοδήματος γειτονιών έχει έμεσο αποτέλεσμα την αύξηση της αξίας της μικροϊδιοκτησίας χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος στρωμάτων. Πρέπει δε απαραίτητα να συνδυάζεται με ανάλογη πολιτική επιδίωξης ενοικίου και εξασφάλιση προσιτής στέγης για την αποφυγή επιβαρύνσεων σε χαμηλού εισοδήματος ενοικιαστές και άστεγους. Προς την κατεύθυνση αυτή συμβάλλει αποφασιστικά η ενεργοποίηση ζωνών ειδικής ενίσχυσης και ζωνών ανάπλασης του άρθρου 13 του Ν.1337/83.

1.5.
πολεοδόμηση
παραγωγικών
ζωνών.

Με δεδομένο τον γενικότερο στόχο μας για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μέσα και από τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση της παραγωγικής υποδομής και τον σχεδιασμό του παραγωγικού χώρου ειδικότερα, επιβάλλεται να εστιάσουμε τις προτεραιότητές μας όχι μόνο στην πολεοδόμηση περιοχών κατοικίας, αλλά και όπου συγκεντρώνονται ή σχεδιάζουμε να συγκεντρωθούν παραγωγικοί κλάδοι και τομείς (τουριστικές ζώνες, ΒΙΟΠΑ, κτηνοτροφικές ζώνες, εμπορικά κέντρα κλπ.).

Άλλωστε αυτή η κατεύθυνση είναι απαραίτητη και για την

προστασία του οικιστικού περιβάλλοντος και για την σωστότερη διαχείριση και κατανομή των λειτουργιών της πόλης. Στόχος μας είναι κάθε ελληνική πόλη να έχει σχεδιασμένους όλους τους χώρους στους οποίους στηρίζεται η οικονομική της ανάπτυξη.

1.6. Βασικό στόχο της πολεοδομικής μας πολιτικής αποτελεί και η αντιμετώπιση των συνεχώς αυξανόμενων προβλημάτων που χαρακτηρίζουν τις περισσότερες παραλιακές περιοχές της χώρας και ιδιαίτερα αυτές που βρίσκονται κοντά σε τουριστικούς πόλους, σε αστικά κέντρα και σε περιοχές με αυξανόμενη ζήτηση για παραθεριστική κατοικία ή τουριστική εκμετάλλευση. Είναι οι περιοχές που παρουσιάζεται η πολύ μεγάλη πλειοψηφία των αυθαιρέτων και η υπερεκμετάλλευση της γης (μέσω της συνεχούς παράνομης κατάτμησής της). Είναι οι εστίες ρύπανσης των περιζήτητων ακτών μας.

Κύρια κατεύθυνση για τον γρήγορο, αποτελεσματικό σχεδιασμό των ευαίσθητων περιοχών είναι ο προσδιορισμός μέσα σ' αυτές επί μέρους ζωνών ελέγχου και καθοδήγησης της οικιστικής ή τουριστικής ανάπτυξης. Αυτό μπορεί να επιδιωχθεί με νέους ταχύτερους τρόπους πολεοδόμησης των ζωνών που έχουν επιλεγεί για τουριστική ή παραθεριστική χρήση και αντίστοιχα με την έγκριση ευνοϊκότερων από την εκτός σχεδίου όρων δόμησης, για τις παραγωγικές ζώνες και κατά πολύ δυσμενέστερους για τις ζώνες προστασίας.

1.7. Παράλληλα η αντιμετώπιση του πολύπλοκου και δυσεπίλυτου προβλήματος της αυθαίρετης Β' κατοικίας, ή αυθαίρετης τουριστικής εγκατάστασης στις περιοχές αυτές, δεν μπορεί να γίνει μόνο με την επιτάχυνση της πολεοδόμησής τους ή του προσδιο-

ρισμού των ζωνών, που αναφέρθηκαν προηγούμενα. Απαιτούνται ταυ-
τόχρονα και περιοριστικά ανασταλτικά μέτρα, που πρέπει να εφαρ-
μόζονται κύρια στο στάδιο της πρόληψης της κατάτμησης της γής
και περίφραξής της και θα κατευθύνονται κατά προτεραιότητα στις
πηγές και στους πόλους αυθαιρεσίας (συγκεκριμένες επιχειρήσεις
μπετόν, συγκεκριμένοι μεσίτες, συμβολαιογράφοι, μεγαλοκτηματίες
κλπ.). Σημειώνεται ακόμα ότι η έλλειψη εναλλακτικών επενδυτικών
διεξόδων σε άλλους τομείς της οικονομικής ζωής, ωθεί την επανα-
δραστηριοποίηση της παραοικονομίας γύρω από τον παράγοντα γη, με
όλα τα οικιστικά επακόλουθα, την αύξηση των τιμών της και την
ενίσχυση των πληθωριστικών τάσεων.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Η καθιέρωση του Ν.1337/83 και η εφαρμογή του, δηλαδή η Ε.Π.Α., αποτελεί στην πράξη μια οικιστική πολιτική που όχι μόνο ακολουθεί ή συμβαδίζει με τις παραπάνω αρχές και κατευθύνσεις, αλλά ήταν και ιστορική καμπή στα οικιστικά πράγματα στη χώρα μας. Στο διάστημα αυτό φάνηκε στην πράξη η συνειδητοποίηση από την πολιτεία του μεγέθους της οικιστικής κρίσης, και η πολιτική βούληση για την οριστική όσο και επίπονη αντιμετώπισή της, με την καθιέρωση σε πανελλήνια κλίμακα του δημοκρατικού πολεοδομικού σχεδιασμού. Υπάρχουν σημαντικές διαπιστώσεις από αυτή την πορεία, για την πάρα πέρα πολιτική μας.

2.1. Μέσα από ανοικτές συμμετοχικές διαδικασίες ο σχεδιασμός γίνεται κτήμα των πιο πολλών ελληνικών πόλεων. Οι εισφορές σε γή και σε χρήμα για την εξασφάλιση των κοινόχρηστων χώρων, των κοινωφελών και της τεχνικής υποδομής είναι πλέον μιά κοινωνικά αποδεκτή λύση (για την μεγάλη πλειοψηφία των ιδιοκτητών).

Πάνω από 240 πόλεις έχουν εγκριμένα τα δικά τους γενικά πολεοδομικά σχέδια, όταν πριν ελάχιστα χρόνια δεν υπήρχε ένας δήμος με νομοθετημένο το σχέδιο ανάπτυξής του. Κάθε μήνα παράγονται χιλιάδες στρέμματα πολεοδομημένης γης με ρυθμούς κατά δέκα φορές ταχύτερους από το μέσο ετήσιο ρυθμό των προηγούμενων δεκαετιών, και ακόμη οι περιοχές αυθαιρέτων παραθεριστικής κατοικίας αποκτούν σχέδιο ή μιά μετά την άλλη. Πάνω από 5.000 χωριά έχουν οριοθετημένη την οικιστική τους περιοχή με όρους δόμησης που διευκολύνουν τη σωστή οικιστική τους ανάπτυξη.

Βρισκόμαστε σε μια νέα κατάσταση που έχει σαν άμεση προοπτική

γι' αυτόν και τον επόμενο χρόνο: καμιά περιοχή αυθαιρέτων χωρίς ανθρώπινο σχέδιο. Σχέδιο που να εξασφαλίζει τους χώρους πράσινου και όλα τα κοινόχρηστα και κοινωφελή με χαμηλές πυκνότητες οίκησης.

Επίσης γίνεται ορατή σ' αυτό το διάστημα η παρέμβαση της πολιτείας για την ανάδειξη της ιστορικής και αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς με την κήρυξη, διατήρηση, επισκευή χιλιάδων διατηρητέων κτιρίων, την προσπάθεια για αναβίωση ιστορικών κέντρων και γειτονιών (Πλάκα, Θησείο, Εξάρχεια, Άνω Πόλη Θεσ/νίκης, Ναύπλιο κλπ.) και τη διαμόρφωση ειδικών όρων για την ανάπτυξη παραδοσιακών συνόλων (Κυκλάδες, Πήλιο κλπ.).

2.2.

εφαρμογή του

σχεδιασμού.

καθυστερήσεις.

Σ' αυτήν την πορεία επισημαίνονται ταυτόχρονα παραλείψεις, καθυστερήσεις μ' ελλείψεις, που αναφέρονται κύρια στις χρονοβόρες διαδικασίες εφαρμογής του σχεδιασμού, ενεργοποίησης στην πράξη των νέων εκσυγχρονιστικών εργαλείων της πρόσφατης νομοθεσίας και αντιμετώπισης σε μαζική κλίμακα του ζητήματος της δραστηκής παρέμβασης στις υποβαθμισμένες γειτονιές των παλιών εγκεκριμένων σχεδίων. Κι ακόμη παρά την πανελλήνια καθιέρωση του Ν.1337/83 όχι πλέον ως μεταβατικού αλλά ως του νέου οικιστικού μας νόμου, είναι φανερό ότι χρειάζονται ακόμα συμπληρωματικές νομοθετικές ρυθμίσεις για μιά σειρά ζητημάτων όπως, για την οριστική αντιμετώπιση των απολοιπιώσεων στα παλιά σχέδια, για τη δραστηκή προστασία των ακτών και του υπαίθριου-αγροτικού χώρου και για τη συντονισμένη παρέμβαση σε προβληματικές περιοχές που απαιτούν ανάπλαση. Και είναι γεγονός ότι ελλείψεις σε τεχνικό δυναμικό και υποδομή των δήμων δυσκόλεψε πιά πολύ τη γρήγορη ολοκλήρωση των μελετών

Αν και η πολεοδόμηση ενός οικισμού είναι κατά κύριο λόγο τοπική υπό-
θεση, δεν ήταν ο δήμος που επέσπευδε την ολοκλήρωσή του, αλλά το
Υπουργείο, εκτός βέβαια από ορισμένες εξαιρέσεις.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η στάση, της Τ.Α. στα πολεοδομι-
κά δρώμενα είναι εντυπωσιακά διαφοροποιημένη και σε προοδευτική κα-
τεύθυνση σε σχέση με τη στάση της πριν την ΕΠΑ. Η συντριπτική πλειο-
ψηφία των δημοτικών συμβουλίων έχουν συνειδητοποιήσει την επιτακτική
ανάγκη για κατοχύρωση του σχεδιασμού, των εισφορών σε γή. και σε κρήνια,
για την εφαρμογή των σχεδίων στο έδαφος, για μείωση των συντελεστών
δόμησης στις περιοχές με ψηλές πυκνότητες και γενικότερα για ενεργο-
ποίηση των νέων εργαλείων-θεσμών του Ν.1337/83. Κι ακόμα επιτροπές
γειτονιάς, τοπικοί φορείς αντί να ζητούν αυξήσεις των συντελεστών
δόμησης και ευνοϊκότερους όρους εκμετάλλευσης, προανατολίζονται
ίσως αργά αλλά σταθερά σε λύσεις και προτάσεις που βοηθούν στην ανα-
βάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος.

Έτσι, ίσως έχουν ωριμάσει πλέον οι συνθήκες για την εφαρμογή σημαν-
τικών εκσυγχρονιστικών οικιστικών εργαλείων, όπως ο κοινωνικός συν-
τελεστής δόμησης, ο αστικός αναδασμός το ενεργό οικοδομικό τετράγωνο
κλπ., τώρα που έχουν αρχίσει να κυρώνονται οι πράξεις εφαρμογής των
σχεδίων. Άλλωστε, το ότι δεν ενεργοποιήθηκαν τα παραπάνω νωρίτερα
οφείλεται σε μεγάλο βαθμό, ότι πριν ένα χρόνο δεν είχαν εφαρμοσθεί
τα σχέδια των επεκτάσεων στο έδαφος.

2.3. Κλείνοντας τις εκτιμήσεις για τις συστηματικές προσπάθειες κατοχύρω-
σης του πολεοδομικού σχεδιασμού, θα ήταν λάθος να υποβαθμίσουμε τις
ενέργειες των συμφερόντων που αντιδρούν στο σχεδιασμό και δεν έχουν
σταματήσει να τον παγιδεύουν. Σχετική είναι και η αδυναμία αντιμετώ-
πισης του προβλήματος και των κυκλωμάτων αυθαίρετης δόμησης.

Είναι γνωστό ότι σήμερα τα νέα αυθαίρετα δεν κτίζονται για μόνιμη

στέγη αλλά απλώνονται στις παραλιακές ζώνες για παραθεριστική χρήση, για ενοικιαζόμενα δωμάτια: Είναι σε μεγάλο βαθμό "αυθαίρετα εκμετάλλευσης". Οι καθυστερήσεις στην πολεοδόμηση περιοχών Β' κατοικίας δεν μπορούν να αποτελούν "άλλοθι", για τη δράση κυκλωμάτων που εξακολουθούν στις περιοχές "ζήτησης" να εμπορεύονται ασύστολα τη τή, χωρίς κυρώσεις έχοντας συμφέρον από τη ναρκοθέτηση του σχεδιασμού. Όπου παρατηρούνται ανάλογα κυκλώματα προσπαθούν, και πολλές φορές πετυχαίνουν να δημιουργήσουν συνθήκες λιμνάσματος των πολεοδομικών μελετών (με αρνήσεις δημοτικών συμβουλίων να αναρτήσουν τις μελέτες ή με μεθόδευση υποβολής χιλιάδων ενστάσεων ανέγερσης αυθαιρέτων σε προβλεπόμενους από το σχέδιο κοινόχρηστους χώρους κλπ.), όπως σε ορισμένες παραθεριστικές περιοχές της Ανατ. Αττικής (Κερατέα, Μαρκόπουλο Ωρωπού κ.α.) σε παραλιακές περιοχές της Εύβοιας, της Κρήτης της Κέρκυρας, της Πιερίας.

3. Π Ρ Ο Τ Ε Ρ Α Ι Ο Τ Η Τ Ε Σ

Προσδιορίζονται με βάση την ανάγκη

- της ταχύτερης προώθησης αλλά και της κατοχύρωσης του σχεδιασμού μέσα από παρεμβάσεις-έργα που αποτελούν κλειδιά για την υλοποίηση της ανασυγκρότησης
- της συμπλήρωσης των ρυθμίσεων και τη λήψη μέτρων πολιτικής για τις "κρίσιμες" περιοχές όπως προκύπτουν από τις διαπιστώσεις.

Στα πλαίσια αυτά, τα θέματα Β' κατοικίας, προστασίας της παραλίας και άλλων περιοχών από δόμηση (όπως στα "ασαφή όρια"), αποσαφήνισης και σχεδιασμού των παραγωγικών ζωνών, κατάτμησης γης κλπ. είναι εκείνα που πρέπει να αντιμετωπισθούν από δω και πέρα έγκαιρα και αποτελεσματικά.

Ειδικότερα:

3.1. Σε συνάρτηση με τη βασική αρχή για καθιέρωση και ανάδειξη του δημοκρατικού πολεοδομικού σχεδιασμού σε πανελλήνια κλίμακα:

- ενεργοποίηση των πολιτών και διεύρυνση της συμμετοχής μέσα από τα καθιερωμένα όργανα λαϊκής εκπροσώπησης (Ο.Τ.Α., Π.Ε.Γ. κλπ.).
- αποκέντρωση όλων των πολεοδομικών αρμοδιοτήτων που προβλέπονται από την νέα οικιστική νομοθεσία

- αναδιοργάνωση και καλύτερη στελέχωση των γραφείων πολεοδομικού σχεδιασμού των νομαρχιακών πολεοδομικών υπηρεσιών
- δημιουργία-στελέχωση τεχνικών υπηρεσιών με γραφείο σχεδιασμού στον κάθε δήμο
- αναβάθμιση της ενημέρωσης και των διαδικασιών διαλόγου, πολιτών και φορέων στον κάθε δήμο μέσα από συνεχή διοργάνωση συζητήσεων, συγκεντρώσεων, ημερίδων και την επικοινωνία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με φίλμς, αξιοποίηση των Μ.Μ.Ε. κλπ.

Εδώ κρίνεται σημαντική στα προσεχή χρόνια η αξιοποίηση της τοπικής ραδιοφωνίας.

3.3.2. Ολοκλήρωση των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων, που κατά προτεραιότητα θα πρέπει να είναι στις πρωτεύουσες και τις μεγαλύτερες πόλεις σε κάθε νομό. Και ιεραρχημένα να αφορά τις περιοχές με τα οξυμμένα προβλήματα.

Παράλληλα πρέπει να επιταχυνθούν οι διαδικασίες για τις επεκτάσεις των σχεδίων σε όλες τις πόλεις και τα αναπτυσσόμενα χωριά. Κύρια έμφαση είναι φανερό ότι θα πρέπει να δοθεί στις επεκτάσεις των αστικών κέντρων με μεγάλη ζήτηση κατοικίας, στις τουριστικές περιοχές και στις ραγδαία αναπτυσσόμενες περιοχές Β' κατοικίας.

3.3.3. Σε άμεση ανταπόκριση στην κατεύθυνση για ολοκληρωμένη εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού στο έδαφος των πόλεων και οικισμών μας οι κύριες προτεραιότητες περιλαμβάνουν:

- κύρωση των "πράξεων εφαρμογής" με κύρια έμφαση και ταχύτερη ολοκλήρωση των πράξεων που αφορούν περιοχές ψηλής ζήτησης για :
 - . κύρια κατοικία
 - . παραθεριστική κατοικία
 - . τουριστικές εγκαταστάσεις
 - . βιοτεχνικές & βιομηχανικές εγκαταστάσεις
- προϋπόθεση η επίσπευση των σχετικών νομοθετικών ρυθμίσεων για διευκόλυνση των πράξεων και την απαραίτητη στελέχωση των πολεοδομικών υπηρεσιών των Νομαρχιών και των Δήμων.
- συστηματική ενεργοποίηση των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων με κύρια έμφαση στις πόλεις με τα μεγαλύτερα προβλήματα (μεγάλα

αστικά κέντρα, πρωτεύουσες νομών). Τα θέματα που η εφαρμογή του Γ.Α.Σ. θα πρέπει να αντιμετωπίσει κατά προτεραιότητα είναι οι βασικές κυκλοφοριακές ρυθμίσεις (παρακάμψεις πόλεων, περιμετρικοί, κόμβοι, χώροι στάθμευσης), η αισθητή αύξηση των χώρων πράσινου και αναψυχής και η αναβαθμισμένη λειτουργία οργανωμένων παραγωγικών χώρων (ΒΙΟΠΑ, εμπορικό κέντρο, τουριστική ζώνη κλπ.).

3.4. Η ενεργοποίηση των νέων θεσμικών πολεοδομικών εργαλείων αποτελεί άμεση προτεραιότητα, αυτό επιβάλλει:

- την αξιοποίηση του κοινωνικού συντελεστή δόμησης σε περιοχές-πilotους που έχουν ολοκληρωθεί οι πράξεις εφαρμογής και χαρακτηρίζονται:
 - από αυξημένη ζήτηση κατοικίας
 - από μεγάλη έλλειψη κοινωνικού εφοπλισμού
 - από τη γειτνίασή του με παραγωγικές ζώνες που θέλουμε να αναπτυχθούν.
- την προώθηση του νέου οικοδομικού συνεταιρισμού με μεγαλύτερη έμφαση στους στεγαστικούς οικοδομικούς συνεταιρισμούς και σ' εκείνους της Β' κατοικίας που βρίσκονται σε παραθεριστικές περιοχές με υψηλή ζήτηση. Η προώθηση οικοδομικών συνεταιρισμών ομογενών κρίνεται σημαντική.
- την εφαρμογή του "ενεργού οικοδομικού τετραγώνου" σε οικοδομικά τετράγωνα-πilotους, με σχετικά λίγους ιδιοκτήτες, με χαμηλή πυκνότητα σημερινών κτιρίων.
- την προώθηση προγραμμάτων pilotων σε ζώνες ενεργού πολεοδομίας, ειδικών κινήτρων κλπ.

3.5. Πολεοδομικές παρεμβάσεις στις υποβαθμισμένες συνοικίες των πόλεων που βελτιώνουν δραστικά το δομημένο περιβάλλον.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις μπορεί και πρέπει να αξιοποιηθούν οι νέοι πολεοδομικοί-θεσμικοί μηχανισμοί. Έμφαση δίνεται στην ανάπλαση:

- ιστορικών κέντρων
- γειτονιών με πολύ υψηλές πυκνότητες κοντά στο κέντρο της πόλης
- γειτονιών με κατοίκους χαμηλών εισοδημάτων και χαμηλής ποιότητας κατοικίες που, ωστόσο, παρουσιάζουν δυνατότητες βελτίωσης.

3.3.6. Σε συνάρτηση με το στόχο για σχεδιασμό και λειτουργία χώρων παραγωγικών δραστηριοτήτων, άμεση προτεραιότητα έχει η ολοκλήρωση της πολεοδόμησης:

- Βιοτεχνικών και βιομηχανικών πάρκων σε αστικά κέντρα που παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση ή δυνατότητες για ανάπτυξη του τομέα. Ιδιαίτερη προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στα πάρκα που πρόκειται να υποδεχτούν εγκαταστάσεις ψηλής τεχνολογίας ή αυτές που σχετίζονται με την μεταποίηση της πρωτογενούς τοπικής παραγωγής.
- Τουριστικών ζωνών με έμφαση στις περιοχές που επιδιώκουμε την τουριστική ανάπτυξη καθώς και σε εκείνες που έχουμε στόχο την ριζική αναβάθμιση της οικιστικής τους υποδομής.
- Κτηνοτροφικών ζωνών.

3.3.7. Ο σχεδιασμός των παραλιακών περιοχών προωθείται με προτεραιότητα στις περιοχές όπου ήδη υπάρχουν εκδηλωμένες τάσεις οικιστικής και τουριστικής ανάπτυξης είτε νόμιμης με την εκτός σχεδίου δόμηση ή αυθαίρετα. Ακόμη στις περιοχές που έχουν ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον ή χώρους σημαντικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Απαιτούνται οπωσδήποτε νομοθετικές ρυθμίσεις που θα επιτρέψουν ένα ταχύρρυθμο και ευέλικτο σχεδιασμό του χώρου στις περιοχές αυτές καθώς και την εξισορρόπηση σε κάποιο βαθμό των διαφορών στην αξία γης λόγω των διαφοροποιημένων χρήσεων (π.χ. τουρισμός - προστασία).
Οι ρυθμίσεις αυτές μπορούν να γίνουν με τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις της υπάρχουσας νομοθεσίας.

Στη συνολική προσπάθεια για οριστική ρύθμιση του χώρου στις περιοχές αυτές θα πρέπει να δοθεί στη διαχείριση και στο σχεδιασμό επί μέρους ζωνών που θα επιδιώξουμε να οργανώσουμε για να απορροφήσουμε

σχεδιασμένα την αυξανόμενη ζήτηση για:

- α) τουρισμό και παραθεριστική κατοικία με την πολεοδόμηση ζωνών τουριστικής και παραθεριστικής ανάπτυξης
- β) παραγωγικές δραστηριότητες με τη δημιουργία ζωνών παραγωγικών δραστηριοτήτων και
- γ) για αναψυχή με τον καθορισμό ζωνών προστασίας

3.3.8. Σε συνάρτηση με την προσπάθεια για οριστική αντιμετώπισή του προβλήματος της αυθαίρετης δόμησης στις παραπάνω περιοχές και πέρα από την επιτάχυνση της εφαρμογής των σχεδίων απαιτείται:

- Συνεχής ενημέρωση της κοινής γνώμης και ανάληψη από τους δήμους της ευθύνης πρόληψης και καταστολής των αυθαιρέτων.
- Μόνιμη λειτουργία συνεργείων με αστυνομική υποστήριξη σε περιοχές αυθαιρέτων, για τη διαπίστωση αυθαιρέτων "εν τω γεννάσθαι" και πρόληψη ανάπτυξης αυθαίρετης δόμησης.
- Αιφνιδιαστικοί έλεγχοι και εφαρμογή των νόμων από μικτά συνεργεία πολεοδομικών υπηρεσιών και αστυνομίας σε κρίσιμες περιοχές (π.χ. Αττική, Χαλκιδική, Εύβοια, Κορινθία, Κρήτη).
- Στελέχωση με εργατικό προσωπικό και εξασφάλιση των αναγκαίων μηχανημάτων σε κάθε πολεοδομική υπηρεσία.

3.3.9. Στις συμπληρωματικές νομοθετικές ρυθμίσεις, πέρα αυτών που αναφέρθηκαν στις επί μέρους παραγράφους περιλαμβάνονται:

- ρυθμίσεις (που έχουν συζητηθεί αλλά όχι προωθηθεί) για τις βασικές εκτάσεις.
- ρυθμίσεις για ευέλικτη διαδικασία πολεοδόμησης περιοχών Β' κατοικίας (υπάρχουν σχετικές προτάσεις).
- ρυθμίσεις που αφορούν το χώρο μετωξύ πόλης και υπαίθρου. Στα λεγόμενα "ασαφή όρια" με το άρθρο 26 του Ν.1337/83, δίνονται ωριμότερες δυνατότητες. Απαιτείται συμπληρωματική ρύθμιση (υπάρχουν προτάσεις).

- ρυθμίσεις που αφορούν απλοποίηση διαδικασιών για κήρυξη και εφαρμογή ΖΟΕ (υπάρχουν προτάσεις).

- 3.10. Η εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού απαιτεί σημαντικούς πόρους. Είναι φανερό ότι σε οποιαδήποτε συγκυρία, οι διαθέσιμοι δημόσιοι πόροι μπορεί να είναι επαρκείς. Οι ρυθμίσεις με τον Ν.1337/83 για εισφορά σε γή και χρήμα, παρ'όλες τις επί μέρους αντιδράσεις, μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι προωθούν λύσεις και γίνονται ολοένα και περισσότερο αποδεκτές από την πλειοψηφία των πολιτών. Οπωσδήποτε δεν αρκούν. Όπως για παράδειγμα οι Ζώνες κινήτρων (ΖΕΕ, ΖΕΚ) δεν μπορεί να υλοποιηθούν χωρίς επιδοτήσεις και δάνεια, άρα απαιτούν πρόσθετους πόρους. Επίσης στις εκτός σχεδίου περιοχές απαιτούνται αποζημιώσεις για παρεμβάσεις πολεοδομικές. Συνεπώς το θέμα των πόρων, είναι ούτως ή άλλως ανοικτό. Υπάρχουν σχετικές προτάσεις για αντιμετώπιση των πόρων που περιλαμβάνουν ρυθμίσεις αυτοαποζημιώσεων, τοπικά τέλη, συνεργασία με το ιδιωτικό κεφάλαιο κλπ.
- 3.11. Τα θέματα των παραγράφων 3.3.9., 3.3.10 είναι "κλειδιά" για την προώθηση της πολιτικής μας στα προσεχή χρόνια. Περικλείουν όμως και από τα πιο ακανθώδη προβλήματα με σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές παραμέτρους. Αυτό συνιστά προσοχή και περαιτέρω επεξεργασία, προκειμένου να υιοθετηθούν οι θέσεις.
- 3.11. Τέλος, στους προβληματισμούς που απαιτούν όμως περαιτέρω συζήτηση και συνεκτιμήσεις πολλών παραγόντων, περιλαμβάνεται και το θέμα του Σ.Δ. και των όρων δόμησης γενικότερα. Το θέμα των μειωμένων Σ.Δ. και της βελτίωσης των όρων δόμησης γενικότερα, είναι καθοριστικό για το πολεοδομικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής στις πόλεις και τους οικισμούς. Παρ'όλα αυτά είναι γνωστό ότι συναντά και θα συναντήσει κοινωνικές αντιοτάσεις. Απαιτείται κατάλληλη και κοπιώδης προσπάθεια για συναίνεση. Απαιτείται ενημέρωση και προσεκτικά βήματα.

ΚΑΤΟΙΚΙΑ - ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βασική επιδίωξη της στεγαστικής πολιτικής στα πλαίσια των συνταγματικών επιταγών, και των γενικότερων στόχων για κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη είναι και παραμένει, η διασφάλιση της δυνατότητας σε κάθε οικογένεια να στεγάζεται σε κατοικία ιδιόκτητη ή ενοικιαζόμενη, προσιτή στο διαθέσιμο εισόδημα της και που θα ανταποκρίνεται σε βασικούς ποιοτικούς και ποσοτικούς όρους, μέσα σ' ένα ικανοποιητικό οικιστικό και πολεοδομικό περιβάλλον.

Στην εξαετία που πέρασε και με βάση το Α' πενταετές, προσδιορίστηκαν κατευθύνσεις αλλά και εφαρμόστηκαν μέτρα πολιτικής για την εξυπηρέτηση του στόχου. Τόσο όμως η υποτίμηση σημαντικών οικονομικών παραμέτρων και η έλλειψη εξειδικευμένης πολιτικής κατοικίας στα πλαίσια της γενικότερης οικιστικής πολιτικής, όσο και αδυναμίες στην εφαρμογή των μέτρων καθώς και συγκυριακά φαινόμενα, δεν επέτρεψαν στην πράξη, ούτε την ουσιαστική επίλυση αλλά ούτε και την εκτόνωση των προβλημάτων στον τομέα κατοικίας. Είναι κοινός τόπος η ανάγκη για τον επανασχεδιασμό και την εφαρμογή σύγχρονης πολιτικής κατοικίας.

Η σύγχρονη πολιτική κατοικίας, πρέπει να αντιμετωπίσει τις ανάγκες του σήμερα, σε σχέση με τια απαιτήσεις του αύριο. Αυτό σημαίνει πως πέρα από τις λύσεις στα επείγοντα (οξυμμένα) προβλήματα ωριμών κοινωνικών στρωμάτων και συγκεκριμένων περιοχών, είναι ανάγκη να προωθεί τον επανασχεδιασμό και τις απαραίτητες "αλλαγές" για την προσαρμογή στις νέες συνθήκες και δεδομένα, που οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες δημιούργησαν.

2. ΑΡΧΕΣ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

2.1. Διασύνδεση με οικονομία

Η πολιτική της κατοικίας πρέπει να λάβει υπόψη τις διασυνδέσεις του τομέα με τη μακροοικονομική πολιτική και ειδικότερα τις επιπτώσεις στην απασχόληση, στην μεταποίηση, στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών και στο μέγεθος και προσανατολισμό των αποταμιεύσεων και των πιστωτικών ροών.

Στην πορεία εξειδίκευσης κάθε φορά των μέτρων με τα οποία θα υλοποιείται η πολιτική κατοικίας πρέπει να συνεκτιμηθούν όλες οι αλληλένδετες (και όχι σπάνια συγκρουόμενες) πλευρές του θέματος "παγωγικότητας" των επενδύσεων στον κλάδο, ώστε να μεγιστοποιούνται οι θετικές και να ελαχιστοποιούνται οι αρνητικές συναρθρώσεις της οικοδομής στα πλαίσια της εθνικής οικονομίας.

Στη βάση αυτή θα πρέπει να διαμορφωθεί και η πιστωτική πολιτική καθώς και η φορολογική πολιτική, η σχετική με την κατοικία.

2.2. Διασύνδεση με κοινωνικές εξελίξεις

Οι εξελίξεις στην Ελληνική κοινωνία και οικονομία οδηγούν στην ανάγκη διεύρυνσης των προτύπων στέγασης. Το πρότυπο της "ιδιοκτησίας" (ιδιοκατοίκησης) έχει συχνά σαν αποτέλεσμα ένα οικονομικό ανορθολογισμό στην αξιοποίηση των πόρων και την υποτίμηση των αναγκών του τομέα ενοικίου. Έτσι παρ'όλο που πρέπει να περιφρουρηθεί η δυνατότητα των Ελληνικών νοικοκυριών για ιδιοκατοίκηση και να επιδιώκεται οι ευκαιρίες απόκτησης στέγης να κατανέμονται κοινωνικά δίκαια, ο τομέας της ενοικιαζόμενης κατοικίας πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ουσιαστικής κρατικής μέριμνας.

Η κρατική αυτή μέριμνα πρέπει να μήν εξαντλείται στη λήψη, πολλές φορές αναπόφευκτων, ρυθμιστικών μέτρων (ελέγχων) αλλά

να απευθύνεται στη διαμόρφωση των ουσιαστικών παραμέτρων της αγοράς όπως η προσφορά, η ποιότητα κ.λ.π. Με τον τρόπο αυτό η ενοικιαζόμενη κατοικία που αποτελεί και σήμερα όχι ευκαταφρόνητο ποσοστό στο συνολικό προϊόν, θα αποτελέσει κοινωνικά αποδεκτό εναλλακτικό πρότυπο κατανάλωσης στέγης, θα οδηγήσει στον εξορθολογισμό του τομέα και θα ενταχθεί οργανικά στην στεγαστική πολιτική, αποβάλλοντας τα χαρακτηριστικά (άρα και την αντιμετώπιση) μιάς απλά οικονομικής δραστηριότητας του ιδιωτικού τομέα.

2.3. Συνυπάρχοντες τομείς για την παροχή στέγης

Στην παροχή στέγης συνυπάρχουν, αλληλοσυμπληρώνονται και εναρμονίζονται ο δημόσιος, κοινωνικός και ιδιωτικός τομέας.

Η περαιτέρω ανάπτυξη του Δημόσιου και Κοινωνικού Τομέα, μπορεί βέβαια να προσδιορίζεται από το όριο των πραγματικών δυνατοτήτων (σήμερα καλύπτει το 5% περίπου), και από την ανάγκη τήρησης κριτηρίων κοινωνικής και οικονομικής αποτελεσματικότητας, επιβάλλεται όμως από την υποχρέωση να καλύπτει οπωσδήποτε τις ανάγκες τμημάτων του πληθυσμού που χρήζουν ουσιαστικής στεγαστικής συνδρομής.

Αυτό οδηγεί στις επιλογές για την ανάπτυξη ενός "ρεαλιστικού" σε μέγεθος αλλά καταλυτικού στη δράση του "δημόσιου" τομέα κατοικίας, ο οποίος, ακριβώς λόγω του καίριου και ειδικού ρόλου του, θα πρέπει να λειτουργεί με αυστηρά κριτήρια και κανόνες που εξασφαλίζουν την κοινωνική και οικονομική του αποτελεσματικότητα.

Η εξειδίκευση των στόχων σε αυτό τον τομέα σε συνδυασμό με την βεδομένη ευθύνη του Κράτους για κοινωνική πολιτική κατοικίας συνεπάγεται τις αντίστοιχες αποφάσεις για την διάθεση ανάλογων χρηματικών ή άλλων (π.χ. γή) δημόσιων πόρων, όταν απλές αναδιατάξεις του σημερινού συστήματος δεν αρκούν.

Στα πλαίσια όμως αυτά πρέπει να ληφθούν υπόψη, τα θετικά στοιχεία και ο δυναμισμός που παρουσιάζουν στις Ελληνικές συνθήκες το σύστημα της αυτοστέγασης και των μικρών επιχειρηματικών μονάδων κατοικίας, που καλύπτουν τον κύριο όγκο της ιδιωτικής παραγωγής και να τύχουν θετικής αντιμετώπισης.

Αυτή η θετική αντιμετώπιση πρέπει να εκφράζεται με συγκεκριμένα μέτρα του συστήματος χρηματοδότησης της κατοικίας, και του φορολογικού συστήματος, καθώς και με μέτρα εξισορρόπησης των αρνητικών, για αυτούς τους τρόπους παραγωγής, επιπτώσεων άλλων οικονομικών ή κοινωνικών μέτρων, όπως οι ρυθμίσεις στον τομέα του ενοικίου.

Η επιλογή ενίσχυσης ιδιαίτερα του τομέα αυτοστέγασης θα πρέπει να περιλαμβάνει και στοιχεία της πολιτικής γης και ελέγχου της οικιστικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης και της διάθεσης δημοσίων εκτάσεων. Το κράτος πρέπει επίσης να παίξει καταλυτικό ρόλο στον εκσυγχρονισμό και τη διαμόρφωση οικονομιών μεγέθους για τις δραστηριότητες αυτών των τρόπων παραγωγής.

2.4. Διαμόρφωση μέριμνας Πολιτείας σε σχέση με κοινωνικές ομάδες.

Η κοινωνική μέριμνα για την κάλυψη της στεγαστικής ανάγκης όλων των Ελληνικών νοικοκυριών, προϋποθέτει αναδιάταξη αλλά και "σταθεροποίηση" των κάθε φορά διαθέσιμων κοινωνικών πόρων για την ενίσχυση των ομάδων εκείνων που με αυστηρά κριτήρια και ανεξάρτητα από την επαγγελματική ή εργασιακή ιδιότητα, έχουν ανάγκη "στεγαστικής συνδρομής" γιατί χωρίς αυτήν δεν μπορούν να ικανοποιηθούν ούτε τις στοιχειώδεις στεγαστικές τους ανάγκες.

Στα παραπάνω πλαίσια το σύστημα "παροχής συνδρομής" πρέπει να αναδιοργανωθεί ώστε να καλύπτει με σαφή και διακεκριμένο τρόπο τις ανάγκες στις τρεις ουσιαστικές κατηγορίες νοικοκυριών:

- α. εκείνα που έχουν δυνατότητα να καλύψουν αυτοδύναμα τις στεγαστικές τους ανάγκες.
- β. εκείνα που με σχετική κρατική συνδρομή μπορούν να λύσουν τις ανάγκες τους
- γ. τα νοικοκυριά που δεν έχουν άλλη δυνατότητα εκτός της συνδρομής για την κάλυψη των στοιχειωδών αναγκών τους.

Για κάθε κατηγορία ο ρόλος του Κράτους και των κοινωνικών φορέων είναι διαφορετικός και εκτείνεται από απλές ρυθμιστικές παρεμβάσεις μέχρι και πλήρη οικονομική κάλυψη.

Για τις δύο πρώτες κατηγορίες νοικοκυριών η κατοικία αντιμετωπίζεται μέσα από τους μηχανισμούς αγοράς, με κατάλληλη δημοσιονομική και πιστωτική πολιτική που δεν ανακόπτει την προσφορά (οικοδ. δραστηριότητα) ενώ η στεγαστική συνδρομή (επιδότηση επιτοκίων, ενοικίων, επιχορήγηση κεφαλαίου, ευνοϊκοί όροι δανείων κ.λ.π.) παρέχεται συμπληρωματικά προς τις οικονομικές δυνατότητες των δικαιούχων.

Για την τρίτη κατηγορία, κοινωνική στεγαστική μέριμνα παρέχεται με την κατάλληλη κάθε φορά μορφή (στεγαστικό δάνειο για αγορά ή αυτοστέγαση, επιδότηση ενοικίων κλπ.) και από τους κατάλληλους φορείς ώστε να διασφαλίζεται η κοινωνική και οικονομική αποδοτικότητα της στεγαστικής συνδρομής.

Ο παρεμβατικός ρόλος τους Κράτους σε κάθε περίπτωση καλύπτει οπωσδήποτε την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς, της παροχής πολεοδομημένης γής και ευρύτερου περιβάλλοντος, και οικιστικής υποδομής.

2.5. Φορείς παραγωγής κατοικίας

Ο εκσυγχρονισμός των φορέων παραγωγής και η διαμόρφωση συνθηκών για οικονομίες κλίμακας σ'όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων παραγωγής

κατοικίας αποτελούν σταθερή επιλογή.

Η άμεση δραστηριότητα του Δημόσιου και κοινωνικού φορέα στην κατοικία πέρα από την ανάπτυξη και συντονισμό των αρμόδιων φορέων (Υπ. Υγείας Πρόνοιας, Ο.Ε.Κ., ΔΕΠΟΣ κλπ.) πρέπει να βασιστεί και σε νέους αποκεντρωμένους φορείς και προγράμματα (Δημοτικές, συνεταιριστικές, μικτής οικονομίας κλπ. επιχειρήσεις.

Η ενίσχυση των φορέων παραγωγής κατοικίας για αυτοστέγαση θα πρέπει να προωθηθεί κατά προτεραιότητα, καθώς και η χρηματοδότηση, κάτω από όρους και προϋποθέσεις, επιχειρηματικών μονάδων του κλάδου για να κατασκευάζουν κατάλληλες κατοικίες.

2.6. Διαμόρφωση πολιτικής προσφοράς.

Η μέχρι τώρα πολιτική, ήταν ουσιαστικά πολιτική ζήτησης.

Η ενίσχυση του σκέλους της προσφοράς είναι προτεραιότητα και περιλαμβάνει:

Την παροχή πολεοδομημένης αστικής και περιαστικής γής με την προώθηση της ΕΠΑ και ειδικότερα των πράξεων εφαρμογής στις περιοχές Α' αλλά και Β' κατοικίας, την προώθηση των ειδικών ζωνών και των νέων συνεταιρισμών.

Η προώθηση του Κτηματολογίου και η αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας αποτελούν επίσης σημαντικές επιλογές προς την κατεύθυνση αυτή. Την ενίσχυση της αυτοστέγασης, την άρση αντικινήτρων για πραγματοποίηση επενδύσεων ενοικιαζόμενης κατοικίας, την ενθάρρυνση αξιοποίησης του οικοδομικού πλούτου μέσα από επισκευές, επεκτάσεις, ανακαινίσεις, την αναμόρφωση του συνολικού πλέγματος της φορολογίας ακινήτων κλπ., την ενίσχυση και προώθηση του θεσμού της στεγαστικής αποταμίευσης και αξιοποίηση των νέων Τραπεζικών τεχνικών εξασφάλισης

κεφαλαίων, όπως πέρα από τα στεγαστικά ταμειευτήρια, τα ανακυκλούμενα κεφάλαια, τις κτηματικές ομολογίες κλπ.

2.7. Έμμεση παρέμβαση του Κράτους

Τέλος, η άσκηση της έμμεσης παρέμβασης του Κράτους θα πρέπει να βασίζεται σε χωροταξικά κριτήρια συναρτημένα περισσότερο με την κατανομή των ειδικών πιέσεων του τομέα της κατοικίας στον εθνικό χώρο και λιγότερο με την ευρύτερη αναπτυξιακή περιφερειακή πολιτική (περιοχές του ν.1262/82). Στην πράξη έχει αποδειχθεί πως δεν είναι υποχρεωτική η σύμπτωση αυτών των δύο θεωρήσεων. Αντίστοιχα θα πρέπει να περιοριστεί η εξατομίκευση της παροχής των στεγαστικών ενισχύσεων και να αναπτυχθούν μηχανισμοί μικτών ομαδικών επιδοτήσεων ή και χρηματοδοτήσεων που θα επιτρέψουν την ευρύτερη κοινωνική μείξη των δικαιούχων και την επίτευξη οικονομιών μεγέθους.

Επίσης στα πλαίσια της συνταγματικής επιταγής για την ευθύνη του Κράτους για τη σωστή στέγαση του πληθυσμού πρέπει να προσδιοριστούν ενιαία ελάχιστα αποδεκτά σταθερότυπα (στάνταρτς) στέγασης και πολεοδομικού περιβάλλοντος για τα ελληνικά νοικοκυριά. Τα ελάχιστα αυτά στερότυπα θα πρέπει να είναι "δυναμικά" (αναθεωρούμενα) και "ρεαλιστικά" γιατί η παλιότερη πρακτική είτε της υιοθέτησης πολύ υψηλών στόχων, σύμφωνα με ευρωπαϊκά "πρότυπα", είτε της αποφυγής επιλογών οδηγεί σε παραμορφώσεις το όλο σύστημα.

3. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

3.1. Γενικότερες κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές που πραγματοποιούνται την τελευταία δεκαετία (από τα μέσα της δεκαετίας του 70) και επιδρούν στον τομέα Στέγασης - Κατοικίας.

Οι μεταβολές αυτές αναφέρονται κύρια:

- Στη γενικότερη οικονομική ύφεση που, εκτός από τις αρνητικές επι-

- πτώσεις της στις επενδύσεις για κατοικίες, έχει επιδράσει αρνητικά και στο πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών που έχει υστερήσει σε σχέση με τον πληθωρισμό.
- Στα δημογραφικά χαρακτηριστικά νοικοκυριών, όπως η αύξηση του αριθμού των νοικοκυριών σαν αποτέλεσμα όχι τόσο της δημογραφικής αύξησης του πληθυσμού, όσο της διάσπασης των πολυμελών παραδοσιακών νοικοκυριών σε μικρότερα (μείωση αριθμού ατόμων - νοικοκυριό).
 - Στην αύξηση της κινητικότητας του πληθυσμού, που χαρακτηρίζεται πιά λιγότερο από την μόνιμη εσωτερική μετανάστευση προς τα λίγα μεγάλα αστικά κέντρα, και περισσότερο από τη μόνιμη ή εποχιακή μετακίνηση από την ύπαιθρο και άλλα αστικά κέντρα προς μεσαία και μικρά αστικά κέντρα, ιδιαίτερα σε τουριστικές περιοχές.
 - Χαρακτηρίζεται επίσης και από την μετακίνηση από την κεντρική περιοχή των πόλεων στα "προάστεια". Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί και το πρόβλημα από την αύξηση της κινητικότητας Δ.Υ. λόγω της θετικής πολιτικής της αποκέντρωσης.
 - Στα χαρακτηριστικά της απασχόλησης και στις ενδοαστικές ή υπεραστικές, καθημερινές ή εποχιακές μετακινήσεις που αποκτά. Εκδηλώνεται έμφαση στην εποχιακή απασχόληση, ειδικότερα στον τουριστικό τομέα.
 - Στην εξέλιξη των αποταμιευτικών και καταναλωτικών προτύπων που επιρρεάστηκαν σημαντικά από την αύξηση του κόστους των επενδύσεων και του πληθωρισμού.
 - Τέλος μεταβολές -εδραίωση και συνταγματική κατοχύρωση- στην αντίληψη και την ιδεολογία για κατοικία και το ~~δομικό~~ και φυσικό περιβάλλον προωθούν τα δικαιώματα των πολιτών, για κατάλληλη

στέγη σε σωστά διαμορφωμένο περιβάλλον και ενισχύουν τις τάσεις για πολιτιστική εξέλιξη.

2. Οι γενικότερες αυτές μεταβολές επέδρασαν στα χαρακτηριστικά του προβλήματος στέγαση-κατοικία και είχαν επιπτώσεις που αναφέρονται κύρια:
- στην αύξηση της ζήτησης της κατοικίας ποσοτικά και ποιοτικά, σε μεγάλη έκταση του Ελλαδικού χώρου και όχι μόνο σε ορισμένες μεγάλες πόλεις.
 - στην "αξία" του υπάρχοντος κτιριακού αποθέματος από άποψη χωροταξικής κατανομής του, ποσότητας και ποιότητας.
 - στη σχετική ανεπάρκεια της προσφοράς σε νέες κατοικίες, λόγω κύρια μείωσης επενδύσεων και κατά συνέπεια δημιουργία στενότητας στην αγορά.
 - στην άνοδο του κόστους των διαφόρων συντελεστών παραγωγής της κατοικίας (δομικά υλικά και είδη εξοπλισμού, μηχανήματα, εργατικές αμοιβές, ασφαλιστικές εισφορές, φορολογικές και λοιπές επιβαρύνσεις, τιμές γής, κόστος κεφαλαίου κλπ.) λόγω πολυετούς πληθωρισμού, υποτίμησης της δραχμής, χαμηλής παραγωγικότητας του κλάδου των κατασκευών, μικρού μεγέθους των συναφών επιχειρήσεων κλπ.,
 - στην ανεπάρκεια στην προσφορά κατοικιών για ενοικίαση λόγω των ανωτέρω αλλά και λόγω των αγορανομικών ελέγχων και ρυθμίσεων στα μισθώματα κατοικιών, καιθώς και του φορολογικού καθεστώτος.
 - στην αδυναμία αντιμετώπισης από πολλά νοικοκυριά του υψηλού κόστους και των όρων του στεγαστικού δανεισμού (τοκοχρεωλύσια, διάρκεια εξόφλησης δανείου, ύψος δανείου κλπ.) καθώς και του ύψους του ενοικίου που είναι μεν υψηλό για τα εισοδήματά τους, χωρίς όμως και να καλύπτει ικανοποιητικά την ανάγκη για απόσβεση της επένδυσης στην κατοικία.

- στα χαρακτηριστικά της παραγωγής κατοικίας (μείωση της παραγωγής μέσω του συστήματος της αντιπαροχής -ανεπαρκής έως ελάχιστη παραγωγή μέσω οργανωμένης δόμησης- ανυπαρξία προκατασκευής.

3. Ειδικότερα μέτρα για τη στεγαστική πολιτική που διαμορφώθηκαν κατά την τελευταία διετία (1986-87) σε συνδυασμό με το σταθεροποιητικό οικονομικό πρόγραμμα είχαν επιπτώσεις στην προσφορά στέγης.

Συγκεκριμένα:

- Με τους νέους πιστωτικούς κανόνες που έθεσε σε εφαρμογή η Τράπεζα της Ελλάδος άλλαξε το γενικότερο και ειδικότερο πλαίσιο δράσης των πιστωτικών ιδρυμάτων και ειδικότερα της ΕΚΤΕ.
- Διακόπηκε η κατάρτιση από την Τράπεζα της Ελλάδος των ετήσιων πιστωτικών προγραμμάτων της ΕΚΤΕ και έτσι η Τράπεζα Ελλάδος δεν έχει την ευθύνη χρηματοδότησης των προγραμμάτων αυτών. Η εκταμίευση των νέων χορηγήσεων στεγαστικών δανείων εξαρτάται πλέον από την ύπαρξη ιδίων διαθεσίμων της ΕΚΤΕ.
- Η σταδιακή απελευθέρωση της στεγαστικής πίστης συνοδεύεται α) από την αποδέσμευση της επιδότησης των επιτοκίων από τον πιστωτικό μηχανισμό β) από την επίρριψη της επιδότησης στο Δημόσιο και γ) από την εφαρμογή αυστηρών τραπεζικών κριτηρίων για τα χορηγούμενα νέα στεγαστικά δάνεια.

Συνέπεια των ανωτέρω νέων πιστωτικών κανόνων ήταν οι σημαντικές τροποποιήσεις στους όρους και τις διαδικασίες χορήγησης στις επί μέρους κατηγορίες στεγαστικών δανείων. Έτσι, στα πλαίσια αυτά:

- α. Άλλαξε με τον Ν.1641/86 το καθεστώς χορήγησης των δανείων του ΟΕΚ του Ν.Δ. 1138/72.
- β. Καταργήθηκε η κατηγορία των επιδοτούμενων στεγαστικών δανείων και αντικαταστάθηκε από τα υψηλότερα στεγαστικά δάνεια με διαπραγματεύσιμο επιτόκιο (22%).

- γ. Αυξήθηκαν τα επιτόκια βασικών κατηγοριών δανείων στο 8,5% και καταργήθηκε η γεωγραφική διαφοροποίηση του επιτοκίου έτσι που να καλύπτεται το κόστος των ίδιων κεφαλαίων της ΕΚΤΕ.
- δ. Διακόπηκε η χορήγηση των δανείων δικαιούχων του Υπ. Υ.Π. και Κ.Α. αφού η Τράπεζα Ελλάδος δεν χρηματοδοτεί πλέον δάνεια του Ν.Δ. 1138/72.
- ε. Διακόπηκε η κάλυψη των καθυστερήσεων της καταβολής των ληξιπρόθεσμων οφειλών των στεγαστικών δανείων Εργατικής και Λαϊκής Κατοικίας (ΟΕΚ και Υπ. Υ.Π. και Κ.Α.) από κεφάλαια της Τράπεζας της Ελλάδας έτσι που να καθίσταται αναγκαία πλέον η λήψη αναγκαστικών μέτρων για είσπραξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Αποτέλεσμα των παραπάνω, ήταν η ουσιαστική μείωση της συνολικής χρηματοδότησης του στεγαστικού τομέα χωρίς παράλληλη αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης των σταγαστικών προγραμμάτων του κοινωνικού τομέα για να επιδοτηθούν τα επιτόκια των σταγαστικών δανείων του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και του ΟΕΚ και να προωθηθούν τα κατασκευαστικά τους προγράμματα. Έτσι, η αναγκαστική μείωση της χρηματοδότησης του κοινωνικού τομέα με Τραπεζικά κεφάλαια δεν αντισταθμίστηκε από αντίστοιχα κρατικά κεφάλαια, με αποτέλεσμα, να μειωθούν και ο αριθμός των χορηγούμενων νέων στεγαστικών δανείων και ο αριθμός των κατασκευαζόμενων νέων κατοικιών στον κοινωνικό τομέα.

Παράλληλα, δεν προβλέπεται χρηματοδότηση ιδιωτικών οικοδομικών επιχειρήσεων ώστε κάτω από ορισμένους όρους και προδιαγραφές ποιότητας και κόστους να προσφέρουν στην αγορά κατάλληλες νέες κατοικίες.

4. Τέλος, η διασύνδεση και εναρμόνιση της στεγαστικής πολιτικής με την ασκούμενη πολιτική γής και πολεοδομική πολιτική επέκτασης και αναβάθμισης των πόλεων, δεν έχει πραγματοποιηθεί σε βαθμό που να δίνει

απτά αποτελέσματα.

Βέβαια είναι σαφές και θετικό, ότι η προσέγγιση των στεγαστικών προβλημάτων μέσα από την εφαρμογή οικιστικής πολιτικής έχει δρομολογηθεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα με την Ε.Π.Α., σ' όλη τη Χώρα.

Μολονότι όμως οι εγκρίσεις πολεοδομικών σχεδίων έχουν προχωρήσει σε μεγάλη κλίμακα, χωρίς προηγούμενο για τη Χώρα, και με ρυθμούς που μπορούν να χαρακτηρισθούν ικανοποιητικοί -παρ'όλες τις αρχικές προσδοκίες για εντονότερους ρυθμούς- οι κυρώσεις των πράξεων εφαρμογής που φυσιολογικά έπονται χρονικά των εγκρίσεων δεν έχουν πραγματοποιηθεί ακόμα σε έκταση τέτοια, που για πρώτη και δεύτερη κατοικία, η προσφορά πολεοδομημένης γής να ανταποκρίνεται στα επίπεδα ζήτησης και να επιδρά σημαντικά στη διαμόρφωση των αξιών γής.

Τα αποτελέσματα από την οικιστική πολιτική έχουν προς το παρόν επιρράσει την εξέλιξη της κατοικίας μεμονωμένα σε ορισμένες περιοχές, αναμένεται όμως να έχουν μαζική επιρροή στους οικισμούς της Χώρας, ήδη από το 1988 και την επόμενη 5ετία.

4. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ.

4.1. Ενίσχυση της προσφοράς.

Προτείνεται πάνω στους παρακάτω άξονες:

- Πραγματική ανάπτυξη του Δημόσιου και κοινωνικού τομέα ώστε στον ορίζοντα "δύο ^{τετ} πενταετών" να επεκταθεί σταδιακά στο 10% περίπου της παραγωγής κατοικιών. Η αξιοποίηση Δημόσιας γής επιταχύνει την προσέγγιση του στόχου.
- Χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα και αναδιάρθρωση του συστήματος δανείων. Δανειοδότηση από το Τραπεζικό σύστημα της αυτοστέγασης και υπό όρους και προϋποθέσεις των επιχειρήσεων.

- Αναμόρφωση του σχετικού πλέγματος φορολογικών μέτρων που αποτελούν αντικίνητρα για επένδυση σε κατοικία και που σε τελευταία ανάλυση οδηγούν σε συρρίκνωση των δημοσιονομικών εσόδων λόγω μη διεύρυνσης της φορολογικής βάσης (πολλαπλή φορολόγηση, ειδικοί φόροι και τέλη ΦΠΑ, ΦΑΠ, κλπ.).
- Αναβάθμιση και αξιοποίηση του υφιστάμενου οικοδομικού πλούτου με ειδικά κίνητρα.
- Αλλαγή της πολιτικής ελέγχων και παρέμβασης στο θέμα ενοικίων. Με ορίζοντα την πενταετία τελικός στόχος πρέπει να είναι η ελεύθερη λειτουργία των κριτηρίων της αγοράς και η προστασία μόνο από υπερβολικό κέρδος (αισχροκέρδεια). Το σύστημα προστασίας που έχει αποφασισθεί για την τρέχουσα τριετία (μέχρι 89) αναπροσαρμόζεται στη συνέχεια ώστε να επιτρέψει την ομαλή προσέγγιση προς τον τελικό στόχο.

2. Οι Δικαιούχοι.

Η χάραξη και εφαρμογή στεγαστικής πολιτικής προϋποθέτει τον αυστηρό προσδιορισμό με κοινωνικά κριτήρια των δικαιούχων στεγαστικής μέριμνας και αρωγής. Η καθιερωμένη πρακτική κάλυψης κατηγοριών του πληθυσμού με βάση την εργασιακή τους ιδιότητα, πέρα του ότι άφησε ακάλυπτα νοικοκυριά με πραγματική αδυναμία κάλυψης των στεγαστικών τους αναγκών, δεν επέτρεψε την κοινωνική αλλά και οικονομική αποτελεσματικότητα των διατεθέντων κοινωνικών πόρων.

Προτεραιότητα αποτελεί ο επανακαθορισμός των κριτηρίων και η απογραφή και κατηγοριοποίηση των δικαιούχων μικρής ή μεγάλης συνδρομής (περιουσία, διαθέσιμο εισόδημα, σύνθεση οικογένειας). Ταυτόχρονα πρέπει να εξειδικευτούν και τα κριτήρια για το είδος και το ύψος της στεγαστικής αρωγής (προσφορά κατοικίας, δάνειο για αγορά κατασκευή ή επισκευή ή επέκταση κατοικίας, επιδότηση ενοικίου, συνδυασμοί κ.λ.π.)

Η προσέγγιση αυτή, σε καμία περίπτωση δεν θίγει για το ορατό μέλλον την αυτοδυναμία των στεγαστικών φορέων που υπάρχουν που πρέπει και μπορεί να εναρμονίσουν τα προγράμματα τους στη νέα κατεύθυνση.

4.3. Οι πόροι

Για την αντιμετώπιση της χρηματοδοτικής στενότητας, που έχει συντελέσει σημαντικά στη ύφεση του τομέα, έχουν διερευνηθεί λύσεις αποτελεσματικότερης αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων. Βασικό θέμα αποτελεί οπωσδήποτε η εξυγίανση του συστήματος εξυπηρέτησης των δανείων.

Έχουν δρομολογηθεί πρόσφατα ρυθμίσεις προς αυτή την κατεύθυνση αλλά απαιτείται συνολικότερη αντιμετώπιση.

Η ενίσχυση και προώθηση του θεσμού της στεγαστικής αποταμίευσης αποτελεί σταθερή επιδίωξη, που πρέπει να υπηρετηθεί με συγκεκριμένα μέσα πολιτικής. Η πρόταση για τα κτηματικά ομόλογα είναι θετική.

Η αξιοποίηση των νέων Τραπεζικών τεχνικών, όπως ο "ανακυκλούμενος πόρος" με συνδιασμό δημόσιων, κοινωνικών και τραπεζικών κεφαλαίων επιτρέπει την αυτοχρηματοδότηση του τομέα στο επίπεδο της σημερινής δραστηριότητας του και την αύξηση της ευελιξίας του.

Προτείνεται επίσης και η αξιοποίηση του Φ.Π.Α. για την χρηματοδότηση αποκεντρωμένων προγραμμάτων κατοικίας.

Για ορισμένες από τις παραπάνω προτάσεις υπάρχουν και τεχνικά επεξεργασμένες λύσεις από την επιτροπή κατοικίας που λειτουργεί στα πλαίσια του Κυβερνητικού Κύκλου Οικονομίας.

Επισημαίνεται ότι για την κοινωνική κατοικία, μπορεί ως ένα βαθμό να υποκατασταθεί η έλλειψη πόρων, από την διάθεση δημόσιας γής.

4.4. Οργάνωση και Ανάπτυξη Δημόσιου και Κοινωνικού Τομέα

Ο ευρύτερος δημόσιος τομέας πρέπει να βασιστεί στην ανάπτυξη των υφιστάμενων οργανισμών (ΟΕΚ, ΔΕΠΟΣ) αλλά και σε νέους φορείς και προγράμματα. Η άμεσα παραγωγική του δραστηριότητα θα πρέπει να συγκεντρωθεί σε ειδικές και κοινωνικού χαρακτήρα παρεμβάσεις (ειδικά προβλήματα, μονοπωλιακές καταστάσεις και ελλείψεις, αδυναμία παραγωγής απο τον ιδιωτικό τομέα) και σε έργα στρατηγικού χαρακτήρα που συνδυάζονται με την ευρύτερη οικιστική πολιτική (αναπλάσεις, πολεοδομημένη γή, αξιοποίηση δημοσίων εκτάσεων), ενώ θα πρέπει να συμβάλλει αποφασιστικά στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού, πειραματισμού και καινοτομιών που βελτιώνουν την ποιότητα και το κόστος.

Άμεση προτεραιότητα για την δρασηριοποίηση του ευρύτερου δημόσιου τομέα έχει η διαμόρφωση του θεσμικού, οργανωτικού υπόβαθρου, το οποίο θα επιτρέψει την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του και που θα εξειδικεύσει τους κανόνες λειτουργίας, τους στόχους, τα κριτήρια και τα σταθερότυπα λειτουργίας του.

Η "επαναλαμβανόμενη" πρόταση για "ενιαίο φορέα" είναι τόσο γενική που μπορεί να οδηγήσει σε νέες παρεξηγήσεις και αδυναμίες. Οπωσδήποτε πρέπει να ξεκαθαριστεί ότι οι στεγαστικοί φορείς (ΟΕΚ κ.λ.π.) διατηρούν την αυτοδυναμία τους, και ότι κατασκευαστής μπορεί να είναι οποιοσδήποτε δημόσιος ή ιδιωτικός φορέας. Ο ευρύτερος δημόσιος τομέας θα είναι επιδοτούμενος μόνο στο βαθμό που θα δραστηριοποιείται σε επιδοτούμενα προγράμματα, και με ποσά ίσα προς την επιδότηση των δικαιούχων των προγραμμάτων αυτών. Κατά τα άλλα οι όροι χρηματοδότησης θα είναι όμοιοι με εκείνους του ιδιωτικού τομέα (ίσοι όροι ανταγωνισμού). Το ίδιο ισχύει και για νέους αποκεντρωμένους φορείς του κοινωνικού τομέα κατοικίας (δημοτικές ή συνεταιριστικές επιχειρήσεις, εταιρίες μικτής οικονομίας κ.λ.π.) εφόσον παρουσιάζουν τα

εχέγγυα για την παραγωγή ισοδύναμων προϊόντων στην κατοικία.

Όσοι απο αυτούς τους φορείς δραστηριοποιηθούν στα πλαίσια του δημόσιου τομέα κοινωνικού χαρακτήρα για παρεμβάσεις που επιβάλλουν κρατική μέριμνα θα ενταχθούν σε ένα πλαίσιο επιδοτήσεων και χρηματοδότησης κατ'εξαίρεση και προτεραιότητα. Αυτό θα πρέπει να γίνει, όμως, με σαφείς κανόνες, και κριτήρια και εποπτεία και ελέγχους που εξασφαλίζουν την σωστή και αποτελεσματική τελική διάθεση των οφελειών σε προσδιορισμένες ομάδες πληθυσμού.

4.5. Συνεργασία Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα.

Για την αύξηση της αποτελεσματικότητας του Δημόσιου και κοινωνικού τομέα καθώς και τη συνάρθρωση του ιδιωτικού τομέα στη συνολική προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων της πολιτικής κατοικίας προτείνεται η αξιοποίηση του νέου θεσμού των Προγραμματικών Συμφωνιών και Αναπτυξιακών Συμβάσεων. Τέτοιες Συμφωνίες και Συμβάσεις θα αυξήσουν τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων και θα συμβάλουν, με τη δημιουργία οικονομιών μεγέθους, στον οικονομικό και τεχνολογικό εκσυγχρονισμό με θετικές επιπτώσεις στο κόστος και την κοινωνική αποτελεσματικότητα.

Οι Προγραμματικές Συμφωνίες και Αναπτυξιακές Συμβάσεις θα πρέπει να αξιοποιηθούν επίσης και διακλαδικά για την προώθηση και άλλων επιδιώξεων της πολιτικής κατοικίας σε συνδυασμό με ευρύτερους στόχους της εθνικής οικονομίας, όπως π.χ. η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός ποικίλων βιομηχανικών κλάδων που συνδέονται με την παραγωγή και τη συναρμολόγηση οικοδομικών προϊόντων, για την κάλυψη των αναγκών της εσωτερικής αγοράς, πολλά από τα οποία έχουν ήδη ή μπορούν να αποκτήσουν εξαγωγικό προσανατολισμό με θετικές επιπτώσεις στην εθνική οικονομία (υποκατάσταση εισαγωγών, εισαγωγή συναλλάγματος, βελτίωση ισοζυγίου κ.λ.π.)

Στα χαρακτηριστικά παραγωγής της κατοικίας απο τον ιδιωτικό τομέα, εκφράστηκε η άποψη ότι θα υπάρξει βελτιωτική μεταβολή αν γίνει παρέμβαση στο νόμο οριζόντιας ιδιοκτησίας που στηρίζει την αντιπαροχή, με στόχο να αναιρεθούν αρνητικές παράμετροι της αντιπαροχής σε σχέση με την κερδοσκοπία, την αποξένωση του ιδιοκτήτη, το κτισμένο περιβάλλον κ.λ.π. Η άποψη αυτή χρειάζεται οπωσδήποτε επεξεργασία, για να υιοθετηθεί.

Το μητρώο κατασκευαστών ιδιωτικών έργων είναι απαραίτητο για την εξυγίανση του κλάδου των κατασκευαστών.

4.6. Κόστος για την απόκτηση στέγης.

Απαιτείται σοβαρή παρέμβαση και στους τρεις παράγοντες που συνθέτουν το κόστος (κόστος γής, κατασκευαστικό κόστος, χρηματοπιστωτικό κόστος).

- Στη μείωση κόστους γής μπορεί να συμβάλλουν: η διεύρυνση των πολεοδομικών σχεδίων και η παρέμβαση του δημόσιου τομέα στην κάλυψη στεγαστικών αναγκών. (Εμπεριέχει αξιοποίηση δημόσιας γης).
- Στη μείωση κόστους υλικών μπορεί να συμβάλλουν: η ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας, η τυποποίηση των υλικών, ο περιορισμός του μήκους μεταφορών (κατανομή της βιομηχανίας και χρησιμοποίηση ντόπιων υλικών). Ακόμα ο έλεγχος στη διανομή και εμπορία των υλικών.
- Στη μείωση του κόστους κατασκευής μπορεί να συμβάλλουν: η επιστημονική οργάνωση των κατασκευαστών, οι μέθοδοι τυποποίησης και προκατασκευής, η κατασκευή μεγαλύτερων συγκροτημάτων ή μεγαλύτερου αριθμού μονάδων και η συγκρότηση μεγαλύτερων κατασκευαστικών εταιριών.
- Η μείωση του χρηματοπιστωτικού κόστους είναι συναρτημένη με την αναμόρφωση και εξυγίανση του Τραπεζικού συστήματος,

και την ανάπτυξη της στεγαστικής αποταμίευσης.

5. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Η αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων, μέσα απο τη νέα στεγαστική πολιτική, εκτιμάται ότι απαιτεί χρόνο που στα πλαίσια των προβλεπομένων να διατεθούν πόρων, ξεπερνάει τον ορίζοντα μιάς πενταετίας.

Στην τρέχουσα πενταετία (88-92), είναι ανάγκη να προηγηθούν βασικές προτεραιότητες που θα εμποδίσουν την περαιτέρω όξυνση προβλημάτων, θα επιτρέψουν την αντιμετώπιση προβλημάτων αιχμής, αλλά το κυριώτερο θα βάλουν σε κίνηση στην πράξη τη νέα πολιτική που αποτελεί εχέγγυο για τη σωστή πορεία.

Παρακάτω ιεραρχούνται οι σχετικές προτεραιότητες

5.1. Νέες θεσμικές ρυθμίσεις (Νόμος) που θα καθορίσουν:

- . τα θέματα συντονισμού και παρακολούθησης των στεγαστικών φορέων και των προγραμμάτων, στα πλαίσια ενιαίας πολιτικής κατοικίας
- . τη διαμόρφωση του θεσμικού, οργανωτικού και οικονομικού υπόβαθρου του Δημόσιου και Κοινωνικού Τομέα που θα επιτρέψει την ανάπτυξη του
- . την αποκεντρωμένη λειτουργία φορέων κατοικίας μέχρι επιπέδου Δήμου
- . τη συνάρθρωση σε μόνιμη βάση Δημόσιου, Κοινωνικού και Ιδιωτικού Τομέα Κατοικίας
- . τη μορφοποίηση του οικονομικού υπόβαθρου της χρηματοδότησης των στεγαστικών προγραμμάτων
- . τη διαμόρφωση κανονισμών με τα κριτήρια δικαιούχων και τα κριτήρια τρόπου και είδους συνδρομής
- . τη θέσπιση στεγαστικών προτύπων
- . το σύστημα παρακολούθησης αγοράς κατοικίας.

Για τις θεσμικές ρυθμίσεις, έχουν διατυπωθεί επι μέρους προτάσεις. Απαιτείται περαιτέρω επεξεργασία και εναρμονισμός τους προς τις επιλογές - κατευθύνσεις της στεγαστικής πολιτικής (που θα υιοθετηθούν).

5.2. Η προώθηση όλων των προτεινομένων μέτρων πιστωτικής πολιτικής που αφορούν:

- . την αναθεώρηση του συστήματος στεγαστικών ενισχύσεων και τα νέα πιστωτικά μέτρα
- . τα πιστωτικά μέτρα για αξιοποίηση του οικοδομικού πλούτου, (επισκευές, επεκτάσεις, συντηρήσεις, ανακαινίσεις)
- . την ανάπτυξη της στεγαστικής αποταμίευσης και την αξιοποίηση νέων Τραπεζικών τεχνικών:
 - Ανακυκλούμενοι πόροι
 - Κτηματικά ομόλογα
 - Επιχορηγήσεις στεγαστικών καταθέσεων
 - Ειδικά στεγαστικά επιτόκια
- . Τη χρηματοδότηση υπο όρους και προϋποθέσεις κατασκευαστικών επιχειρήσεων. (Οι προϋποθέσεις αναφέρονται κύρια στη δραστηριότητα σε επιλεγμένα προγράμματα και περιοχές).

Απο την επιτροπή κατοικίας που λειτουργεί στα πλαίσια του ΥΠΕΘΟ έχει γίνει σχετική επεξεργασία των προτάσεων (που είναι στη διάθεση μας).

5.3. Αλλαγή στα μέτρα φορολογικής πολιτικής για την κατοικία, προς την κατεύθυνση άρσης των αντικινήτρων. Πρόσφατα με την αναμόρφωση της φορολογίας έγιναν βελτιώσεις. Απαιτούνται πιο γεναία βήματα, αφού σε τελευταία ανάλυση η διεύρυνση της φορολογικής βάσης δεν θα στερήσει το Κράτος απο έσοδα.

Τα μέτρα έχουν σχέση με τον ΦΠΑ, την ιδιοκατοίκηση, το εισόδημα από ενοίκια, τις απαλλαγές από επισκευή, τον ΦΑΠ κλπ.

Οι προτάσεις απαιτούν περαιτέρω επεξεργασία στα πλαίσια της ομάδας για τη φορολογική πολιτική

5.4. Αξιοποίηση και προώθηση του νέου θεσμού των προγραμματικών συμφωνιών και αναπτυξιακών συμβάσεων (Ν.1682/87). Θα αυξήσουν άμεσα τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων. Προτείνεται άμεσα η εφαρμογή προγραμματάτων πιλότων κοινωνικής κατοικίας, για περιοχές με σημαντικές πιέσεις και σε Ζώνες ειδικών Κινήτρων, αναπλάσεων κλπ.

5.5. Ανάπτυξη προγραμμάτων του Δημόσιου και Κοινωνικού τομέα, κατά προτεραιότητα, ιδιαίτερα σε περιοχές με αξιοποίηση των θεσμικών ρυθμίσεων του 1337/83.

Αναφερόμαστε σε ζώνες αναπλάσεων, ειδικών κινήτρων (ΖΕΕ), ζώνες ενεργού Πολεοδομίας κλπ.

5.6. Αντιμετώπιση του προβλήματος στέγης των μετακινούμενων δημοσίων υπαλλήλων (κάτι που αναμένεται να περιορισθεί στα πλαίσια της πολιτικής για προσλήψεις και μεταθέσεις με κριτήριο και την εντοπιότητα) με πρόγραμμα επιδότησης ενοικίου.

Κρίνεται ότι η εμπειρία από άλλες χώρες και οι δυσκολίες διαχείρισης και συντήρησης, δεν συνιστούν παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις με ιδιομορφίες, κατασκευή ενοικιαζομένων κατοικιών (Δημοτικών ή Κρατικών).

5.7. Προώθηση ανάπλασης υποβαθμισμένων περιοχών.

Πρόκειται για ειδικά Προγράμματα που αφορούν:

Προσφυγικές περιοχές πόλεων

Περιοχές κέντρων πόλεων που έχουν υποβαθμισθεί

Περιοχές αυθαιρέτων

Επιτυγχάνεται τριπλός στόχος:

ανάπλαση περιοχών, κοινωνική κατοικία (ιδέ παράγρ. 5.5.) και βελτίωση κατοικίας.

Η συνεργασία Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα σε τέτοια προγράμματα, και η αξιοποίηση πολεοδομικών εργαλείων (π.χ. Κοιν. συντελεστής κλπ. εκτιμάται ότι μπορεί να δημιουργήσει αυτοχρηματοδοτούμενα προγράμματα σε μεγάλο βαθμό.

- 5.8. Επίσπευση των προγραμμάτων φοιτητικής στέγης, με διάθεση αυξημένων πόρων αλλά και αξιοποίηση Δημόσιας γής και Πολεοδομικών εργαλείων.

Τα προγράμματα μπορεί να αυτοχρηματοδοτηθούν σε μεγάλο βαθμό, με συνεργασία του ιδιωτικού τομέα.

Κάλυψη άμεσων αναγκών με ενοικιαζόμενη ιδιωτική κατοικία ή επιδότηση ενοικίου ανάλογα με την περιοχή.

- 5.9. Προγράμματα Β' κατοικίας Ομογενών.

Πρωθούνται ήδη "πιλότοι" όπως το Αρκαδικό χωριό.

Για να κινηθούν τα προγράμματα που έχουν μεγάλη εθνική και συναλλαγματική σημασία, επιβάλλεται προσφορά δωρεάν γης και επιδότηση της τεχνικής υποδομής.

- 5.10. Για την παραθεριστική κατοικία δεν προτείνεται οικονομική επιδότηση πέραν της διευκόλυνσης λειτουργίας των νόμων της αγοράς.

Η προώθηση όμως της ΕΠΑ στις ζώνες παραθεριστικής κατοικίας όπως

προτείνεται στο κεφάλαιο "Πολεοδομική ανασυγκρότηση Πόλεων και Οικισμών" αποτελεί προτεραιότητα και αντιμετωπίζει στη σωστή κατεύθυνση το πρόβλημα της Β' κατοικίας σε συσχετισμό σε πολλές περιπτώσεις και με το υπαρκτό πρόβλημα της αυθαίρετης δόμησης.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (πρώτη σύνθεση από την επεξεργασία στην ομάδα
εργασίας)

4

ΥΠΟΔΟΜΗ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικολογική, δημογραφική και παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας, η συστηματική προσπάθεια για ισορροπη ανάπτυξη των περιφερειών στα πλαίσια ολοκληρωμένου αναπτυξιακού δημοκρατικού σχεδιασμού, είναι διακηρυγμένες θέσεις του ΠΑΣΟΚ και αποτελούν κατευθυντήριους άξονες του Κυβερνητικού έργου όλα αυτά τα χρόνια.

Η ανυπαρξία σχεδιασμού και προγραμματισμού καθώς και πολιτικές επιλογές δεκαετιών, είχαν ως αποτέλεσμα την αποδιοργάνωση του παραγωγικού συστήματος της Περιφέρειας, την εγκατάλειψη της επαρχίας και την εξάρτηση της από το κέντρο, την πολεοδομική και οικιστική υποανάπτυξη πόλεων και οικισμών, την συνεχή υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Σ' αυτή την πορεία ο κλάδος των μεταφορών γενικότερα, χρησιμοποιήθηκε απλά ως εργαλείο άσκησης βραχυπρόθεσμης οικονομικής πολιτικής, και αγνοήθηκε ο κοινωνικός και αναπτυξιακός τους ρόλος.

Η κρίση αυτή του χώρου και του περιβάλλοντος, αποτυπωνόταν εναργέστερα, στην υστέρηση και τις μεγάλες ελλείψεις στην απαραίτητη Κοινωνική και αναπτυξιακή υποδομή, με άμεσες επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής και στις προοπτικές κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης.

Το ΠΑΣΟΚ με το Κυβερνητικό του πρόγραμμα και το Α' πενταετές, επεδίωξε αλλαγή της πορείας. Πρωθήμεσαν θεσμικές αλλαγές και ^{σημαντικά} προγράμματα έργων, στα πλαίσια των βασικών επιλογών για την αποκέντρωση, περιφερειακή ανάπτυξη και διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας. Ο βαθμός υλοποίησης των στόχων του Α' πενταετούς, οι αδυναμίες που παρουσιάσθηκαν, η στενότητα των πόρων, οι διαρθρωτικές αδυναμίες του κλάδου, οι ^{νέες} ανάγκες του σήμερα στα πλαίσια των προοπτικών του αύριο, επιβάλλουν πέρα από επικαιροποίηση του προγραμματικού λόγου και εξειδίκευση της πολιτικής, αποσαφήνιση απόψεων, αυστηρή ιεράρχηση προτεραιοτήτων και προπάντων προσδιορισμό και κατανομή των μέσων για την κάλυψή τους.

Β.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ.

Ο ρόλος των έργων αναπτυξιακής και κοινωνικής υποδομής στην περίοδο κοινωνικοοικονομικής ανασυγκρότησης, εκσυγχρονισμού και επιθετικής αναπτυξιακής προσπάθειας που διανύουμε, είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη η τεράστια υστέρηση της χώρας σε βασικά έργα υποδομής, η καθυστέρηση τουλάχιστον μιάς τριακονταετίας σε σχέση με τις χώρες της Ε.Ο.Κ. και τις άλλες αναπτυγμένες χώρες. Η ταχύρρυθμη κάλυψη βασικών αναγκών υποδομής είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την υποστήριξη, ενίσχυση και τροφοδότηση της αναπτυξιακής δραστηριότητας και για την εξασφάλιση προϋποθέσεων βελτίωσης της ποιότητας ζωής.

Στα πλαίσια αυτά η στρατηγική μας στον τομέα συνδέεται αναπόσπαστα και υπηρετεί τη συνολική αναπτυξιακή μας στρατηγική.

Κεντρική κατεύθυνση και βασική ανάγκη είναι η ιεράρχηση και ταχεία προώθηση ως πρώτης προτεραιότητας των έργων που εξυπηρετούν συγκεκριμένους αναπτυξιακούς στόχους, πρωτοβουλίες και προγράμματα στα

πλαίσια του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε Εθνικό, Περιφεριακό, Νομαρ-
χιακό και Τοπικό επίπεδο.

Προς την κατεύθυνση αυτή απαιτείται:

- (α) Αντιστοίχιση της όλης διαδικασίας προγραμματισμού και εκτέλε-
σης των έργων με τις κατευθύνσεις περιφερειακής, αποκεντρωμένης
ανάπτυξης.
- (β) Επανεξέταση της πολιτικής χρηματοδότησης, ώστε να εξασφαλιστούν
οι απαραίτητοι πόροι.
- (γ) Συνολικός εκσυγχρονισμός του τομέα, ώστε να ανταποκριθεί στις
νέες απαιτήσεις εν όψη και του 1992 και
- (δ) Επιχαιροποίηση των προτεραιοτήτων.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΥΤΙΜΗΡΙΕΣ - ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

1. Γενικές διαπιστώσεις

Η έλλειψη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και προγραμματισμού και
το συγκριτικό μοντέλο ανάπτυξης της χώρας που ακολουθήθηκε
μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο, οδήγησαν σε τεράστια συσσώρευση
αναγκών στα έργα βασικής κοινωνικής και αναπτυξιακής υποδομής.

Παράλληλα οι γενικότερες πολιτικές επιλογές αυτής της περι-
όδου καλλύπησαν τη νοσηρότητα και υπέβαλαν τη διάβρωση στο
κύκλωμα παραγωγής των έργων με αρνητικές επιπτώσεις στην
ποιότητα, το χρόνο κατασκευής και το κόστος των εκτελουμένων
έργων.

Το λαϊκό αίτημα για Αλλαγή που κυριάρχησε στην Ελληνική πολι-
τική ζωή το 1981, εμπεριείχε ως μια από τις βασικές Κοινωνικές
απαιτήσεις και την αντιμετώπιση των τεράστιων αναγκών υποδομής
και την επιγύανση του κυκλώματος παραγωγής των Δημοσίων Έργων.
Η απαίτηση αυτή εκφραζόταν και ως Κοινωνική πίεση σε κάθε περι-
οχή για επίλυση άμεσων προβλημάτων σε σχέση με την ποιότητα

της ζωής (π.χ. ύδρευση; αποχέτευση, οδική σύνδεση κ.λ.π.)

Το ΠΑΣΟΚ ανταποκρίθηκε θετικά στην πρόκληση, αναπτύσσοντας ένα εκτεταμένο πρόγραμμα έργων μικρής και μεσαίας κλίμακας, που πέρα από την κάλυψη αναγκών κοινωνικού εξοπλισμού δημιούργησε τις προϋποθέσεις για το ζωντάνεμα της υπαίθρου και θεμέλια για την περιφερειακή ανάπτυξη.

Δεν ήταν ούτε τυχαίο ούτε σε λάθος ^{κατεύθυνση} / το ότι στην πρώτη τετραετία 1981-1985 προωθήθηκε η ανάπτυξη των Νομαρχιακών προγραμμάτων έργων. Ήταν αναγκαίο λόγω της τραγικής σε πολλές περιπτώσεις έλλειψης ακόμα και έργων κάλυψης στοιχειωδών αναγκών ιδιαίτερα στην περιφέρεια, αλλά και επιβεβλημένο στα πλαίσια της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης.

Βέβαια η τεράστια συσσώρευση αναγκών παράλληλα με την ασκούμενη Κοινωνική Πίεση οδήγησαν πολλές φορές σε πολυδιάσπαση επιλογών και πόρων και σε αδυναμία αυστηρής ιεράρχησης των εκτελούμενων έργων.

Παράλληλα η έλλειψη εξειδικευμένου αναπτυξιακού σχεδιασμού τόσο σε εθνικό, όσο και σε επίπεδο περιφέρειας, επέτρεψε πολλές φορές προγραμματική αυτονομία του τομέα των έργων, σε σχέση με τις όποιες αναπτυξιακές επιλογές.

Ίσως είναι χρήσιμο εδώ να επισημανθεί ακόμα, ότι στο πρώτο Πενταετές υπερτονίστηκε ο αναπτυξιακός ρόλος των Δημοσίων

Έργων και αυτό σε σχέση με την εξυπηρέτηση παραγωγικών προγραμμάτων και επενδύσεων, τα οποία ουσιαστικά αυξάνουν σταθερά την Εθνική παραγωγή και το Εθνικό Εισόδημα, τα οποία δεν υποστηρίζουν απλώς, αλλά είναι Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.

Η έλλειψη ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων σε τοπικό, νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο, σε συνάρτηση με την πληθώρα "αγμόδιων" κρατικών φορέων που έδρασαν χωρίς συντονισμό

στον προγραμματισμό και την υλοποίηση αναίρεσε σε πολλές περιπτώσεις στην πράξη, τις διαδικασίες προγραμματισμού και ιεράρχησης.

Έτσι συνέβη, να προηγηθεί π.χ. σε κοινότητα η κατασκευή γηπέδου δαπάνης δεκάδων εκατομμυρίων απο το σχολικό κτίριο και το δίκτυο ύδρευσης.

Αλλά και σε Εθνικό επίπεδο παρουσιάστηκαν ανάλογα φαινόμενα .

Η έλλειψη εξειδικευμένων πολιτικών και η πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων, επέτρεψαν την αυτονομία των φορέων και στον προγραμματισμό και στην ιεράρχηση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο τομέας των μεταφορών.

Στον τομέα που περιλαμβάνει τις οδικές, σιδηρ/κές, αεροπορικές και ναυτιλιακές μεταφορές υπεισέρχονται τα Υπουργεία Μεταφορών, το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, οι Νομαρχίες. Χωρίς ολοκληρωμένη πολιτική μεταφορών, ήσαν πιόμενο στα έργα υποδομής μεταφορών να μὴν υπάρξουν οι απαιτούμενες ιεραρχήσεις και οι κατάλληλοι συνδυασμοί. (Π.χ. Σιδηροδρομοί-οδικά έργα). Τα έργα υποδομής και οι επιλογές ούτως ή άλλως συνδέονται με αναπτυξιακές ανάγκες.

Πρωθείται για παράδειγμα η Εκτροπή του Α.Ε. Λόου. Το ερώτημα είναι κατά πόσο προσανατολίζεται ο σχεδιασμός για τη στήριξη και εξυπηρέτηση, απο άποψη υποδομής άλλων τομέων (π.χ. μεταφορών) αυτής της μεγάλης αναπτυξιακής επένδυσης.

Το συμπέρασμα είναι ότι υπάρχει ανάγκη εξειδικευμένου αναπτυξιακού σχεδιασμού που θα εντάσσει οργανικά την προώθηση των έργων υποδομής. Είναι ένα κρίσιμο κενό στο οποίο οφείλει να απαντήσει οπωσδήποτε το Β' Πενταετές 88-92 που πρέπει πλέον να εξειδικεύσει βασικές αναπτυξιακές επιλογές εθνικής σημασίας και απο κεί και πέρα περιφεριακά ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα που θα συμπεριλαμβάνουν και τα απαραίτητα

έργα υποδομής.

2. Ειδικότερες επισημάνσεις

2.1 Η σημερινή κατάσταση στον Τομέα του προγράμματος έργων
(χρηματοδοτικό πρόβλημα)

Το πρόγραμμα Δημοσίων έργων που βρίσκεται σε εξέλιξη και το οποίο χρηματοδοτείται από το Π.Δ.Ε. και από χρηματοδοτικά Ταμεία της Ε.Ο.Κ. υπερβαίνει ήδη σε ανάγκες χρηματοδότησης τις υπάρχουσες δυνατότητες από τις πηγές που προαναφέρθηκαν.

Μόνο το πρόγραμμα συνεχιζόμενων έργων του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., που περιλαμβάνει κυρίως συγκοινωνιακά, εγγειοβελτιωτικά, υδραυλικά έργα, απαιτεί για να ολοκληρωθεί 505 δις περίπου σε τιμές 87. Ας σημειωθεί όμως ότι στα παραπάνω μεγέθη δεν περιλαμβάνονται τα μεγάλα έργα που έχουν προγραμματιστεί, ή έχουν ήδη ξεκινήσει/όπως αυτοκινητόδρομοι, η εκτροπή του Αχελώου, το ΜΕΤΡΟ, το Αεροδρόμιο των Σπάτων και το ΡΙΟ-ΑΝΤΙΡΡΙΟ.

Η ολοκλήρωση των έργων αυτών θα απαιτήσει διάθεση πόρων της τάξης του 1 τρις.

Το σύνολο των συνεχιζόμενων έργων των νέων μεγάλων έργων και μεγάλων επενδύσεων ολόκληρου του δημόσιου τομέα - του ευρύτερου δημ. τομέα - με προκαταρκτικούς υπολογισμούς απαιτεί μέσα στη δεκαετία που έρχεται διάθεση πόρων 2,5-3 τρις δραχμές, και τμήμα των πόρων αυτών σε συνάλλαγμα (περίπου 40%).

Είναι φανερό ότι για την διασφάλιση των προγραμμάτων απαιτούνται ολοκληρωμένες χρηματοδοτικές μελέτες που επιτρέπουν συγκεκριμένο χρονικό προγραμματισμό σε σχέση με τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων.

Μέσα από τις μελέτες αυτές, θα μπορούσε να υπάρξει τεκμηριωμένη απάντηση και για τις συνολικές επιπτώσεις στα μεγέθη της οικονομίας (εξωτερικό χρέος, ελλείμματα κλπ.).

Είναι συνεπώς αδήριτη ανάγκη στα πλαίσια κατάρτισης του Β' πενταετούς να υπάρξει μιά τέτοια ολοκληρωμένη θεώρηση και μελέτη των αναγκών και δυνατοτήτων χρηματοδότησης με συγκεκριμένο χρονικό προσδιορισμό χρηματοδοτικών ροών και κατασκευής των μεγάλων έργων και επενδύσεων.

Ούτως ή άλλως υφίσταται πρόβλημα χρηματοδοτικών πόρων. Η επανιεράρχηση προτεραιοτήτων μπορεί να αμβλύνει το πρόβλημα. Η εφαρμογή εναλλακτικών και συμπληρωματικών μορφών χρηματοδότησης που διευρύνει τις δυνατότητες, είναι πρώτη προτεραιότητα.

2.2. Η εκτέλεση των έργων (Ποιοτική εκτίμηση).

Μέσα από το νόμο 1418/84 επιτερήθηκε ο εκσυγχρονισμός η ορθολογικότερη οργάνωση και η εξυγίανση του τομέα των κατασκευών και των δημοσίων έργων.

Ο νόμος παρότι συνάντησε αρκετά μεγάλες αντιδράσεις, τελικά στην πράξη έγινε αποδεκτός. Υπάρχουν ορισμένα σημεία του που είτε παρουσιάζουν εγγενείς αδυναμίες στην εφαρμογή, είτε προσκρούει η εφαρμογή τους σε διοικητικές ανεπάρκειες.

Επισημαίνονται/καθυστερούνται ^{επίσης} στην εφαρμογή κρίσιμων και σημαντικών διατάξεων του νόμου (Μητρώα, σώμα επιθεωρητών) καθώς και στην ενεργοποίηση άλλων.

Οι καθυστερήσεις αυτές, πέρα από τους προβληματισμούς που δημιουργούν για την πολιτική βούληση εφαρμογής του Νόμου, εμποδίζουν τη συνολική προσπάθεια εκσυγχρονισμού και εξυγίανσης του τομέα.

Ωρισμένα προβλήματα που έχουν προκύψει:

- α) Η θέσπιση του εξαμήνου ως αναθεωρητικής περιόδου σε σχέση με τις πληθωριστικές πιέσεις και με τη χορήγηση Α.Τ.Α. ανά τετράμηνο.
- β) Η πλημμελής λειτουργία των επιτροπών εισήγησης για ανάθεση (διοικητική αδυναμία).
- γ) Η ανεπαρκής επίβλεψη και οι αδυναμίες ποιοτικού ελέγχου (διοικητική-οργανωτική αδυναμία).
- δ) Η καθυστέρηση ανάπτυξης του θεσμού των Επιθεωρητών.
- ε) Η κατάχρηση της δυνατότητας εκτέλεσης έργων με αυτεπιστασία από τους Ο.Τ.Α. και η εσκεμμένη κατάτμηση των έργων τους.
- στ) Η μη σωστή εφαρμογή του συστήματος δημοπράτησης "μελέτη - κατασκευή" από πολλές δημόσιες υπηρεσίες.
- ζ) Η εφαρμογή των διατάξεων για τις εργοληπτικές επιχειρήσεις κινδυνεύει να υποστεί πλήγμα από διοικητική ανεπάρκεια και έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής.
- η) Οι διατάξεις για έλεγχο των υλικών στους τόπους παραγωγής τους και κατά τη μεταφορά τους έχουν μείνει ανενεργές, λόγω μη έκδοσης αντίστοιχου προεδρικού διατάγματος.
- θ) Οι διατάξεις για διοικητική δίωξη όσων προξενούν βλάβες στα δημόσια έργα ή στο περιβάλλον κατά την εκτέλεση έργων, παρότι θεσπισμένες, δεν έχουν ενεργοποιηθεί επαρκώς.
- ι) Το άρθρο 21 που θα μπορούσε να αμβλύνει το πρόβλημα συρρίκνωσης των αποδοχών των μηχανικών στα πλαίσια του ενιαίου μισθολογίου, δεν έχει ενεργοποιηθεί.
- ια) Τέλος πρέπει να τονισθεί ότι υπάρχουν έντονες "φυγόκεντρες" τάσεις από Επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα για "παρεκκλίσεις" από το νόμο, προς λανθασμένα όμως κατεύθυνση.

Εκτός από τα παραπάνω, υπάρχουν και άλλα σημαντικά προβλήματα που επηρεάζουν αρνητικά τον τομέα.

Η γνωστή κατάσταση της Δημόσιας Διοίκησης όπου οι βελτιώσεις μέχρι σήμερα δεν είναι ορατές και τουναντίον οι μισθολογικές και βαθμολογικές μεταρρυθμίσεις είχαν αρνητικά αποτελέσματα στην παραγωγικότητα του τεχνικού δυναμικού, αποτελούν σοβαρότατο αρνητικό παράγοντα στην εξέλιξη του τομέα.

2.3. Το τεχνικό δυναμικό

Παρ'όλο που ο νόμος 1418/84 προωθεί τον εκσυγχρονισμό στην οργάνωση και λειτουργία των εργοληπτικών εταιρειών, τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα δεν είναι τα αναμενόμενα. Το πρόβλημα είναι πολυσύνθετο. Οι αντιστοιχίες της εκπαίδευσης για αντιστοίχιση των ειδικοτήτων και του περιεχομένου των σπουδών με τις ανάγκες της παραγωγής, είναι η ρίζα του προβλήματος.

Αντιστοιχίες που εκδηλώνονται από κατεστημένες συνήθειες, νοοτροπίες αλλά και συμφέροντα, επικεντρώνονται τώρα προς την κατεύθυνση κωλυσιεργίας ή και υπεκφυγής για την προσαρμογή στις διατάξεις του νόμου σε σχέση με οργάνωση και παρακολούθηση επιχειρήσεων.

Οι διακυμάνσεις στο ύψος και την κατανομή των προγραμμάτων έργων του Π.Δ.Ε., καθώς και ο ετήσιος χαρακτήρας του, δημιουργούν ανωμαλίες στην "αγορά εργασίας" των επιχειρήσεων, που εκδηλώνεται με αθέμιτο ή ανύπαρκτο ανταγωνισμό.

Από τις πιο σημαντικές διαπιστώσεις, αναφέρεται τέλος η αδικαιολόγητη καθυστέρηση και τολμία για θεσμική και οργανωτική παρέμβαση του Τομέα των μελετών.

Επιβάλλεται πλήρης εκσυγχρονισμός στα πλαίσια των μακρόπννων προοπτικών για τον κλάδο. Είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εξυγίανση του όλου κυκλώματος.

Δ.
ΑΡΧΕΣ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1. Ολοκληρωμένος σχεδιασμός των έργων στα πλαίσια Εθνικού αναπτυξιακού σχεδίου - πλαισίου με χρονικό ορίζοντα το 2000.

Τα έργα υποδομής οφείλουν να εξυπηρετούν άρα και να αντιστοιχούνται προς τις μεγάλες αναπτυξιακές προτεραιότητες, που πρέπει να προσδιορισθούν συγκεκριμένα σε σχέση με την προοπτική για αναπτυξιακή εικόνα της Χώρας του 2000.

Στα πλαίσια αυτά και με βάση τις αρχές-κατευθύνσεις για την περιφερειακή ανάπτυξη, τα έργα υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού εντάσσονται σε ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα σε Περιφερειακό, Νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο.

Ως κύριο χαρακτηριστικό των προγραμμάτων προσδιορίζεται η αναπτυξιακή δυναμική που προϋποθέτει περιβαλλοντική θεώρηση, χωροταξικές κατευθύνσεις και επιλογές στη βάση του Δημοκρατικού Προγραμματισμού, αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και δυνατοτήτων της κάθε περιοχής, ισορροπία ανάπτυξη των τομέων, ορθολογική χωροθέτηση και πολεοδόμηση παραγωγικών ζωνών κλπ., εξασφάλιση των απαραίτητων πόρων, συγκεκριμενοποίηση των φορέων υλοποίησης καθώς και προώθηση συνεναιτικών διαδικασιών μέσα από τη συμμετοχή, που προωθεί ταυτόχρονα και τον κοινωνικό έλεγχο.

Ήδη επιλέγονται ή και προωθούνται μεγάλες παραγωγικές επενδύσεις του ευρύτερου Δημόσιου τομέα και παραιτείται ανάκαμψη στις επενδύσεις του Ιδιωτικού τομέα στα πλαίσια της κρίσης / Παράλληλα προωθούνται Δημόσια έργα υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού καθώς και "τα μεγάλα έργα" με ευρύτερο αναπτυξιακό ρόλο.

Ταυτόχρονα βρίσκεται σε εξέλιξη η χωροθέτηση και λειτουργία παραγωγικών ζωνών (ΒΙΠΕ, ΒΙ.ΠΛ κλπ.).

Έχουν θεσμοθετηθεί οι 13 Περιφέρειες της Χώρας και έχει αρχίσει στα πλαίσιά τους, ο διάλογος γαι την ανάπτυξη, που με κορύφωση τα αναπτυξιακά συνέδρια θα οδηγήσει σίγουρα σε επεξεργασία και εξειδίκευση της αναπτυξιακής στρατηγικής για κάθε Περιφέρεια, και στη συνέχεια σε οριστικοποίηση των προτεραιοτήτων σε Επίπεδο Νομού. Ακόμα η ανακυττάρωση της πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης "οι νέοι Δήμοι" αποτελούν την νέα μελλοντική πραγματικότητα για την ιεραρχημένη προώθηση κοινωνικής και αναπτυξιακής υποδομής σε Τοπικό επίπεδο.

Με βάση όλα αυτά τα δεδομένα επιβάλλεται επικαιροποίηση του σχεδιασμού των έργων υποδομής, ώστε σε κάθε επίπεδο Τοπικό, Νομαρχιακό, Περιφέρειας Χώρας να διαμορφωθούν "ολοκληρωμένα Προγράμματα" επενδύσεων και έργων, που συνθέτουν την αναπτυξιακή δυναμική στη βάση της ανάπτυξης της παραγωγής της κάλυψης κοινωνικών εξυπηρετήσεων, με ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος και συνεχή βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Κατά την κατάρτιση των ΜΟΠ, έγιναν βήματα που μπορεί να αποτελέσουν σημεία σηματοδότησης, προς αυτή την κατεύθυνση που επιδιώκουμε.

Πρέπει όμως στο άμεσο μέλλον "τα ολοκληρωμένα προγράμματα" να αποτελέσουν την κύρια επιλογή, για την ανάπτυξη.

2. Η συγκρότηση ολοκληρωμένων πολιτικών κατά τομέα.

Η επεξεργασία πολιτικών κατά Κλάδο, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό έργων επενδύσεων και δραστηριοτήτων σ'όλα τα επίπεδα (Τοπικό, Νομαρχιακό, Περιφερειακό, Χώρας).

Η σωστή ιεράρχηση των προγραμμάτων έργων ειδικότερα, επιβάλλει το σωστό συνδυασμό και αλληλοσυμπλήρωσή τους, στη βάση των προτεραιοτήτων της πολιτικής του τομέα.

Ο κλάδος των μεταφορών αποτελούν χαρακτηριστική περίπτωση.

Υπεισέρχεται σε κάθε δραστηριότητα κοινωνικοαναπτυξιακή. Η απαραίτητη υποδομή λόγω της μεγάλης καθυστέρησης, της ιδιομορφίας της χώρας (ορεινή όγκοι, νησιώτικα συμπλέγματα) και των αναγκών για την εξυπηρέτηση σημαντικών τομέων (π.χ. Τουρισμός, Ναυτιλία) απαιτεί σημαντικές παρεμβάσεις και πόρους.

Η σωστή επιλογή προτεραιοτήτων και ο συνδυασμός των έργων, μπορεί να γίνει μόνο στη βάση μίας ολοκληρωμένης πολιτικής για τις οδικές, θαλάσσιες, εναέριες μεταφορές που περιλαμβάνει τις προοπτικές για τις διεθνείς μεταφορές.

Τα ίδια ισχύουν για άλλους κλάδους π.χ. εγγειωβελτιωτικά (γεωργία). Με βάση τις επιλεγμένες πολιτικές κατά τομέα, επιτυγχάνεται η σωστή ιεράρχηση προτεραιοτήτων και ο συνδυασμός των έργων, ώστε με το μικρότερο κόστος, να μεγιστοποιείται το αποτέλεσμα.

3. Νέα Χρηματοδοτική Πολιτική.

Και από όσα αναλύθηκαν στο κεφάλαιο διαπιστώσεις, είναι φανερό ότι το μεγάλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Χώρα για την ανάπτυξη των έργων υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού, είναι η στενότητα των πόρων. Για να καλύψουμε τους στόχους του 2000, είναι ανάγκη να επενδύσουμε και σε έργα υποδομής και σε έργα παραγωγής μεγαλύτερο ποσοστό από το Εθνικό προϊόν. Αυτό αποτελεί την πρώτη βασική αρχή της χρηματοδοτικής πολιτικής.

Στα πλαίσια αυτά προτείνεται η αυστηρή ιεράρχηση προτεραιοτήτων έργων με βάση την άμεση συμβολή τους στην αύξηση του εθνικού προϊόντος, καθώς και η εξοικονόμηση πόρων στη βάση της ανακτανομής πιστώσεων ανάμεσα στις επί μέρους, κατηγορίες δαπανών, αλλά το

κυριώτερο στη βάση της μείωσης του κόστους των έργων.

Η αξιοποίηση στο μέγιστο δυνατό της Κοινοτικής συμμετοχής, πρέπει να αποτελεί σταθερή επιδίωξη και αρχή της χρηματοδοτικής πολιτικής. Αυτό σημαίνει πως πέρα από τις συνολικές προσπάθειες της χώρας για διεύρυνση των Κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, επιβάλλεται η προώθηση πρωτοβουλιών μέσα από τους επιμέρους φορείς, και το υποδυναμότερο η προετοιμασία και στήριξη των προγραμμάτων ώστε να επιταχύνεται η μέγιστη απορροφητικότητα Κοινοτικών Πόρων.

Ακόμα προτείνεται ο συντονισμός των προγραμμάτων και στη βάση των Κοινοτικών Ταμείων, ώστε με συνδυασμό και συμπληρωματικότητα να μεγιστοποιείται το αποτέλεσμα. Στα πλαίσια αυτά σημασία έχει και η επιδίωξη ευνοϊκών για το Δημόσιο έργων χρηματοδότησης.

Σημαντική κατεύθυνση αποτελεί η αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτοχρηματοδότησης των μεγάλων ή και μικρότερης κλίμακας έργων.

Η αυτοχρηματοδότηση νοείται στα πλαίσια ελέγχου από το Δημόσιο της διαχείρισης των έργων, κάλυψης του συναλλαγματικού μέρους με "αντισταθμιστικά οφέλη" και σχετικά περιορισμένης ευθύνης του Δημοσίου, που σημαίνει αποπληρωμή ουσιαστικά μετά την παράδοση και λειτουργία του έργου.

Η ανάπτυξη αυτών των πηγών χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα (εσωτερικού ή εξωτερικού), προϋποθέτει χρηματοδοτικές μελέτες που διερευνούν πέρα από την απόδοση του έργου, τις συνολικότερες επιπτώσεις του δανεισμού στην οικονομία της χώρας, και θα επιτρέψουν το συνολικό χρηματοδοτικό σχεδιασμό των έργων με ορίζοντα το 2.000.

Με την ευκαιρία των μεγάλων έργων στο ΥΠΕΘΟ, προωθούνται διαδικασίες και μελέτες για συγκρότηση χρηματοδοτικής στρατηγικής.

Η απελευθέρωση πόρων από έργα που μπορούν να προχωρήσουν με αυτοχρηματοδότηση, επιτρέπει την εξυπηρέτηση των απαραίτητων έργων στοιχειώδους υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.

Τέλος ο κατάλληλος συνδυασμός πόρων από το Π.Δ.Ε., Κοινοτικά Ταμεία, ιδιωτικά κεφάλαια, πιστεύουμε ότι μπορεί να οδηγήσει στα πλέον αποδοτικά χρηματοδοτικά σενάρια.

Βασική κατεύθυνση για τη νέα χρηματοδοτική πολιτική πρέπει να αποτελέσει/ ^{τέλος} η επιδίωξη συμμετοχής των χρηστών, ιδιαίτερα όταν το όφελος γι' αυτούς είναι πολλαπλάσιο και άμεσο, στην χρηματοδότηση των έργων.

Η χρήση μόνο πόρων του Π.Δ.Ε., που σημαίνει Κοινωνικών πόρων, από τους οποίους οφελούνται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις άνισα, τα διάφορα μέρη του κοινωνικού συνόλου, οδηγεί πολλές φορές σε επιδείνωση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Η συμμετοχή στη βάση της ανταποδοτικότητας προτείνεται να καλ-
λιεργηθεί ως αντίληψη και να προωθηθεί επιλεκτικά ως πολιτική.

Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να υπάρξουν εναλλακτικές λύσεις καιά περίπτωση, που αφορούν είτε διάθεση ομολογιών είτε επιβολή ή αύξηση τελών, είτε φορολογία υπεραξίας, είτε συνεισφορά γής κ.λ.π.

4. ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ

Η προώθηση του εκσυγχρονισμού του τομέα αποτελεί βασική κατεύθυνση, ώστε να ανταποκριθεί στη μεγάλη κατασκευαστική δραστηριότητα που προβλέπεται στα επόμενα χρόνια και να ανταπεξέλθει στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού που θα προκύψουν από την ενοποίηση της αγοράς.

Είναι αναγκαία η ταχεία εισαγωγή των σύγχρονων επιστημονικών μεθόδων οργάνωσης και λειτουργίας (οργάνωση παραγωγής, επιχειρησιακή έρευνα - management). Βασική αφετηρία και προϋπόθεση είναι η αξιοποίηση της πληροφορικής και η προσπέλαση σε Τράπεζα πληροφοριών ιδιαίτερα για τα θέματα μελετών και τεχνολογιών.

Παράλληλα είναι απαραίτητη νέα ευέλικτη και αποτελεσματική διάρθρωση της Διοίκησης που έχει την ευθύνη εκτέλεσης των Δημοσίων Έργων.

Ο επιτελικός ρόλος του ΥΠΕΧΩΔΕ σε επίπεδο, θεσμικών επιλογών Κανονισμών, προδιαγραφών εποπτείας και ελέγχου ολόκληρης της κατασκευαστικής δραστηριότητας στη χώρα πρέπει να υλοποιηθεί χωρίς καθυστερήσεις.

Για την κατασκευή των μεγάλων ή ειδικών έργων η πιο αποτελεσματική, διοικητική δομή είναι οι ειδικές Υπηρεσίες ή φορείς ανά έργο.

Τα μεσαίας κλίμακας συνήθη έργα μπορούν να εκτελούνται από τις αποκεντρωμένες Υπηρεσίες σε Περιφερειακό και Νομαρχιακό Επίπεδο.

Τα έργα μικρής κλίμακας, εκτελούνται από τους Ο.Τ.Α.. Επιβάλλεται η οργάνωση ικανών τεχνικών υπηρεσιών, τουλάχιστον στους μεγάλους Δήμους της Χώρας. Η ανάπτυξη από τους Ο.Τ.Α. Δημοτικών Τεχνικών

Επιχειρήσεων για την εκτέλεση των δικών τους έργων πρέπει να προχωρήσει με μεγάλη προσοχή, όπου είναι απαραίτητο, και ^{να} υπακούει σε ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια οργάνωσης και λειτουργίας, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα .

Η σταδιακή απεμπλοκή της Κεντρικής Διοίκησης από την εκτέλεση έργων, αποτελεί ανάγκη αλλά και προϋπόθεση για να αναπτυχθεί ο επιτελικός της χαρακτήρας, που είναι απαραίτητος για την ποιοτική αναβάθμιση και την μείωση του κόστους των έργων.

Ο σχεδιασμός και χρονικός τεχνικοοικονομικός προγρ/σμός, η συγκέντρωση, αξιοποίηση και μεταφορά της γνώσης τεχνολογίας και εμπειρίας, η συνεχής προώθηση της ενημέρωσης, εξειδίκευσης και επιμόρφωσης του Τεχνικού Δυναμικού, ανάπτυξης της έρευνας σε συνεργασία με τα Α.Ε.Ι., η επιστημονική στήριξη των αποκεντρωμένων υπηρεσιών στην εκτέλεση ειδικών έργων, η θέσπιση κανονισμών προτύπων και προδιαγραφών, ο συνεχής έλεγχος της ποιότητας των έργων, η παρακολούθηση της ικανότητας και οργάνωσης των Κατασκευαστικών Εταιρειών είναι από τα βασικά επιτελικά καθήκοντα της Κεντρικής Διοίκησης.

Ως άμεσα βήματα προς την κατεύθυνση εκσυγχρονισμού αναφέρονται :

- . Η ενοποίηση των Τεχνικών Υπηρεσιών σε επίπεδο Νομών και Περιφερειών.
- . Η αποπέντρωση της εκτέλεσης των έργων σε περιφερειακές Υπηρεσίες (Ειδικές Υπηρεσίες Έργων ή Νομαρχιακές - Περιφερειακές) και σε ΑΔ ΗΟC φορείς.
- . Η επιβίβαση του εκσυγχρονισμού (εισαγωγή συστημάτων πληροφορικής κλπ.) των μελετητικών και εργοληπτικών επιχειρήσεων.
- . Η αντιμετώπιση σε νέες βάσεις των αμοιβών των μηχανικών. Είναι ο επιστημονικός κλάδος που καλείται να στηρίξει ολόκληρη την

αναπτυξιακή προσπάθεια. Ο ρόλος και η προσφορά του στην ερχόμενη περίοδο είναι κρίσιμος.

5. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ.

Υπάρχει σήμερα σημαντική υστέρηση της εκπαίδευσης, της έρευνας και της οργάνωσης του Τεχνικού Δυναμικού τόσο σε σχέση με τις απαιτήσεις του μεγάλου και συνεχώς εξειδικευμένου κατασκευαστικού αντικείμενου που προδιαγράφεται για τα επόμενα χρόνια, όσο και σε σχέση με τις συνθήκες ανταγωνισμού εν όψει του 1992.

Απαιτείται επανακαθορισμός της Εκπαίδευσης των μηχανικών, ώστε τμήμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας με χρονική κλιμάκωση να πραγματοποιείται μέσα στην ζωντανή παραγωγική διαδικασία. Οι μηχανικοί δεν είναι κλάδος που η θεωρητική και μόνο κατάρτιση επαρκεί για άμεση ένταξη στην παραγωγή. Σ' όλες τις αναπτυγμένες χώρες υπάρχει οργανική σύνδεση της Εκπαίδευσης των μηχανικών και της παραγωγής.

Είναι για τη χώρας μας, στη φάση ανάπτυξης που διέρχεται, από τις βασικές προτεραιότητες η σύνδεση της Εκπαίδευσης του Τεχνικού Δυναμικού με την παραγωγική Διαδικασία.

Παράλληλα, αφού μπαίνουμε σε μιά περίοδο κατασκευής μεγάλων έργων και επιθετικής αναπτυξιακής προσπάθειας είναι απαραίτητη, η ίδρυση και λειτουργία μεταπτυχιακών τμημάτων στα ΑΕΙ να ξεκινήσει όσο το δυνατό πιο σύντομα από τα Πολυτεχνεία.

Ο σχεδιασμός των εξειδικευμένων και του περιεχομένου των σπουδών πρέπει να επανεξετασθεί μετά από ολοκληρωμένη καταγραφή των εκτιμouμένων σήμερα μελλοντικών αναγκών από όλους τους φορείς, Δημόσιους, Κοινωνικούς, Επιστημονικούς και Ιδιωτικούς στο χώρο των

κατασκευών αλλά και γενικότερα σε ολόκληρο το παραγωγικό φάσμα. Το Υπουργείο Παιδείας σε συνεργασία με τα ΑΕΙ, τα άλλα Υπουργεία και το ΤΕΕ πρέπει άμεσα να προωθήσει μιά τέτοια πρώτη καταγραφή.

Η χωροταξική κατανομή του τεχνικού δυναμικού έχει συγκεντρωτικά χαρακτηριστικά και δεν αντιστοιχεί στις σημερινές ανάγκες όλων των περιοχών. Απαιτούνται ειδικά κίνητρα προς την κατεύθυνση της "ορθολογικότερης" κατανομής. Η κρατική επιδότηση του εκσυγχρονισμού των εργοληπτικών εταιρειών και η παράλληλη επιδότηση ανάπτυξης τους σε περιφέρειες όπου υπάρχει έλλειψη (π.χ. νησιά) μπορούν να συμβάλλουν και στη σύγχρονη οργάνωση και στη σχετικά σύμμετρη κατανομή των κατασκευαστικών φορέων.

Για τα θέματα του εξοπλισμού των επιχειρήσεων και με δεδομένες τις γρήγορες εξελίξεις στον τομέα, τις ανάγκες σε εξειδικευμένα και πολυδάπανα μηχανήματα, προτείνεται η μελέτη για την επέκταση του θεσμού του και στον τομέα των μηχαν/τών έργων.

Η έρευνα στο χώρο των κατασκευών είναι σήμερα υποτυπώδης. Η ανάπτυξη ερευνητικών προγραμμάτων από τα ΑΕΙ και ΤΕΙ σε συνεργασία με το ΤΕΕ και τους κατασκευαστικούς φορείς είναι απολύτως απαραίτητη. Ανάλογη ανάγκη υπάρχει και στον τομέα της επιμόρφωσης των μηχανικών. Το ΤΕΕ, τα ΑΕΙ, το ΥΠΕΧΩΔΕ και οι ενώσεις των εργοληπτικών και μελετητικών οργανώσεων πρέπει να ενεργοποιηθούν και συνεργασθούν ώστε να διαμορφωθούν προγράμματα συνεχούς επιμόρφωσης. Τέλος, για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη των μελετητικών μονάδων (γραφείων-επιχειρήσεων), πέρα από την κατεύθυνση των θεσμικών αλλαγών, πρέπει να επιδιωχθεί η καθιέρωση του θεσμού των "προγραμματικών συμβάσεων" με κρατικούς φορείς.

α) ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

1. Πολιτική μεταφορών

Στον τομέα μεταφορών περιλαμβάνονται οι υποτομείς:

α. Οδικές Μεταφορές

β. Σιδηροδρομικές Μεταφορές

γ. Θαλάσσιες Μεταφορές

δ. Εναέριες Μεταφορές

Χερσαίες Μεταφορές

Επισημαίνεται η ανάγκη ορθολογικότερης οργάνωσης στις διαδικασίες Σχεδιασμού των Μεταφορών τόσο στο επίπεδο του Τομέα συνολικά, όσο και στο επίπεδο των υποτομέων.

Σε ένα τόσο ευαίσθητο τομέα, που η ανάπτυξη του εξαρτάται από πολλούς ^{και} μεταβαλλόμενους παράγοντες, τόσο οι στόχοι όσο και το πλαίσιο δράσης πρέπει να παραμείνουν σταθεροί για μεγάλο χρονικό διάστημα (π.χ. 15ετίας). Ενώ αντίθετα πρέπει να υπάρχει ευχέρεια εξειδίκευσης (μέσα από τα 5ετή προγράμματα).

Για το σωστό σχεδιασμό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μεταξύ των άλλων ο καθορισμός των όρων ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων μεταφορικών μέσων, ο καθορισμός ενιαίου συστήματος αξιολόγησης και επιλογής των επενδύσεων στους διάφορους τομείς των μεταφορών, η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση της υπάρχουσας υποδομής, η ασφάλεια των μεταφορών και η προστασία του περιβάλλοντος.

Ο επιστημονικός σχεδιασμός επιτρέπει τη συνεργασία και το συντονισμό της λειτουργίας των διάφορων μεταφορικών μέσων έτσι ώστε να προκύψει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα σύμφωνα με τους γενικότερους κοινωνικοοικονομικούς αναπτυξιακούς στόχους. Ακόμη επιτρέπει, ώστε τα νέα έργα στον τομέα μεταφορών να αξιολογούνται με βάση όχι μόνο το κόστος κατασκευής, χρήσης και συντήρησης τους, αλλά και το γενικότερο κοινωνικό κόστος και

τα οφέλη που θα προκύψουν στο κοινωνικό σύνολο.

2. Οι ανάγκες σε υποδομή

Στη χώρα μας στον τομέα των Μεταφορών υπάρχουν μεγάλες ανάγκες για έργα υποδομής και για εκσυγχρονισμό των μεταφορικών μέσων.

Οι ανάγκες αυτές καλύπτουν όλο το φάσμα μεγέθους των έργων.

Με τα έργα που ολοκληρώθηκαν ή ξεκίνησαν στα πλαίσια του Α' πενταετούς και με την προώθηση των "μεγάλων έργων", καλύπτεται ένα μόνο μέρος των μεγάλων αναγκών σε έργα του τομέα των συγκοινωνιακών έργων.

(Σελίδα 21)

Στον Πίνακα 1/ υπάρχει εκτίμηση για το μέγεθος των αναγκών του Τομέα Μεταφορών σε έργα. Οι συνολικές ανάγκες του Τομέα για την κάλυψη τους ,απαιτούν περίπου 2.500 δις.

Αν ληφθεί υπόψη ότι το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων καλύπτει τον Τομέα των Συγκοινωνιακών έργων με ύψος πιστώσεων της τάξης των 70-75 δις (1988) ετήσια, παραμένει το πρόβλημα εξεύρεσης νέων πόρων για κάλυψη της ανάγκης εκσυγχρονισμού της υποδομής του συστήματος μεταφορών της Χώρας.

3. Η χρηματοδότηση έργων του τομέα μεταφορών και η εξεύρεση τους

Ο κατάλληλος συνδιασμός των έργων υποδομής μεταφορών, ώστε να επιτυγχάνεται η μεγιστοποίηση του αποτελέσματος και η συμμετοχή των χρηστών στη χρηματοδότηση, αποτελούν δύο βασικές προϋποθέσεις για την προώθηση των προγραμμάτων.

Σε σχέση με τη συμμετοχή των χρηστών διαπιστώνεται ότι σήμερα είναι σε χαμηλά επίπεδα όπως φαίνεται από τα λιμενικά τέλη, τα δικαιώματα αεροδρομίων, τα κόμιστρα και τα διόδια.

Συνεπώς και με βάση τα όσα αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο κατευθύνσεις, υπάρχει ανάγκη και περιθώρια για μία νέα τιμολογιακή πολιτική και πολιτική τελών που θα ενίσχυε τη συμμετοχή των χρηστών στην προώθηση των έργων.

Υποτουέας μεταφορών	Μεγάλα έργα που ερε, έλθηκαν με το σύστημα αυτοχρηματοδότησης		Υπόλοιπα έργα του Υποτομεία		Συνολικές ανάγκες για έργα του κάθε υπο- τουέας μεταφορών
	Έργα	Προϋπολογισμός	Έργα	Προϋπολογισμός	
<u>Οδικά έργα</u>	- Αυτοκινητόδρομοι (5 τμήματα)	115	- Υπόλοιπα έργα Εθνικού δικτύου μεγάλων αστικών κέντρων	1.000	
	- Ζεύξη Ρίου-Αντίρ- ρίου	40	- Επαρχιακό δίκτυο	400	
	Σύνολο	155	Σύνολο	1.400	Σύνολο υποτουέας: 1.555-δισ -
<u>Έργα Αθήνας</u> (Κυκλοφοριακά ή Μετρό)	Μετρό	150	Οδικά Έργα Τοχαίο υλικό ΟΑΣ Προεκτάσεις γραμ- μών μετρό	100	
	Σύνολο	150		10	
				80	
				190	Σύνολο υποτουέας: 340 δισ
<u>Σιδηρόδρομος</u>	Γραμμή Αθήνας-Θεσ/- νίκης	160	Λοιπές γραμμές ΟΣΕ Έργα σταθμών Αθηνών	150	
	Σύνολο	160		35	
			Σύνολο	185	Σύνολο υποτουέας: 345 δισ
<u>Αεροπορικές μεταφορές</u>	Αεροδρόμιο Σπάτων	40	Λοιπά Αεροδρόμια Ανανέωση στόλου Ο.Α. Σύστημα θναερίου Κυκλοφορίας	50	
	Σύνολο	40		55	
				15	
				120	Σύνολο υποτουέας: 160 δισ
<u>Θαλάσσιες μεταφορές</u>			Λιμάνια της Ίωρας	80	
			Σύνολο	80	Σύνολο υποτουέας: 80 δισ
	ΣΥΝΟΛΟ	550	ΣΥΝΟΛΟ	1.975	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ : 2.480 δισ ΤΟΜΕΑ

Σε σχέση με το συνδυασμό των έργων υποδομής μεταφορών προτείνονται:

- α) Η "οικονομία" στο σχέδιασμό με αυστηρό προσδιορισμό του χαρακτήρα τους (π.χ. λιμάνια) και καθιέρωση οικονομικότερων προτύπων (STANTARS), που ανταποκρίνονται στα δεδομένα και τις ανάγκες της Χώρας.
- β) Η αυστηρή ιεράρχηση της κατασκευής και ο συνδιασμός των έργων, στη βάση ελαχιστοποίησης της κατανάλωσης πόρων και μεγιστοποίησης του αποτελέσματος.

Για τις πηγές χρηματοδότησης προτείνεται: ενδεικτικά:

- α) Τα μικρής κλίμακας έργα τοπικού χαρακτήρα που αφορούν τον απαραίτητο κοινωνικό εξοπλισμό οικισμών και πόλεων θα πρέπει να χρηματοδοτούνται από το Π.Δ.Ε.
- β) Τα μεσαίας κλίμακας έργα που αφορούν την απαραίτητη υποδομή για την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη θα πρέπει να χρηματοδοτούνται τόσο από το Π.Δ.Ε. (συμπεριλαμβανομένης της συμβολής των Ταμείων της Ε.Ο.Κ.) αλλά και από δανειοδοτήσεις για συγκεκριμένα έργα που όμως θα αποπληρώνονται με βάση την αρχή της ανταποδοτικότητας.

Σε αυτή την περίπτωση είναι πολύ σημαντικός (και η διεθνής εμπειρία μπορεί να βοηθήσει) ο τρόπος επιβολής των ανταποδοτικών τελών (προσδιοριζόμενη ωφέλεια για το χρήστη, καθορισμός ποσοστού ανταποδοτικής χρηματοδότησης, διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων, τύπος αναπροσαρμογής τελών, διάρκεια επιβολής, κ.λ.π.)

- γ) Τα μεγάλης κλίμακας έργα που αφορούν τη βασική υποδομή της χώρας θα πρέπει, λαμβανομένης υπόψη της οικονομικής συγκυρίας, της αναπτυξιακής υστέρησης και της ανάγκης εκσυγχρονισμού της χώρας κατά βάση να αντιμετωπίζονται με το σύστημα της αυτόνομης διαχείρισης στα πλαίσια του οποίου το ιδιωτικό κεφάλαιο μπορεί να ενεργοποιηθεί και να παίξει σημαντικό ρόλο.

4. Παρατίθεται αυτούσια πρόταση που κατατέθηκε σε σχέση με το μοντέλο της "Αυτόνομης Διαχείρισης".

Άποψη της ομάδας είναι ότι περιέχει θετικά στοιχεία, αλλά χρειάζεται περαιτέρω επεξεργασία και μελέτη από ειδικούς

"Παράρτημα" πρόταση

Η υλοποίηση των μεγάλων συγκοινωνιακών έργων μπορεί να γίνει με εφαρμογή του μοντέλου της "ΑΥΤΟΝΟΜΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ".

Τα βασικά βήματα για την υλοποίηση του μοντέλου αυτού στη χώρα μας είναι συνοπτικά τα ακόλουθα:

Κατ'αρχήν σύσταση ειδικού φορέα(ων) μικτής οικονομίας, που θα ελέγχεται από τὸ Δημόσιο και θα λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Ο φορέας αυτός της αυτόνομης διαχείρισης (Α.Δ.) θα αναλαμβάνει από το Κράτος μέσω ειδικής σύμβασης "εγκώρησης" την χρηματοδότηση (μερική ή ολική αυτοχρηματοδότηση με εξωτερικό ή εσωτερικό δανεισμό του ίδιου του φορέα), μελέτη, διεύθυνση κατασκευής, συντήρηση, λειτουργία και εκμετάλλευση (είσπραξη διοδίων, ανάπτυξη παροδίων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του έργου).

Με τη σύμβαση εγκώρησης παραχωρείται το δικαίωμα είσπραξης διοδίων και γενικότερα εκμετάλλευσης του έργου στον φορέα Α.Δ. για προκαθορισμένο χρονικό διάστημα (25 λ.χ. χρόνια) ώστε να αποπληρωθούν (μερικά ή ολικά) οι δαπάνες κατασκευής, συντήρησης και λειτουργίας με επίσης προκαθορισμένες αρχικές τιμές καθώς και τύπο διαχρονικής αναπροσαρμογής των διοδίων.

Στον φορέα της Αυτόνομης Διαχείρισης μπορεί και πρέπει να συμμετέχουν επίσης άλλοι Κρατικοί Οργανισμοί ή Επιχειρήσεις, ή Τοπική Αυτοδιοίκηση, Τράπεζες, Ιδιωτικοί Φορείς, Ασφαλιστικά Ταμεία κ.λ.π.

Απο τη διεθνή εμπειρία προκύπτει ότι η εφαρμογή του συστήματος της Αυτόνομης Διαχείρισης σε ανάλογες συνθήκες παρουσιάζει ορισμένα βασικά πλεονεκτήματα, που αναφέρονται πολύ συνοπτικά στα επόμενα:

- α) Η Α.Δ. έχει αποδειχθεί η αποτελεσματικότερη - αν όχι η ιδανική λύση - στις περιπτώσεις των χωρών όπου επιβάλλεται ταχεία ανάπτυξη οδικών δικτύων, που για διάφορους λόγους βρίσκονται σε σημαντική υστέρηση. Τυπικά παραδείγματα η Γαλλία, Ιταλία και Ισπανία, ενώ εντυπωσιακές είναι οι πρόσφατες εξελίξεις στο οδικό δίκτυα της Πορτογαλίας (μεγάλες ομοιότητες με τη Χώρα μας) και της Γιουγκοσλαβίας.
- β) Η ανεξάρτητη χρηματοδότηση μέσω του μοντέλου της Α.Δ. των μεγάλων έργων απελευθερώνει σημαντικές πιστώσεις του Κρατικού Προϋπολογισμού και έτσι επιταχύνεται η συνολική προώθηση και των λοιπών προγραμμάτων οδοποιίας με τα γνωστά ευεργετικά επακόλουθα στους τομείς της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης. Παράλληλα διευκολύνεται ο μακροχρόνιος σχεδιασμός της υποδομής των οδικών μεταφορών και κατ'επέκταση η συγκρότηση ενιαίας πολιτικής μεταφορών.
- γ) Είναι κοινωνικά δικαιότερο η αποπληρωμή των μεγάλων συγκοινωνιακών έργων να γίνεται απο τους ίδιους τους χρήστες του έργου και να μην βαρύνει το σύνολο των φορολογουμένων πολιτών. Δεν στερείται επίσης σημασίας, ειδικά για τη Χώρα μας, η διαπίστωση ότι στους χρήστες αυτούς συμπεριλαμβάνονται και τα εκατομμύρια των ξένων οδηγών-τουριστών που κατακλύζουν κάθε χρόνο τα οδικά δίκτυα όλων των Μεσογειακών χωρών.

Η παρουσία του Τ.Ε.Ο., ενός κρατικού φορέα που ήδη διαθέτει έσοδα και εμπειρία από την εκμετάλλευση των βασικών οδικών αξόνων σε συνδυασμό με την πρόταση για τη διοικητική και οργανωτική μετεξέλιξη του πρέπει επίσης να θεωρηθεί ευνοϊκή συγκυρία για τη χώρα μας.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί και ο πολύχρονος εθισμός των Ελλήνων οδηγών στην καταβολή διοδίων.

- δ) Η σύσταση των φορέων Αυτόνομης Διαχείρισης συμβάλλει σημαντικά στη Διοικητική Αποκέντρωση και μάλιστα σε τομείς όπως η κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των μεγάλων συγκοινωνιακών έργων, που απαιτούν αντικειμενικά ειδική στελέχωση, οργάνωση υπηρεσιών και ευελιξία δράσης. Το ιδιωτικοοικονομικό κλίμα λειτουργίας των φορέων αυτών αποτελεί εγγύηση για απόδοση, παραγωγικότητα και θετικά οικονομικά αποτελέσματα του συνόλου των τεχνικών και επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων. Επίσης η συγκέντρωση και αυτόνομη δραστηριοποίηση ειδικευμένων στελεχών (τεχνικών, οικονομολόγων, κ.λ.π.) μπορεί να συντελέσει σε δυναμική ώθηση στους τομείς της έρευνας και των νέων τεχνολογιών.
- ε) Η είσπραξη των διοδίων αποτελεί εγγύηση για αποτελεσματική οικονομική κάλυψη των αυξημένων αναγκών συντήρησης των μεγάλων έργων οδοποιίας. Η διεθνής εμπειρία αποδεικνύει ότι είναι συνήθως πιο δύσκολο για οποιαδήποτε χώρα να αυξήσει τις πιστώσεις συντήρησης παρά τις πιστώσεις νέων κατασκευών και ακόμη δυσκολότερο να εξευρίσκει τον κατάλληλο χρόνο όλες τις αναγκές πιστώσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό ώστε να εκτελούνται έγκαιρα τα απαιτούμενα έργα συντήρησης και να αποφεύγονται σοβαροί και

άμεσοι κίνδυνοι υποβάθμισης όχι μόνο της οδικής ασφάλειας αλλά και του σημαντικού εθνικού κεφαλαίου, που έχει επενδυθεί στην οδική υποδομή.

Σε περίπτωση που για άλλους λόγους καταργηθούν μελλοντικά τα διόδια απο τους αυτοκινητοδρόμους, αυτά πρέπει να αντικατασταθούν (όπως συμβαίνει σε χώρες που δεν υπάρχουν διόδια, όπως η Δ. Γερμανία) με έμμεσους φόρους (τέλη κυκλοφορίας αυτοκινήτων, βενζίνης, ασφάλιστρα κ.λ.π.) που να καθιερωθούν για την κατασκευή συγκεκριμένων τμημάτων αυτοκινητοδρόμων, για συγκεκριμένο χρόνο και να κατατίθενται άμεσα σε ειδικό λογαριασμό του Τ.Ε.Ο. για την υλοποίηση του προγράμματος του, ως φορέα διαχείρισης του βασικού εθνικού οδικού δικτύου.

Φορέας υλοποίησης της πρότασης προτείνεται η θυγατρική εταιρία του Τ.Ε.Ο. "ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΔΡΟΜΟΙ Α.Ε." γιατί:

- α) είναι ανώνυμος εταιρεία και παρουσιάζει μεγαλύτερη ευελιξία που είναι απαραίτητη για τη γρήγορη κατασκευή του έργου,
- β) ως εταιρεία του δημοσίου συμφέροντος μπορεί να επιδοτηθεί και να δανειοδοτηθεί πιο εύκολα απο την Ε.Ο.Κ. κι εγχώριους χρηματοδοτικούς φορείς και
- γ) απαιτείται όπως και στην Ευρώπη να αναπτυχθεί εξειδικευμένος φορέας κατασκευής, συντήρησης, διοίκησης και εκμετάλλευσης αυτοκινητοδρόμων, ο οποίος και να απορροφήσει την ξένη και ντόπια εμπειρία και τεχνολογία.

Ι. ΓΕΝΙΚΑ

Στα έργα αυτά παρ'όλο που καλύπτουν βασικές κοινωνικές ανάγκες ποιότητας ζωής, και ανάγκες προστασίας του πληθυσμού, υπήρχαν στις αρχές της δεκαετίας του 80, τεράστιες ελλείψεις. Είναι γνωστή η κατάσταση που επικρατούσε σ'όλη τη χώρα, από την Αθήνα μέχρι το μικρότερο οικισμό. Γι'αυτό και δόθηκε από την Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, προτεραιότητα στην κάλυψη των αναγκών. Βέβαια οι μεγάλες ανάγκες, οι αυξανόμενες κοινωνικές πιέσεις για τα έργα καθαρισμού λόγω κρίσης περιβάλλοντος, οι απαιτούμενοι πόροι, τα θέματα οργάνωσης και τεχνολογίας επιβάλλουν επεξεργασία της πολιτικής μας και νέες πρωτοβουλίες, αν θέλουμε να επιταχύνουμε τους ρυθμούς.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

1. Υδρευση

Τα προβλήματα εντάθηκαν την τελευταία περίπου 15ετία, γιατί πέρα από τις συσσωρευμένες ελλείψεις, αυξήθηκαν οι ανάγκες λόγω βελτίωσης του επιπέδου ζωής, φθορών (κύρια από έλλειψη συντήρησης) των υπαρχόντων έργων και ανάπτυξης του τουρισμού.

Παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν τα τελευταία χρόνια τα σχετικά προβλήματα σε συγκεκριμένες περιοχές όπως νησιά και άλλες, παραμένουν οξυμμένα.

Εδώ, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η χώρα μας και δεν είναι πλούσια σε υδατικό δυναμικό και το δυναμικό είναι ανισοκατανεμημένο στις περιοχές, πράγμα που επιβάλλει και οικονομία στην κατανάλωση και δαπανηρά έργα. Κατ'αρχήν επιβάλλεται πλήρης αξιοποίηση και βελτίωση των υπαρχόντων έργων. Η κατάσταση επίσης των δικτύων στις περισσότερες πόλεις, είναι τέτοια που επιτρέπει απώλειες μέχρι και 50%, πράγμα που επιτείνει το πρόβλημα της στενότητας πηγών.

Ακόμα είναι συχνό το φαινόμενο, της εγκατάλειψης της εκμετάλλευσης παραδοσιακών πηγών ύδρευσης, ιδιαίτερα όταν κατασκευάζονται νέα έργα.

2.2. Αποχέτευση και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων.

Τα προβλήματα έχουν συσσωρευθεί από παλιά βέβαια, τα πρώτα/έντονα όμως φαινόμενα κοινωνικής απαίτησης για την κατασκευή έργων αποχέτευσης και καθαρισμού παρουσιάσθηκαν την τελευταία 15ετία, με αιχμή τις μεγαλουπόλεις (Αθήνα κλπ.).

Σήμερα και με την ευαισθητοποίηση στα ^{θέματα} / περιβάλλοντος, έχουμε ισχυρές πιέσεις που πολλές φορές υπερβαίνουν τις πραγματικές ανάγκες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι βιολογικοί καθαρισμοί. Υπάρχουν πιέσεις για πλήρη καθαρισμό και όπου ο αποδέκτης δεν το απαιτεί, όπως και αντιστάσεις στην αποδοχή λύσεων πλήρως τεκμηριωμένων (π.χ. Κέρκυρα - Καλαμάς).

Εδώ χρειάζονται προσεκτικά βήματα, σταδιακή επίλυση των προβλημάτων και κοινωνική συναίνεση. Ακόμα δεν πρέπει να αγνοηθεί, ότι πέρα από τις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, υπάρχουν και τα σοβαρά θέματα τεχνολογίας και αφομοίωσής της με ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό. Οι αδυναμίες σ' αυτόν τον τομέα επιτρέπουν την προώθηση από τις προμηθεύτριες εταιρείες προτάσεων για δαπανηρές και μη προσαρμοσμένες στις ελληνικές συνθήκες κατασκευές. Σ' όλες τις χώρες (ακόμα και ΗΠΑ) τα έργα έγιναν σταδιακά και αυξήθηκε ο βαθμός καθαρισμού ανάλογα με τις πραγματικές ανάγκες.

Δεν πρέπει επίσης να αγνοήσουμε τις εμπειρίες από άλλες χώρες (π.χ. της Ισπανίας) που πλήρωσαν τέτοια λάθη.

Με το "άνοιγμα" του πακέτου της τεχνολογίας ^{και} την "προσαρμογή" της, προωθείται και η ελληνοποίηση των κατασκευών. Κάτι που είναι εφικτό σε μεγάλο βαθμό και επιβεβλημένο.

2.3. Αντιπλημμυρικά έργα.

Στα έργα αυτά υπάρχουν σημαντικές καθυστερήσεις και ελλείψεις που κόστισαν ζωές την προηγούμενη δεκαετία (π.χ. Αθήνα 1977).

Δεν υπήρχε σχεδιασμός και προγραμματισμός παρά μόνο αποσπασματικές επεμβάσεις, συνήθως μετά από πλημμύρες.

Έχει προχωρήσει ο σχεδιασμός και έχουν γίνει ή ξεκινήσει σημαντικά έργα στα τελευταία χρόνια. Το μεγάλο κόστος τους, η στενότητα των πόρων, και το κυριώτερο οι παράνομες καταπατήσεις στις όχθες, επιβραδύνουν σημαντικά τους ρυθμούς.

3. ΣΤΟΧΟΙ

3.1. Σε σχέση με το σχεδιασμό και προγραμματισμό:

- η αυστηρή ιεράρχηση των προτεραιοτήτων
- η ανάπτυξη της τεχνογνωσίας και προσαρμογή τεχνολογίας
- η εξειδίκευση προσωπικού (επιστημονικού - τεχνικού)
- ο σχεδιασμός στη βάση αντιμετώπισης ευρύτερων περιοχών ώστε να ιεραρχούνται τα έργα.

3.2. Σε σχέση με τους πόρους

Πέραν των κοινωνικών πόρων μέσω του Π.Δ.Ε., δεν προβλέπεται ουσιαστικά, άλλη συμμετοχή των χρηστών.

Η χρηματοδότηση των έργων σήμερα από τις Δημοτικές Επιχειρήσεις Ύδρευσης και Αποχέτευσης (που αφορούν τις μεγάλες πόλεις) προέρχεται από το Π.Δ.Ε. (35%) ^{ή και} από δανεισμό (65%).

Επίσης διαπιστώνονται τάσεις για πίεση προς την κατεύθυνση μη αποπληρωμής των δανείων.

Άλλωστε και στις προτεινόμενες από Τ.Α. αλλαγές του 1069/81 περιλαμβάνεται η αύξηση από 50% μέχρι και 100% της συνεισφοράς του Π.Δ.Ε. Υπάρχει επομένως σοβαρό πρόβλημα ανάπτυξης πόρων.

Στα πλαίσια των ρυθμίσεων για την οικονομική αυτοδυναμία των Ο.Τ.Α., πρέπει να αντιμετωπισθεί και το θέμα πόρων με ανταποδοτικά τέλη και εισφορές από τους ρυπαίνοντες και με νέα Τιμολογιακή Πολιτική για το νερό.

3.3. Σε σχέση με τα θεσμικά και οργανωτικά μέτρα.

Επιβάλλεται η αναθεώρηση των νόμων 1068 και 1069 που διέπουν τη λειτουργία ΕΥΔΑΠ και Δημοτικών επιχειρήσεων ύδρευσης και αποχέτευσης. Το ίδιο ισχύει και για τους Οργανισμούς Ο.Υ.Θ., Ο.Α.Θ.

Η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου θα πρέπει να γίνει με στόχους.

α) την προώθηση της κοινωνικοποίησης στους μεγάλους οργανισμούς ΕΥΔΑΠ, ΟΥΘ, ΟΑΘ) και την αυτοδυναμία στη λειτουργία τους.

β) την αυτοδυναμία στη λειτουργία των Δ Ε Υ Α και την επέκταση του θεσμού στους νέους μετά από συνένωση Δήμους

γ) την κατοχύρωση της αυτοδυναμίας τους, ενδεικτικά όπως πάρα κάτω:

-κοινωνικοί πόροι (ΠΔΕ) 35%

-ίδιοι πόροι (εμπεριέχεται δανεισμός) 65%

οι ίδιοι πόροι να αντιμετωπισθούν στη βάση της ανταποδοτικότητας και της αρχής ο ρυπαίνων πληρώνει.

δ) στην εξασφάλιση κρατικής αρωγής για τον εκσυγχρονισμό τους.
εξακολουθεί να

Η κατασκευή των βασικών αντιπλημμυρικών έργων/χρηματοδοτείται από κοινωνικούς μέσα από τα Νομαρχιακά, Περιφερειακά και Εθνικά Προγράμματα Δ.Ε. Άλλωστε είναι έργα που συνήθως συνδυάζονται με άλλα υποδομής (οδοποιΐας, άρδευσης κλπ.).

Γ. ΕΓΓΕΙΟΒΕΛΤΙΩΤΙΚΑ ΕΡΓΑ

1. Γενικά

Τα εγγειοβελτιωτικά έργα, αποτελούν την βασική υποδομή για την ανάπτυξη της Γεωργίας και συντελούν άμεσα στην αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας του Γεωργικού τομέα.

Σε περίοδο έντονου ανταγωνισμού που εισερχόμαστε, ιδιαίτερα μετά την ενοποίηση της αγοράς το 92, η αναβάθμιση και επέκταση των αρδευομένων εκτάσεων αποτελεί πρώτη προτεραιότητα.

2. Διαπιστώσεις

Είναι γεγονός, ότι στα πλαίσια του Α' Πενταετούς αναπτύχθηκε ευρύτατο πρόγραμμα Εγγειοβελτιωτικών έργων, ύστερα απο ιεράρχηση των δυνατοτήτων αξιοποίησης των φυσικών πόρων "γή" και "νερό" και με κριτήριο την ισόρροπη κατανομή στις διάφορες περιφέρειες.

Η οριστικοποίηση το 1984 της απόφασης για την προώθηση των έργων άρδευσης της Θεσσαλικής πεδιάδας με εκτροπή νερών απο τον Αχελώο, έδωσε μιά νέα κυρίαρχη διάσταση. Η επιλογή αυτή θα σημαδεύσει για τα επόμενα δέκα χρόνια, την ανάπτυξη και προώθηση του όλου προγράμματος.

Η ομαλή εξέλιξη του προγράμματος και ο βαθμός ανταπόκρισης του στους ποσοτικούς στόχους, επιρεάσθησαν αρνητικά απο διάφορους παράγοντες μεταξύ των οποίων:

- * το κόστος και οι διαδικασίες απόκτησης της απαραίτητης για τα έργα γής,
- * οι ρυθμοί χρηματοδότησης του προγράμματος
- * οι δυσκολίες στην επιλογή και αποδοχή των τεχνολογιών άρδευσης
- * τα οργανωτικά και άλλα θέματα (π.χ. αρμοδιοτήτων) των φορέων σχεδιασμού, υλοποίησης αλλά και λειτουργίας των έργων.

3. Βασικές κατευθύνσεις.

Η ομαλή προώθηση των προγραμμάτων, σε σχέση πάντα με τους επιθυμητούς ρυθμούς και στόχους, απαιτεί ευσυγχρονισμό της πολιτικής μας.

Ο ευσυγχρονισμός προβλέπεται στις παρακάτω κατευθύνσεις:

3.1. Σχεδιασμός

Η ένταξη των έργων στον ευρύτερο ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχεδιασμό κάθε περιοχής, επιτρέπει όχι μόνο αυστηρότερη ιεράρχηση προτεραιοτήτων (που ούτως ή άλλως επιβάλλεται από τα όρια των δυνατοτήτων των πόρων), αλλά και τη βελτιστοποίηση της αξιοποίησης των πόρων κάθε περιοχής. Δεν πρέπει να αγνοείται ότι οι δύο φυσικοί πόροι "γή" και "νερό" που υπεισέρχονται στον τομέα, είναι απαραίτητοι και αναγκαίοι για ευρύτερους τομείς ανάπτυξης. Απαιτείται μέσα από το σχεδιασμό, να εξασφαλισθούν οι συνδυασμένες και συμπληρωματικές εκμεταλλεύσεις που διασφαλίζουν όχι μόνο τη βέλτιστη αξιοποίηση των βασικών πόρων αλλά και τη συνολική προώθηση της ανάπτυξης στην περιοχή.

Ένα δεύτερο θέμα σε σχέση με τον ορθολογικό σχεδιασμό, αφορά την δυνατότητα υλοποίησης και χρήσης των έργων κατά στάδια.

Σχετικό^{επίσης}/είναι και το θέμα της επιλογής κατάλληλων τεχνολογιών άρδευσης, που δεν έχουν πάντα σχέση με τον πλήρη αυτοματισμό που αναδεικνύεται ως κοινωνική απαίτηση.

Τέλος στα πλαίσια της πολιτικής ανάπτυξης των τοπικών πόρων, ο σχεδιασμός και υλοποίηση μικρών έργων τοπικής κλίμακας, μπορεί και πρέπει να προωθηθεί.

3.2. Πόροι - χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση του προγράμματος των έργων από το Π.Δ.Ε. προσδιορίζει και τα όρια ανάπτυξης του.

Οι περιορισμένες πιστώσεις, που πέρα από τα άλλα δεν επιτρέπουν και την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων από τα Κοινοτικά ταμεία, δεν επιτρέπουν σίγουρα υλοποίηση του προγράμματος με τους απαιτούμενους ρυθμούς. Και αυτό με δεδομένο ότι το έργο του Αχελώου θα χρηματοδοτηθεί στο μεγαλύτερο μέρος από πηγές εκτός Π.Δ.Ε. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος προτείνεται νέα προσέγγιση προς τις παρακάτω κατευθύνσεις:

- οικονομίες κλίμακος, που έχουν σχέση με την ιεράρχηση προτεραιοτήτων, τη σταδιακή υλοποίηση και χρήση των έργων, την μείωση του κόστους των έργων με βελτίωση των μελετών και προσαρμογή τεχνολογιών κ.λ.π.
- Διεύρυνση συμμετοχής των οφελουμένων στην δαπάνη των έργων διανομής (τριτεύοντα δίκτυα). Η συμμετοχή είναι και κοινωνικά δίκαιη.
- Εισφορά γής από τους οφελουμένους, όπως αναλυτικά αναφέρεται παρακάτω.

3.3. Απαλλοτριώσεις - γή

Το θέμα των απαλλοτριώσεων για την απαραίτητη για τα έργα γή, αποτελεί σημαντικό αρνητικό παράγοντα στην προώθηση του προγράμματος. Υπάρχουν δύο θέματα.

Το πρώτο έχει σχέση με τις διαδικασίες που είναι απαραίτητο να βελτιωθούν, με αλλαγή του κώδικα απαλλοτριώσεων.

Το δεύτερο έχει σχέση με το κόστος της γής, που μέσω των απαλλοτριώσεων υπερβαίνει πολλές φορές το ήμισυ της συνολικής δαπάνης των έργων.

Προτείνεται συγκεκριμένα για τις "εκτός περιμέτρου" καταλήψεις εκτάσεων για έργα προσαγωγής και για τις ζώνες που δεν εφαρμόζεται αναδασμός, νομοθετική ρύθμιση που κατοχυρώνει την εισφορά της γής από τους οφελούμενους.

3.4. Διεθνή ποτάμια

Σε σχέση ιδιαίτερα με τις μακροχρόνιες προοπτικές, βασική κατεύθυνση θα πρέπει να αποτελέσει η επικαιροποίηση των διακρατικών σχέσεων σε σχέση με τα διεθνή ποτάμια και τις ποσότητες του νερού που υποχρεωτικά παρέχουν. Παράλληλα η αξιοποίηση των δυνατοτήτων των εγχώριων υδατικών πόρων γι' αυτές τις περιοχές, πρέπει να έχει και το χαρακτήρα εναλλακτικών λύσεων για περιόδους αιχμής.

3.5. Οργάνωση τομέα

Επιβάλλεται αναδιοργάνωση στον τομέα τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η κατεύθυνση πρέπει να είναι η δημιουργία αυτοδύναμων κοινωνικού τύπου φορέων, αξιοποίησης ευρύτερων περιοχών που συνδυάζουν τους δύο πόρους "γή" και "νερό", και που αναλαμβάνουν την προώθηση των προγραμμάτων και τη διαχείριση των έργων.

Ο φορέας που μελετάται για το έργο του Αχελώου, μπορεί να είναι πρότυπο με αλλαγή της κλίμακας και για μικρότερες περιοχές (π.χ. Αργολικού πεδίου, πεδιάδας της Άρτας, Ερυθροποτάμου - Άρδα κ.λ.π.)

Οπωσδήποτε σε πρώτο στάδιο και για τα έργα που λειτουργούν απαιτείται εξυγίανση των φορέων διαχείρισης.